

**UNIVERZITA KARLOVA
PRÁVNICKÁ FAKULTA**

RIGORÓZNÍ PRÁCE

VYBRANÉ ASPEKTY PRÁVNÍ ÚPRAVY DRUŽSTEV

SELECTED ASPECTS OF THE LEGAL ARRANGEMENT
OF COOPERATIVES

Konzultant: JUDr. Marie Zahradníčková, CSc.

Zpracovatel: Mgr Jan Krč

Únor 2011

Prohlašuji, že jsem vypracoval práci samostatně, že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 1. 2. 2011

Mgr. Jan Krč

OBSAH

Úvod	6
Kapitola I. — Družstva v ČR	8
I. 1. Pojem družstva	8
I. 2. Vznik a vývoj družstevnictví	10
I. 3. Právní úprava družstev v ČR	12
I. 4. Družstvo vs. obchodní společnost	17
I. 5. Založení a vznik družstva	20
I. 6. Členství v družstvu, jeho vznik a zánik	29
I. 6. 1. Členství v družstvu	29
I. 6. 2. Členství v družstvu podmíněné pracovním poměrem k družstvu	32
I. 6. 3. Společné členství manželů v bytovém družstvu	34
I. 6. 4. Členství v družstevní záložně	36
I. 7. Vznik členství v družstvu	37
I. 7. 1. Způsoby vzniku členství	37
I. 7. 2. Vznik členství při založení družstva	37
I. 7. 3. Vznik členství za trvání družstva přijetím za člena	37
I. 7. 4. Převod členství	38
I. 7. 5. Jiný způsob vzniku členství stanovený zákonem	42
I. 8. Zánik členství v družstvu	45
I. 8. 1. Způsoby zániku členství	45
I. 8. 2. Zánik členství dohodou	46
I. 8. 3. Vystoupení z družstva	47
I. 8. 4. Vyloučení člena	47
I. 8. 5. Prohlášení konkursu na majetek člena a zamítnutí návrhu na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku	50
I. 8. 6. Pravomocné nařízení výkonu rozhodnutí, vydání exekučního příkazu	50

I. 8. 7. Zánik členství fyzické osoby smrtí	51
I. 8. 8. Zánik členství právnické osoby vstupem do likvidace	56
I. 8. 9. Zánik členství právnické osoby jejím zánikem	56
I. 8. 10. Zánik členství v družstvu zánikem družstva	56
I. 8. 11. Změna právní formy družstva	58
I. 8. 12. Zánik členství při převodu družstevního bytu	58
I. 9. Stanovy družstva	59
I. 10. Orgány družstva	61
I. 10. 1. Členská schůze	63
I. 10. 2. Představenstvo	65
I. 10. 3. Kontrolní komise	66
I. 10. 4. Další orgány družstva	67
I. 11. Majetek družstva a majetková účast člena v družstvu	67
Kapitola II. — Perspektivy vývoje právní úpravy družstev	75
II. 1. Návrh nové právní úpravy družstev – koncepce nového zákona obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)	75
II. 1. 1. Příprava nové právní úpravy družstev	75
II. 1. 2. Základní principy nové právní úpravy	78
II. 1. 3. Ustavení družstva, členství v družstvu	79
II. 1. 4. Majetkové vztahy	81
II. 1. 5. Orgány družstva	83
II. 1. 6. Bytová družstva	84
II. 1. 7. Sociální družstva	85
II. 2. Sociální podnik	86
Kapitola III. — Evropská družstevní společnost	89
III. 1. Myšlenka evropské družstevní společnosti a její realizace	89
III. 2. Pojem a právní úprava Evropské družstevní společnosti	91
III. 3. Založení a vznik SCE	93
III. 4. Členství v SCE	100
III. 5. Stanovy SCE	102
III. 6. Orgány SCE	106

III. 6. 1. Valná hromada	106
III. 6. 2. Hlasovací právo	108
III. 6. 3. Dualistický systém	110
III. 6. 4. Monistický systém	111
III. 6. 5. Členství v orgánech SCE	113
III. 7. Majetková účast v SCE	114
III. 8. Zrušení SCE soudem nebo jiným příslušným orgánem členského státu a přeměna SCE	117
III. 9. Zapojení zaměstnanců	117
III. 10. Hodnocení	120
Závěr	123
Synopsis	125
Summary	126
Právní předpisy	128
Literatura	131

ÚVOD

Družstvo je svébytným druhem právnické osoby korporativního typu. Má své zvláštní místo v hospodářském životě snad všech zemí světa i v právních řádech jednotlivých zemí. Význam družstev je rozdílný jak co do ekonomické síly, množství zapojených osob i místa v legislativě té které země. Může jít jen o malá svépomocná družstva několika osob nebo až o nadnárodní družstva hospodařící s mnohamilionovými hodnotami. Družstva mají také význam jako zaměstnavatel: uvádí se, že celosvětově družstva zaměstnávají více než 100 milionů osob a mají přes 800 milionů členů¹.

Družstva se mezi sebou značně liší, a stejně tak i právní úpravy družstev v jednotlivých zemích. Co družstva spojuje, jsou jejich základní principy a dále pak společný vývoj družstev i družstevnictví jako zvláštní myšlenky, která zaujímá již přes 150 let svébytné postavení v hospodářském a sociálním životě různých zemí. Po celou tuto dobu prochází družstva vývojem, přizpůsobují se měnícím se podmínkám, ale zároveň si udržují své svébytné rysy, které je odlišují od jiných typů právnických osob.

Zásadní roli pro existenci družstev a určení jejich místa v životě té které země má národní a případně i mezinárodní legislativa dotýkající se družstev.

Tato rigorózní práce si klade za cíl charakterizovat právní úpravu družstev v České republice a popsat její zásadní aspekty, tedy především otázky založení a vzniku družstva, majetkové účasti v družstvu, orgánů družstva a zrušení a zániku družstva, přičemž největší pozornost věnuje otázkám spojeným s členstvím v družstvu, jeho vzniku a zániku. Právní úpravě domácí se věnuje první část této práce.

Druhá část práce je zaměřena na perspektivy vývoje právní úpravy družstev, a to zejména zhodnocením nové navrhované právní úpravy družstev v rámci rekodifikace českého obchodního, respektive celého občanského práva. V této části práce pak ukazují i na spojení družstev se sociální ekonomikou a vysvětlení tohoto pojmu.

¹ Zdroj: www.ica.coop.

Závěrečná část je věnována legislativě Evropské unie i právní úpravě vnitrostátní, která upravuje Evropskou družstevní společnost. Ta přinesla některé nové prvky, které se dosud v naší právní úpravě družstev nevyskytovaly. I když se evropská úprava družstev netýká přímo jednotlivých „národních“ družstev, je nepochybné, že dojde k ovlivnění jednotlivých národních úprav. Třetí část práce tedy popisuje hlavní body úpravy evropské družstevní společnosti, poukazuje na vztah nařízení o evropské družstevní společnosti k národní úpravě družstev v jednotlivých členských zemích EU i na možné přímé a nepřímé dopady tohoto nařízení na národní legislativu členských států – zejména tedy České republiky.

Text práce vychází z právního stavu ke dni 31. 12. 2010.

I. 1. POJEM DRUŽSTVA²

Odpověď na otázku, jak definovat družstvo, přináší nejlépe výčet základních principů družstev, tak jak je při poslední revizi těchto principů vymezil Mezinárodní družstevní svaz na svém kongresu v Manchesteru v roce 1995. Tyto zásady vychází ze zásad přijatých prvními družstevníky v roce 1844 (tzv. Rochdalské zásady). Obecně platné je to, že družstva mají být založena na hodnotách svépomoci, odpovědnosti, demokracie, rovnosti, spravedlnosti a solidarity.

Družstvo je pak definováno jako svébytné a dobrovolné sdružení osob k uspokojování jejich společných hospodářských, sociálních a kulturních potřeb prostřednictvím společně vlastněného a demokraticky řízeného podnikání.

Jako základní principy se pak uvádí:

1. Dobrovolnost a otevřenost členství

Družstva jsou dobrovolné organizace, otevřené pro všechny, kteří chtějí a mohou využívat jejich služeb a kteří přijmou odpovědnost plynoucí z členství. Nikdo nesmí být nucen, aby do družstva vstoupil nebo aby v něm setrval. Jakákoli diskriminace, založená na rozdílu rasy, sociálního postavení, pohlaví, politického smýšlení nebo náboženského vyznání je vyloučena.

2. Demokratické řízení

Družstva jsou demokratické organizace spravované svými členy, kteří se aktivně účastní na vedení a rozhodování družstva. Osoby zvolené do orgánů družstva jsou odpovědné členům. V zásadě platí, že členové družstva mají rovné hlasovací právo (jeden člen – jeden hlas). Družstva vyššího stupně jsou také organizována demokratickým způsobem.

3. Účast členů na hospodaření družstva

Členové družstva se podílí na vytváření a využívání majetku družstva. Přinejmenším část kapitálu je společným majetkem družstva. Členové obvykle dostávají jen omezenou náhradu za upsaný kapitál. Vytvořený zisk se použije pro některý nebo

² Aktuální znění družstevních principů převzato z www.ica.coop a www.icc.coop.

pro všechny z dále uvedených účelů: další rozvoj činnosti družstva, vytváření rezerv (z nichž některé mohou být nedělitelné), příspěvek členům podle rozsahu jejich obchodů s družstvem a podpora dalších aktivit schválených členy.

4. Samostatnost a nezávislost

Družstva jsou samostatné, svépomocné organizace řízené svými členy. Pokud vstupují do vztahů s dalšími organizacemi včetně vlád nebo pokud zvyšují svůj kapitál z vnějších zdrojů, činí tak za podmínek, které zachovávají vliv členů družstva a zajišťují družstevní nezávislost.

5. Vzdělání, výchova a informace

Družstva zajišťují vzdělání a výchovu svým členům, voleným orgánům, manažerům a zaměstnancům tak, aby tito mohli efektivně přispívat k rozvoji svého družstva. Družstva informují veřejnost, především mládež a osoby s vlivem na veřejné mínění o podstatě a výhodách družstev.

6. Spolupráce družstev

Spolupráce mezi družstvy na místní, národní, regionální či mezinárodní úrovni přispívá k lepší činnosti družstev ve prospěch svých členů i k posilování družstevního hnutí.

7. Zájem o věci obecné (spoluodpovědnost družstev za společnost)

Družstva pracují pro trvale udržitelný rozvoj postupy schválenými svými členy.

Jako určitá další charakteristika družstev se často uvádí rozdíl mezi družstvy a ostatními podnikatelskými subjekty. I když družstva podnikají, vždy na první místo kladou zájem svých členů, nikoli zájem na zisku. O základních rozdílech mezi družstvem a obchodní společností dle právního řádu ČR bude pojednáno podrobněji dále.

Ne všechna družstva vždy dodržují všechny výše uvedené zásady, to při množství a rozmanitosti družstev není ani možné. Uvedené zásady by však měly být cílem, ke kterému by měla družstva směřovat, a zejména by měly být tyto zásady brány na vědomí při tvorbě legislativy upravující právní postavení a činnost družstev v té které zemi.

I. 2. VZNIK A VÝVOJ DRUŽSTEVNICTVÍ

Počátek družstevnictví je tradičně spojen s městem Rochdale v severní Anglii, kde dvacet osm řemeslníků založilo *Společnost rochdalských poctivých průkopníků* (Rochdale Equitable Pioneers Society). Základem tohoto prvního družstva v pravém smyslu slova bylo poznání, že když se jednotlivci, drobní podnikatelé nebo spotřebitelé, sdruží dohromady, mohou využívat výhod podnikání ve velkém a tím snáz uspokojovat své potřeby, jejichž dosažení pro jednotlivce by bylo obtížnější.

Družstevní myšlenka se začala velmi rychle šířit po celém světě. Byla zakládána družstva s rozmanitými předměty činnosti. Na našem území vznikala první družstva jako výdělečné spolky podle spolkového zákona č. 253/1852 ř.z. Rychlý rozvoj družstev si vyžádal vydání zvláštního, družstevního zákona, byl to zákon z 9. dubna 1873 č. 70 ř.z., o společenstvech výdělkových a hospodářských. Tento zákon označoval společenstvo (družstvo) jako sdružení s neomezeným počtem členů, která mají podporovat výdělkovou činnost těch, co provozují společně podnik nebo opatřují úvěr. Rozlišovala se družstva nákupní, odbytová, záložní a úvěrová, výrobní, pojišťovací. Rozeznávala se družstva (společenstva) s ručením obmezeným, kde člen ručil jen do částky rovnající se několikanásobku výše svého podílu, a společenstva s ručením neobmezeným. Byly též položeny základy pro družstevní nadstavbu.

Družstvo se zakládalo uzavřením společenstevní smlouvy a ke vzniku družstva bylo třeba vložit tuto smlouvu do společenstevního rejstříku. Stát podporoval rozvoj družstev, jak začala být společenstva časem nazývána, poskytováním podpor a úlev.

Zlom ve vývoji družstevnictví přišel po roce 1948. Ústava 9. května prohlásila majetek lidových družstev za jednu z forem vlastnictví výrobních prostředků a lidová družstva vymezila jako sdružení pracujících k společné činnosti. Družstva se musela postupně podřizovat centralisticky řízenému, plánovanému hospodářství. Započalo též přímé zasahování státu do řízení družstev. Podle sovětského vzoru stát prováděl povinné združstevňování, a to především v zemědělství. Zákonem č. 69/1949 Sb. byla zřízena Jednotná zemědělská družstva jako jediná možná forma zemědělských družstev. To byl počátek oddělení právní úpravy zemědělského a nezemědělského družstevnictví, které trvalo až do vydání současného obchodního zákoníku. Nezemědělská družstva byla pak upravena zákonem č. 53/1954 Sb. O lidových družstvech a družstevních organizacích, který ukončil platnost zákona 70/1873 ř.z. na našem území. Svazy družstev, které podle nové právní úpravy vznikají, se stávají centrem kontroly a přímého řízení družstev.

V roce 1960 byla vydána tzv. Socialistická ústava, která v článku 8 prohlásila družstevní vlastnictví (vlastnictví lidových družstev) za formu socialistického společenského vlastnictví vedle vlastnictví státního. Jednotná zemědělská družstva tato ústava v čl. 11 označila jako dobrovolná sdružení pracujících rolníků ke společné zemědělské výrobě. V roce 1964 byl vydán hospodářský zákoník (č. 109/1964 Sb.), do jehož třetí části byla zařazena nová úprava nezemědělských družstev, přičemž některá ustanovení této části platila i pro JZD. Hospodářský zákoník zavedl pojem družstevní organizace, kterou se rozuměla lidová družstva (tj. družstva zemědělská i nezemědělská), jejich vyšší organizace (svazy družstev, Ústřední rada družstev) a družstevní podniky, popřípadě společné družstevní podniky. Prostřednictvím svazů družstev a Ústřední rady družstev byla vykonávána kontrola a řízení jednotlivých družstev. Ke vzniku družstva byl nutný souhlas vyšší družstevní organizace.

Zemědělská družstva se řídila zákonem č. 49/1959 Sb., v roce 1975 byla nově upravena zákonem č. 122/1975 Sb., o zemědělském družstevnictví a navazujícími prováděcími předpisy.

V roce 1988 v souvislosti s procesem „přestavby“ byly přijaty zákony č. 90/1988 Sb., o zemědělském družstevnictví a č. 94/1988 Sb., o bytovém, spotřebním, a výrobním družstevnictví, v hospodářském zákoníku zůstala zachována jen některá obecná ustanovení.

Změny, které nastaly po listopadu 1989, přinesly novou úpravu družstev provedenou zákony č. 162/1990 Sb., o zemědělském družstevnictví a č. 176/1990 Sb., o bytovém, spotřebním, výrobním a jiném družstevnictví Tyto zákony přinesly uvolnění činnosti družstev, především odstraněním přímého zasahování státu do činnosti družstev.

Oba tyto zákony byly zrušeny vydáním obchodního zákoníku, který družstva opět upravuje jednotně. V souvislosti s tím stanovil obchodní zákoník v § 765, že družstva vzniklá před účinností obchodního zákoníku se přemění na družstva podle nové právní úpravy. Způsob přeměny byl svěřen zvláštnímu zákonu. Tímto zákonem je zákon č. 42/1992 Sb., o úpravě majetkových vztahů a vypořádáním majetkových nároků v družstvech. Tento zákon, nazývaný též zákon o transformaci družstev, upravil vedle vypořádání majetkového rovněž změnu právních poměrů družstev. Pro provedení transformace byla stanovena lhůta, která uplynula počátkem roku 1993. Pokud družstva ve stanovené lhůtě neprovedla transformaci a nepožádala o provedení změn z toho vyplývajících v obchodním rejstříku ani po výzvě soudu, soud nařídil likvidaci takového družstva.

Zvláštním zákonem jsou upraveny družstevní záložny, o nichž je podrobněji pojednáno dále v této práci.

I. 3. PRÁVNÍ ÚPRAVA DRUŽSTEV V ČR

Obecná právní úprava družstev je obsažena zákoně č. 513/1991 Sb., obchodním zákoníku³ v jeho druhé části hlavy II. Náš zákonodárce zvolil zahrnutí právní úpravy družstev do obchodního kodexu. I když tato volba není výjimečná, je v porovnání s ostatními státy přece jen obvyklejší existence samostatného družstevního zákona⁴. Co lze české právní úpravě vytknout, je její značná stručnost. Odkaz na přiměřené použití ustanovení obchodního zákoníku o obchodních společnostech (§ 260) rozhodně nelze považovat za ideální řešení.

Ustanovení § 221 obchodního zákoníku definuje družstvo jako společenství neuzavřeného počtu osob založené za účelem podnikání nebo zajišťování hospodářských, sociálních nebo jiných potřeb svých členů.

Je zde vyjádřena jedna ze základních zásad družstev – otevřenost členství. Na druhé straně je zde zdůrazněno pojetí družstva jako podnikatele, teprve na druhém místě se pak uvádí účel, který je v souladu se základními zásadami družstev. „*Podle účelu, ke kterému mohou být družstva zakládána, můžeme rozlišovat tři typy družstev. Půjde o družstva, v nichž se členové sdružili ke společnému podnikání, dále o družstva založená nikoli proto, aby v nich členové společně podnikali, ale aby tato družstva podporovala podnikání členů. Třetí typ družstev je zakládán proto, aby družstvo zabezpečilo uspokojování sociálních, kulturních a jiných potřeb a zájmů svých členů*“⁵. Není vyloučena ani kombinace či vzájemné prolínání těchto typů družstev.

S výše uvedeným souvisí určení předmětu podnikání případně předmětu činnosti družstva, který musí být určen ve stanovách družstva (§ 226 odst. 1. písm. b) a musí být zapsán v obchodním rejstříku (§ 35). Předměty činnosti lze dělit podle toho, zda je potřeba k jejich výkonu oprávnění, a případně podle druhu tohoto oprávnění. Podnikatelská činnost družstva může být vykonávána na základě živnostenského oprávnění.

³ Je-li v této práci uveden odkaz na zákonné ustanovení bez uvedení konkrétního názvu nebo čísla zákona, je tím míněn obchodní zákoník.

⁴ Obdobně jako v ČR – např. v Belgii a Dánsku. Na Novém Zélandu je úprava družstev součástí zákona o obchodních společnostech, ve Švýcarsku, Nizozemí, Itálii nebo Rusku je součástí občanského zákoníku. Dle návrhu nové právní úpravy, o níž je pojednáno v další části této práce, se i do budoucna počítá s úpravou družstev a obchodních společností v jednom zákoně.

⁵ Štenglová, I. – Plíva, S. – Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. 4. vydání. C. H. Beck, Praha 1996, str. 357–358.

Shodně také Dědič, J. a kol., Obchodní zákoník, komentář, díl IV., Bova Polygon, 2002, str. 3092.

nění. Co je a co není živností a podmínky provozování živností stanoví zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon).

K některým činnostem, které nejsou živností, bude potřebovat družstvo zvláštní oprávnění podle zvláštních zákonů. K tomu je nutno dodat, že některé z těchto činností jsou zvláštním zákonem vyhrazeny jen určitým formám právnických osob. Například bankou nebo investiční společností může být pouze akciová společnost (§ 1 odst. 1 zák. č. 21/1992 Sb. O bankách, zák. č. 189/2004 Sb., o kolektivním investování), pojišťovnou může být pouze akciová společnost nebo družstvo (§ 3 odst. 2 zák. č. 363/1999 Sb. O pojišťovnictví a o změně některých souvisejících zákonů).

U určitých činnostech, které bude družstvo vykonávat, nebude potřebovat žádné zvláštní oprávnění. Častým případem, zejména u bytových družstev, bude činnost spočívající v pronájmu nemovitostí, bytů a nebytových prostor svým členům. Taková činnost bude živností jen v případě, kdy vedle pronájmu bude družstvo poskytovat i jiné než základní služby zajišťující řádný provoz nemovitostí, bytů a nebytových prostor (§ 4 živnostenského zákona).

Zcela zvláštní kategorií je pak spořitelní a úvěrní družstvo, jehož činnost upravuje speciální zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech.

Je podstatné pro českou právní úpravu družstev, že družstvo je a bude vždy podnikatelem (ačkoli obecně se družstvo zpravidla chápe jako subjekt, který není zakládán primárně k vytváření zisku, ale především jako svépomocný subjekt pro své členy). Družstvo dle obchodního zákoníku může být založeno pro nepodnikatelské účely, ale vždy bude podnikatelem s ohledem na ustanovení § 2 odst. 2 písm. a) obchodního zákoníku. Rozlišujícím hlediskem, které určuje, zda jde, či nejde o podnikání, bude otázka, zda činnost vykonávaná družstvem je prováděna za účelem dosažení zisku, nebo jen v souvislosti se zajišťováním potřeb členů družstva. Družstvo, které nepodniká, bývá označováno za tzv. fiktivního podnikatele.⁶

Obchodní zákoník v § 222 v odstavci 1. výslovně prohlašuje družstvo za právnickou osobu, která odpovídá za porušení svých závazků celým svým jměním. Družstvo je tedy ve smyslu § 18 občanského zákoníku způsobilé být subjektem práv a povinností a podle § 19a občanského zákoníku je nadáno způsobilostí k právním úkonům; družstvo činí právní úkony svým jménem a jen z jeho majetku lze uspokojit jeho závazky. Obchodní zákoník zdůrazňuje v citovaném ustanovení majetkovou samostatnost družstva jakožto právnické osoby a oddělení majetku družstva a majetku jeho členů. Na výše uvedené pak navazuje ustanovení § 222 odst. 2 obchodního

⁶ Eliáš, K.: Obchodní společnosti. C. H. Beck, Praha 1994, str. 31 an.

zákoníku, který uvádí jeden z charakteristických znaků družstva – skutečnost, že členové družstva neručí za závazky družstva.

Obchodní firmou družstva je podle § 8 název, pod kterým je podnikatel zapsán do obchodního rejstříku. Podle druhé věty téhož ustanovení je podnikatel (tedy i družstvo) povinen činit právní úkony pod svou firmou. Ustanovení § 221 odst. 3. stanoví, že firma družstva musí obsahovat označení družstvo. Nepřipouští se žádné zkrácení tohoto označení, jak je to obvyklé např. u akciových společností nebo společností s ručením omezeným. Firmou družstva je tedy název, pod kterým je zapsána v obchodním rejstříku včetně dodatku družstvo. Družstvo je povinno činit právní úkony pod svou firmou, jinak se dopouští přestupku podle ustanovení § 24 odst. 1 písm. f) zák. 200/1990 o přestupcích ve znění pozdějších předpisů. Firma nesmí být zaměnitelná s firmou jiného podnikatele a nesmí působit klamavě. K odlišení firmy nestačí rozdílný dodatek označující právní formu.

Družstva je možné dělit podle různých kritérií. Výše již je uvedeno dělení dle účelu družstva. Další možná dělení lze dovodit jednak z právních předpisů, dalším je pak tradiční dělení podle činnosti, kterou se družstvo zabývá.

Družstva se uplatňují ve všech oblastech hospodářského života. Tradičně velkou roli hrají v zemědělství, bydlení, finančních službách (záložny), v oblasti služeb pro spotřebitele a spolupráce drobných výrobců (výrobní družstva). Družstva se však postupně úspěšně uplatňují i v méně tradičních oblastech, jako je zdravotní péče nebo vzdělávání.

Dřívější právní úprava rozlišovala družstva zemědělská a nezemědělská, která dále dělila na spotřební, výrobní a bytová. Jiné než uvedené druhy družstev nemohly vznikat. Toto dělení družstev v praxi přetrvává i nadále a družstva se sdružují do svazů podle těchto uvedených druhů.⁷ Dnes mohou vznikat družstva s různým předmětem činnosti a různým označením. Obchodní zákoník a některé další zákony však stanoví určité zvláštnosti v úpravě některých druhů družstev, podle kterých můžeme uvést tyto zvláštní druhy družstev:

a) Bytová družstva

ustanovení § 221 obsahuje definici bytových družstev. Bytovým družstvem se rozumí družstvo, které zajišťuje bytové potřeby svých členů. I když z této definice

⁷ Svaz českých a moravských bytových družstev
Svaz malých bytových družstev
Sdružení družstev typu LBD
Svaz českých a moravských spotřebních družstev
Svaz českých a moravských výrobních družstev
Svaz zemědělských družstev a společností

není zcela jasné, co vše lze zahrnout pod činnost spočívající v zajišťování bytových potřeb, je zřejmé, že takovým družstvem bude družstvo, které pronajímá byty v budově, kterou vlastní, svým členům a tyto vztahy upravuje i ve svých stanovách. Je nerozhodné, zda bude ve firmě družstva uvedeno, že jde o družstvo bytové, rozhodnutí bude faktické posouzení charakteru družstva.

Zvláštní úprava pro bytová družstva je obsažena nejen v obchodním zákoníku, ale též v občanském zákoníku a zákoně č. 72/1994 Sb. O vlastnictví bytů. Ačkoli v § 1 odst. 2 obchodního zákoníku je uvedeno, že občanský zákoník je vůči obchodnímu zákoníku předpisem obecným, ustanovení občanského zákoníku týkající se členství v bytovém družstvu jsou úpravou speciální.

Bytových družstev se týkají ustanovení občanského zákoníku věnovaná nájmu bytu. Pojmy používané občanským zákoníkem při úpravě členství v bytovém družstvu neodpovídají zcela terminologii používané obchodním zákoníkem a je z nich patrné, že občanský zákoník vychází z úpravy družstev platné před vydáním obchodního zákoníku.

Úprava bytových družstev v občanském zákoníku se dále týká některých zvláštností při nájmu družstevního bytu. Nájem bytu je spjat s členstvím v družstvu. Vznik práva na uzavření nájemní smlouvy k družstevnímu bytu a podmínky nájmu bytu mají být upraveny ve stanovách družstva. Dojde-li k zániku členství v bytovém družstvu, zaniká rovněž nájem bytu. Dosavadní nájemce není povinen byt vyklidit, dokud mu není zajištěna bytová náhrada. V § 714 občanského zákoníku se stanoví, že se v případě zániku členství v bytovém družstvu může člen domáhat vrácení členského podílu teprve po vystěhování z bytu. Vzhledem k obecné úpravě zániku členství obsažené v obchodním zákoníku je nejasné, jaký je vztah této věty k právu na vypořádací podíl.

b) Družstevní záložny

Zákon č. 87/1995 Sb. O spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatření s tím souvisejících a o doplnění zákona ČNR č. 586/1992 Sb., o daních z příjmu upravil postavení a činnost zvláštního druhu družstev – družstev spořitelních a úvěrních, které souhrnně nazývá „družstevní záložny“. Na družstevní záložny se vztahují ustanovení obchodního zákoníku o družstvech, pokud tento zákon nestanoví jinak. Družstevní záložna je družstvo, které pro podporu hospodaření svých členů provozuje převážně finanční činnosti, jimiž se rozumí přijímání vkladů a poskytování úvěrů, záruk a peněžních služeb v různých formách, a které dále poskytuje svým členům další služby pro uspokojování jejich potřeb.

Družstevní záložny tedy mají specifický předmět podnikání, mohou vykonávat činnost, která je jinak vyhrazena pouze bankám, tj. přijímat vklady a poskytovat úvěry. Družstevní záložna však není bankou a její činnost se nepovažuje za provozování živnosti. Družstevní záložny mohou vykonávat pouze činnost stanovenou zákonem č. 87/1995 Sb., a to v rozsahu povolení působit jako družstevní záložna, které vydá Úřad pro dohled nad družstevními záložnami a které je povinnou přílohou návrhu na zápis do obchodního rejstříku.

Obchodní firma družstevní záložny musí obsahovat označení „spořitelní a úvěrové družstvo“ nebo „družstevní záložna“.

Opětovné zavedení družstevních záložen jako svépomocných finančních institucí mělo navázat na úspěšné působení úvěrových družstev před druhou světovou válkou. Činnost družstevních záložen však provázela řada potíží. Neúspěšné podnikání řady z nich otřáslo důvěrou veřejnosti v tento způsob finančnictví. Na neutěšený stav družstevních záložen se pokusila reagovat novela zákona o spořitelních a úvěrních družstvech provedená zákonem č. 100/2000 Sb. Tato novela zpřísnila dohled nad činností a hospodařením družstevních záložen a rozšířila pravomoci Úřadu pro dohled nad družstevními záložnami. Všechny družstevní záložny byly po účinnosti tohoto zákona povinny požádat Úřad pro dohled nad družstevními záložnami o povolení. Pokud tak neučinily ve stanovené lhůtě, došlo k jejich zrušení. Na přelomu let 2000 a 2001 došlo k tomu, že 90 % vkladů v družstevních záložnách bylo „zmrazeno“ nucenou správou, konkursem či omezením činnosti⁸. Ze 124 družstevních záložen vzniklých po přijetí zákona č. 87/1995 Sb., poklesl počet u nás aktivně působících družstevních záložen na současných 18.⁹

Další významnou novelou upravující činnost družstevních záložen pak byl zákon č. 280/2004 Sb. Činnosti záložen se významně dotkl i zákon č. 377/2005 Sb., o doplňkovém dohledu nad bankami, spořitelními a úvěrními družstvy, institucemi elektronických peněz, pojišťovnami a obchodníky s cennými papíry ve finančních konglomerátech a o změně některých dalších zákonů (zákon o finančních konglomerátech). Následně došlo ke změně orgánu vykonávajícího dohled na družstevními záložnami, když Úřad pro dohled nad družstevními záložnami nahradila Česká národní banka.

Přijatá opatření lze hodnotit pozitivně, neboť postupně dochází k obnovení důvěry k družstevním finančním institucím.

⁸ Eva Seifertová : Dočká se družstevní peněžnictví oživení? In: Hospodářské noviny 21. 2. 2001.

⁹ Zdroj: www.cnb.cz, uvedený stav je k stav k 30. 4. 2008.

„Sektor družstevních záložen dobře hospodaří a zájem o členství narůstá. Ke konci roku 2006 družstevní záložny sdružené v Asociaci družstevních záložen (ADZ) tak evidovaly o 55,2 % členů více než před rokem. Také díky rychlému přílivu nových členů a podstatně vyšším úložkám družstevní záložny sdružené v ADZ zaznamenaly meziroční nárůst vkladů o 71,8 % a celkových aktiv o 74,8 %, a to na hodnoty 5,08 respektive 6, 41 mld. Kč. K 31. 12. 2006 tak družstevní záložny evidovaly téměř 23 tisíc členů.“¹⁰

c) Malá družstva

Obchodní zákoník zmiňuje ve svém § 245 jinou úpravu orgánů tzv. malého družstva. Malým družstvem se rozumí družstvo s méně než padesáti členy a družstvo s členstvím právnických osob, které má méně než pět členů. Kromě možnosti určit ve stanovách jinou strukturu orgánů platí pro malá družstva stejná úprava jako pro družstva ostatní.

d) Jako o novém typu družstva se v souvislosti s novou právní úpravou diskutuje o *Sociálním družstvu*. O tomto pojmu je podrobněji pojednáno v další části této práce.

Vedle otevřenosti členství je dalším charakteristickým znakem družstva variabilita základního kapitálu. Na rozdíl od obchodních společností se do obchodního rejstříku nezapisuje výše základního kapitálu, ale výše tzv. zapisovaného základního kapitálu (§ 223 odst. 2). O majetkových vztazích v družstvu je pak podrobněji pojednáno dále.

I. 4. DRUŽSTVO VS. OBCHODNÍ SPOLEČNOST

Družstvo má řadu specifických rysů, pro které je nelze zaměňovat či ztotožňovat s obchodní společností. S ohledem na zvolený způsob a zařazení právní úpravy družstev platí pro družstva subsidiárně právní úprava obchodních společností. Proto lze najít i řadu shodných prvků.

Družstva zařadil zákonodárce do obchodního zákoníku do části druhé hlavy II. V hlavě I. druhé části obchodního zákoníku jsou upraveny obchodní společnosti a § 260 umožňuje přiměřené použití obecných ustanovení upravujících obchodní společnosti na družstva. To vyvolává otázku vztahu těchto dvou pojmů, kterou se zabý-

¹⁰ Tisková zpráva Asociace družstevních záložen z 3. 3. 2007. zdroj: <http://www.asociacedz.cz/>

val i Ústavní soud. Ten ve svém usnesení ve věci III. ÚS 217/98 uvádí, že „z uvedené systematiky nelze vyvodit, že by tyto pojmy byly ve vzájemném vztahu v tom smyslu, že jeden z nich by byl pojmem obecnějším (obchodní společnost) a druhý z nich jen druhem tohoto obecného pojmu (družstvo). Naopak ze systematiky obchodního zákoníku zcela jednoznačně vyplývá, že oba uvedené pojmy jsou rovnocenné a představují různé druhy právnických osob“.¹¹

Dále je třeba uvést, že družstva se odlišují od obchodních společností též svým účelem a funkcí ve společnosti. I když obchodní zákoník může působit dojmem, že družstva jsou jen zvláštním druhem podnikatelských subjektů, družstva mají být především svépomocnými sdruženími, založenými zejména k uspokojování různých potřeb svých členů.

Družstva a obchodní společnosti jsou tedy dva samostatné pojmy, které nelze slučovat, je však nutné si povšimnout, že mají vedle řady odlišností též mnoho společného. Je třeba zmínit zásadní ustanovení § 260, které propojuje právní úpravu obchodních společností a družstev.

Podstatnou odlišností družstev od obchodních společností je výše zmíněná otevřenost členství a variabilita základního kapitálu. Obecně přijal obchodní zákoník i jednu ze základních družstevních zásad – jeden člen, jeden hlas. Avšak toto neplatí u českých družstev bezvýjimečně – váhu hlasu lze ve stanovách sjednat i jinak.

Družstvo je společenstvím neuzavřeného počtu osob, z čehož vyplývá, že počet jeho členů se může v době trvání družstva různě měnit bez toho, aby se musely měnit stanovy; jediné omezení je dáno stanovením minimální hranice pěti (respektive dvou) členů. I v obchodních společnostech může docházet k změně počtu společníků. Je to ale vždy spojeno se změnou zakladatelských dokumentů¹² a základního kapitálu společnosti (pokud jej společnost vytváří), který je zapisován do obchodního rejstříku.

Kromě omezení nejmenšího možného počtu členů, kteří mohou družstvo založit, pod který nesmí poklesnout počet členů za trvání družstva, nestanoví pro množství členů družstva obchodní zákoník žádnou další hranici. Veřejnou obchodní společnost a společnost komanditní mohou založit nejméně dvě osoby, k založení společnosti s ručením omezením postačí jedna osoba a akciovou společnost mohou založit nejméně dva zakladatelé, může však být založena i jen jedním, pokud je právnickou

¹¹ Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu svazek 12, ročník 1998 – III. díl, str. 525.

¹² K této věci je zajímavá polemika I. Pelikánové s K. Eliášem. In: Pelikánová I.: Obchodní zákoník – komentář, Linde, Praha 1998, str. 1140 a Eliáš K.: Obchodní společnosti, CH Beck 1998, str. 29.

osobou. Horní hranice počtu společníků je omezena jen u společnosti s ručením omezeným – na 50 osob.

S neuzavřeným počtem členů a změnami počtu členů bude docházet i ke změnám základního kapitálu, proto se zavádí pojem zapisovaného základního kapitálu, který musí činit nejméně 50.000,- Kč.

U obchodních společností existuje pouze skutečný základní kapitál, který se zapisuje do obchodního rejstříku, u veřejné obchodní společnosti není jeho vytvoření povinné, u komanditní společnosti není jeho výše výslovně určena (srov. však § 93 odst. 4 a § 109 odst. 1. Základní kapitál společnosti s ručením omezeným musí činit nejméně 200.000,- Kč a výše vkladu společníka musí činit aspoň 20.000,- Kč. Akciová společnost má stanovenou minimální výši základního kapitálu na 2.000.000,- Kč, pokud je založena s veřejnou nabídkou akcií, musí činit nejméně 20.000.000,- Kč.

Obecná ustanovení o obchodních společnostech počítají s ručením společníků za závazky společnosti (§ 56 odst. 5 a 6). Člen družstva však neručí za závazky družstva. K tomu je však třeba poznamenat, že za závazky akciové společnosti neručí nikdo ani akcionář.

Obecně platí, že jeden člen družstva má při hlasování jeden hlas, stanovy mohou určit jiný počet hlasů, mimo případů hlasování o změně stanov, rozhodnutí o splynutí, sloučení, rozdělení a o jiném zrušení družstva nebo o změně právní formy a o prodeji nebo nájmu podniku a o jiných významných majetkových dispozicích. Toto omezení možnosti určení různé váhy hlasů, provedené poslední novelou obchodního zákoníku, prosadilo do naší právní úpravy princip družstevní demokracie vyplývající z družstevních zásad.

U veřejné obchodní společnosti je v zásadě k rozhodnutí potřeba souhlasu všech společníků, společenská smlouva však může stanovit, že postačí většina hlasů, pak má každý společník jeden hlas; i to může společenská smlouva stanovit odchylně. Obdobně je tomu u komanditní společnosti. Váha hlasu při rozhodování ve společnosti s ručením omezeným je odvozována od výše vkladu, rozhodující je tedy míra majetkové účasti společníka ve společnosti, v určitých případech se vyžaduje kvalifikovaná většina, popřípadě souhlas všech společníků. U akciové společnosti je váha hlasu odvozena od počtu akcií.

Člen za závazky družstva neručí vůbec. Stejně tak akcionář neručí za závazky akciové společnosti. Jinak je ručení společníků obchodních společností upraveno tak, že společník veřejné obchodní společnosti ručí za závazky společnosti spolu s ostatními společníky společně a nerozdílně neomezeně (celým svým majetkem).

Společníci společnosti s ručením omezeným ručí za závazky společnosti do výše souhrnu nesplacených částí vkladu všech společníků podle stavu zápisu v obchodním rejstříku, a to až do doby, kdy je zapsáno splacení všech vkladů do obchodního rejstříku. Komplementář komanditní společnosti ručí neomezeně, komanditista do výše svého nesplaceného vkladu.

Družstvo může být založeno i k jiným účelům než k podnikání, tento jiný účel musí vždy směřovat k zajišťování různých potřeb členů. Akciová společnost a společnost s ručením omezeným může být též založena za jiným účelem než je podnikání, na rozdíl od družstev zákon žádnou další podmínku nestanoví.

Z dalších podstatných odlišností lze jmenovat způsob založení družstva, jímž je ustavující schůze a nikoli smlouva, a to, že vnitřní vztahy se v družstvu řídí stanovami. K založení obchodní společnosti je třeba uzavření společenské smlouvy a stanovy mohou být součástí takové smlouvy. Jde o odlišnost spíše terminologickou a lze souhlasit s názorem K. Eliáše, že jak rozhodnutí ustavující schůze, tak i stanovy družstva mají povahu smlouvy.¹³

S ohledem na koncepci právní úpravy družstev, její zařazení do obchodního zákoníku a s ohledem na odkaz uvedený v § 260 obchodního zákoníku je třeba i na družstva aplikovat ustanovení § 66a o podnikatelských seskupeních. Ačkoli by to nebylo zcela v souladu se základními družstevními zásadami, může nastat situace, kdy s ohledem na úpravu ve stanovách bude mít určitá osoba rozhodující vliv v družstvu. Může se tak stát, že se družstvo stane součástí koncernu. Družstvo samozřejmě může být i ovládající osobou, pokud nabude většinovou účast v obchodních společnostech či rozhodující vliv v jiném družstvu. Pokud nastane taková situace a družstvo se stane součástí koncernu, je ovládaná osoba povinna sestavit zprávu o propojených osobách (zprávu o vztazích mezi ovládající a ovládanou osobou).

I. 5. ZALOŽENÍ A VZNIK DRUŽSTVA

Pro právnické osoby upravené v obchodním zákoníku je charakteristická dvoufázovost počátku jejich existence. Rozlišuje se jejich založení, které se u společností děje zpravidla uzavřením smlouvy, u družstev konáním a rozhodnutím členské schůze.

¹³ Eliáš K.: Obchodní společnosti, CH Beck 1998, str. 29. Poměrně jednoznačně se k této otázce vyjadřuje i Nejvyšší soud ČR v rozsudku ze dne 21. 8. 2003, č.j. 29 Odo 146/2003: „V teorii není sporu o tom, že stanovy obchodní společnosti či družstva jsou smlouvou sui generis (viz např. Dědič. J. Obchodní zákoník. Komentář. II. díl. POLYGON 2002, s. 1700, Pelikánová I. Obchodní zákoník. Komentář. II. díl. Linde Praha 1995 s. 481).“

Proces je pak završen zápisem do obchodního rejstříku, kterým vzniká družstvo jako právnická osoba.

Jak již bylo uvedeno, družstvo se zakládá konáním ustavující schůze. Zákon se však jen letmo zmiňuje o způsobu svolání této schůze. Obchodní zákoník ve svém § 224 odst. 4 uvádí, že na ustavující schůzi družstva jsou oprávněny hlasovat osoby, které podaly písemnou přihlášku do družstva. Nikde v zákoně se však neuvádí, komu se má taková přihláška podat. Není samozřejmě možné ji adresovat družstvu, neboť to ještě nevzniklo a není dosud ani založeno. Poslední věta výše uvedeného ustanovení se zmiňuje o svolavatele, který řídí schůzi do zvolení předsedajícího. Praxe to řeší tak, že osoby, které chtějí založit družstvo, utvoří tzv. „přípravný výbor“¹⁴. Komentář I. Pelikánové označuje tyto osoby, kteří tvoří tento „přípravný výbor“, za svolavatele a zároveň zakladatele¹⁵. Domnívám se však, že pokud u družstva použijeme pojem zakladatel, je nutno jej vztáhnout na všechny osoby, které se účastní ustavující schůze a stanou se členy založeného družstva.

„Přípravný výbor“, který mohou tvořit jak všichni budoucí členové družstva, tak i jen jediná osoba, by měl především připravit průběh ustavující schůze a návrh stanov, dále by měl připravit a shromažďovat členské přihlášky. Členskou přihlášku je ale možné podat až přímo před zahájením ustavující schůze. Přihlášku musí podat i sami členové „přípravného výboru“. Ustanovení § 224 neuvádí na rozdíl od § 227 odst. 2 nic o formě přihlášky, přihláška tedy může být učiněna i ústně.

Před konáním ustavující schůze je nutno určit svolavatele. Vzhledem k tomu, že není stanoveno, jakým způsobem, bude pravděpodobně určen „přípravným výborem“ či jinou dohodou uchazečů o členství. Tento svolavatel formálně svolá ustavující schůzi a rozešle pozvánky uchazečům o členství nebo jiným způsobem informuje o místě a datu konání členské schůze. Zákon svolání ustavující schůze nijak blíže neupravuje, bude proto v praxi možné zvolit i postup poněkud odlišný.

Ustavující členská schůze nahrazuje u družstev uzavření společenské smlouvy, lze konstatovat, že „*má stejnou funkci jako ustavující valná hromada akciové společnosti.*“¹⁶ Aby bylo družstvo založeno, musí být na ustavující schůzi určen zapisovaný základní kapitál, schváleny stanovy a zvoleno představenstvo a kontrolní komise. Ustavující schůze může rozhodovat i o dalších věcech. Pokud by ale opomněla rozhodnout o jednom z výše uvedených bodů, nedošlo by k založení družstva.

¹⁴ Římalová, O. – Holejšovský, J.: Družstva. C. H. Beck, Praha 2004, str. 128. Též: Helešic Fr., Evropské a české družstevní právo, Eurolex Bohemia 2006, str. 144.

¹⁵ Pelikánová I.: Komentář k § 224 odst. 1 a 3 zák. č. 513/1991 sb., ASPI 1998.

¹⁶ Pelikánová I.: Komentář k § 224 odst. 1 zák. č. 513/1991 sb., ASPI 1998.

Na členské schůzi mohou hlasovat osoby, které podaly přihlášku do družstva. Tyto osoby zákon označuje dále jako uchazeče o členství. Uchazeč o členství může být na ustavující schůzi zastoupen jinou osobou (srov. § 240 odst. 2, který se však vztahuje na členskou schůzi). Uchazečů o členství musí být minimálně 5 (nebo i méně, pokud budou mezi nimi dvě právnické osoby), pod tuto hranici nesmí počet uchazečů v průběhu schůze poklesnout.

Ustavující schůzi zahájí a do zvolení předsedajícího řídí svolavatel. Prvním bodem jednání je volba předsedajícího, po níž bude družstvo hlasovat o dalších záležitostech.

Zapisovaný základní kapitál musí určit ustavující schůze nejméně ve výši 50.000,- Kč, a to tak, aby se jeho výše rovnala součtu určených základních členských vkladů uchazečů o členství. Konečná výše základního kapitálu bude tedy známa až po hlasování o stanovách, neboť uchazeč o členství může vzít svou přihlášku zpět, nesouhlasí-li se zněním stanov a pokud hlasoval proti jejich přijetí. Výše zapisovaného základního kapitálu i výše základního a popřípadě i vstupního vkladu musí být uvedena i ve stanovách (§ 223 odst. 2, § 226 odst. 1 písm. d), proto v případě, že uchazeč o členství vezme po hlasování o stanovách svou přihlášku zpět, bude nutno stanovy upravit buď tím, že se sníží zapisovaný základní kapitál, nebo tím, že se poměrně zvýší členské vklady.

Dalším povinným bodem ustavující schůze je schválení stanov, o stanovách viz část I.9. této práce.

Při volbě prvních orgánů družstva platí obdobně to, co je v této práci uvedeno o orgánech družstva obecně s tím, že členy těchto orgánů samozřejmě nemohou být až do vzniku družstva jeho členové, ale do představenstva a kontrolní komise musí být voleny osoby z okruhu uchazečů o členství a funkce těmto osobám vznikne okamžikem vzniku družstva.

Uchazeči o členství rozhodují na ustavující schůzi družstva většinou hlasů. Toto ustanovení uvedené v § 224 odst. 4 je kogentní povahy, a protože z něj nevyplývá možnost stanovení jiné váhy hlasů, je nutné zachovat rovnost uchazečů a tedy princip jedna osoba, jeden hlas. Pokud si družstvo upraví váhu hlasů ve stanovách odlišně, platí tato úprava až od vzniku družstva, a nikoli na jeho ustavující schůzi. K rozhodnutí na ustavující schůzi postačí většina prostá, počítaná z přítomných uchazečů o členství, kteří splnili podmínku podání přihlášky do družstva. Ustavující členská schůze není členskou schůzí ve smyslu ustanovení § 239 an. obchodního zákoníku,

platí pro ni zvláštní pravidla¹⁷. Ustavující členskou schůzi nelze napadnou u soudu způsobem uvedeným v § 242¹⁸. S poukazem na ustanovení § 260 však lze uplatnit neplatnost družstva dle § 68a obchodního zákoníku. Uvedené ustanovení je ale nutné modifikovat s ohledem na zvláštní právní úpravu založení družstva. „*Stav podle § 68a odst. 2 písm. a) by u družstva nastal, jestliže by se nekonala ustavující členská schůze s programem předepsaným v § 224 odst. 2, anebo ustavující schůze neschválila náležitosti předepsané v § 242 odst. 2 písm. a) – c), nebo by se sice proběhla ustavující členská schůze s programem a s přijetím usnesení vyžadovaných zákonem, ale průběh ustavující schůze by nebyl ověřen notářským zápisem a nebo by nebyl pořízen notářský zápis obsahující též schválený text stanov.*“¹⁹ U důvodu uvedeného pod písmenem f) je třeba brát do úvahy to, že minimální počet zakladatelů družstva, pokud jsou jen fyzickými osobami, je pět.

Obchodní zákoník nijak neřeší situaci, kdy se osoba, která podala přihlášku do družstva, ustavující schůze nezúčastní. To vyvolává otázku, zda takové osobě může vzniknout členství spolu se vznikem družstva, a pokud ne, zda lze považovat přihlášku do družstva podanou před jeho založením za přihlášku podle § 227 odst. 2 písm. b). Souhlasím s názorem, že se nepřítomní nemohou stát členy založeného družstva, protože ke vzniku členství je nutné zavázat se na ustavující schůzi k členskému vkladu²⁰ a lze to též nepřímou dovodit z § 224 odst. 6, který hovoří o seznamu členů, do něhož nelze zapsat osobu, která není na ustavující schůzi přítomna. Pokud se bude chtít taková osoba stát členem družstva, musí podat novou přihlášku, adresovanou již existujícímu družstvu, s náležitostmi, které vyžadují jeho stanovy.

Ustavující schůze by též měla vyřešit otázku vytvoření nedělitelného fondu, a pokud se počítá s nepeněžitými vklady, též způsob jejich ocenění.

Průběh ustavující schůze družstva je nutné osvědčit notářským zápisem, jehož přílohy tvoří seznam členů a výše jednotlivých členských vkladů, a dále notářský zápis o rozhodnutí ustavující schůze o schválení stanov, který obsahuje též jejich schválený text.

Po založení družstva je nutné učinit další kroky, aby družstvo vzniklo. Uchazeči o členství musí splnit podmínky nutné ke vzniku družstva a musí být podán návrh na zápis do obchodního rejstříku.

¹⁷ Viz též Dědič, J. a kol., Obchodní zákoník, komentář, díl IV., Bova Polygon, 2002, str. 3111.

¹⁸ K tomu více: Helešic Fr., Evropské a české družstevní právo, Eurolex Bohemia 2006, str. 177 a 241.

¹⁹ Dědič, J. a kol., Obchodní zákoník, komentář, díl IV., Bova Polygon, 2002, str. 3255.

²⁰ Viz též Pelikánová I.: Komentář k § 224 odst. 4 zák. č. 513/1991 sb., ASPI 1998.

Před podáním návrhu je nutné, aby byla splacena ta část členských vkladů, kterou je dle zákona a dle rozhodnutí členské schůze třeba splatit před zápisem družstva do obchodního rejstříku. Vklady se předají správci vkladu, kterého určila ustavující členská schůze. K tomu je také třeba založit zvláštní účet u banky, na nějž jsou vklady vloženy a potvrzení banky o složení těchto finančních prostředků je pak nutné předložit jako jednu z příloh obchodnímu rejstříku.

Návrh na zápis podává představenstvo a musí být podepsáno všemi jeho členy. Poněkud nejasná je situace u družstev, která představenstvo nevytváří (tzv. malá družstva a družstva malým počtem členů – právnických osob). Domnívám se, že jediné nenapadnutelné řešení je, aby návrh podepsali všichni členové družstva. To i s ohledem na to, že zákon nedeleguje u malých družstev působnost představenstva na předsedu, ale na členskou schůzi. Na tuto otázku jsou ale i názory odlišné.²¹ Podstatné v této věci je i ustanovení § 31 odst. 2, dle kterého v případě, kdy nepodá návrh na zápis nebo změnu anebo výmaz zápisu v obchodním rejstříku osoba, o které tak stanoví zákon, do patnácti dnů ode dne, kdy jí tato povinnost vznikla, může návrh na zápis podat osoba, která na něm doloží právní zájem a k návrhu přiloží předepsané listiny (přílohy).

Návrh na zápis družstva do obchodního rejstříku je nutné podat na formuláři. Závazné formuláře jsou stanoveny vyhláškou č. 250/2005 Sb., o závazných formulářích na podávání návrhů na zápis do obchodního rejstříku. Formulář pro družstvo je uveden v příloze č. 2. Vyhláška dále stanoví seznam příloh, kterými se návrh dokládá. Pro družstva uvádí vyhláška následující přílohy:

Skutečnosti zapisované v části základní údaje se dokládají:

- a) stejnopis notářského zápisu o ustavující schůzi družstva,
- b) stejnopis notářského zápisu o rozhodnutí ustavující schůze o schválení stanov,
- c) oprávnění k podnikatelské činnosti,
- d) listina osvědčující právní důvod užívání místností, v nichž je umístěno sídlo družstva, a to výpis z katastru nemovitostí ne starší 3 měsíců osvědčující vlastnické právo k prostorám, do nichž umístilo družstvo sídlo, a pokud není vlastníkem, souhlas (spolu)vlastníka těchto prostor, nebo správce zmocněného k udělení souhlasu s umístěním sídla a zmocnění tohoto správce
- e) notářský zápis osvědčující přijetí nebo změnu stanov,

²¹ Římalová, O. – Holejšovský, J.: Družstva. C. H. Beck, Praha 2004, str. 133.

Skutečnosti zapisované v části statutární orgán se dokládají:

- a) zápis o usnesení členské schůze o zvolení člena představenstva,
- b) zápis o usnesení členské schůze nebo představenstva o zvolení člena představenstva do funkce v představenstvu,
- c) při zápisu člena představenstva nebo fyzické osoby, která je zástupcem člena představenstva – právnické osoby, a která je oprávněna jednat jménem člena představenstva podle § 238 odst. 2 obchodního zákoníku – občana ČR do obchodního rejstříku: výpis z Rejstříku trestů ne starší 3 měsíců,
- d) při zápisu člena představenstva nebo fyzické osoby, která je zástupcem člena představenstva – právnické osoby, která je oprávněna jednat jménem člena představenstva podle § 238 odst. 2 obchodního zákoníku – občana jiného členského státu Evropské unie: výpis z Rejstříku trestů ne starší 3 měsíců a výpis z evidence trestů nebo rovnocenný doklad státu, jehož je fyzická osoba občanem vydaným příslušným soudním nebo správním orgánem. Jestliže tento stát příslušný výpis z evidence trestů nebo rovnocenný doklad nevydává, předloží se čestné prohlášení učiněné členem představenstva nebo fyzickou osobou, která je zástupcem člena představenstva – právnické osoby, a která je oprávněna jednat jménem člena představenstva podle § 238 odst. 2 obchodního zákoníku, před notářem nebo orgánem členského státu Evropské unie, jehož je občanem, nebo členského státu Evropské unie posledního pobytu,
- e) při zápisu člena představenstva nebo fyzické osoby, která je zástupcem člena představenstva – právnické osoby, a která je oprávněna jednat jménem člena představenstva podle § 238 odst. 2 obchodního zákoníku, který není občanem ČR ani jiného členského státu Evropské unie: výpis z Rejstříku trestů ne starší 3 měsíců a výpis z evidence trestů nebo odpovídající doklad státu, jehož je člen představenstva nebo fyzická osoba, která je zástupcem člena představenstva – právnické osoby, a která je oprávněna jednat jménem člena představenstva podle § 238 odst. 2 obchodního zákoníku, občanem a státy, ve kterých se po dobu nepřetržitě alespoň 3 měsíců zdržoval v posledních 3 letech; tyto doklady nesmí být starší 3 měsíců,
- f) čestné prohlášení člena představenstva nebo fyzické osoby, která je zástupcem člena představenstva – právnické osoby, a která je oprávněna jednat jménem člena představenstva podle § 238 odst. 2 obchodního zákoníku, že
 - je plně způsobilý k právním úkonům,
 - splňuje podmínky provozování živnosti podle § 8 zák. č. 455/1991 Sb.,

- o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů,
- splňuje podmínky podle § 381 obchodního zákoníku;
podpis musí být úředně ověřen,
- g) listiny osvědčující vznik nebo zánik plné moci člena představenstva nebo fyzické osoby, která je zástupcem člena představenstva – právnické osoby, a která je oprávněna jednat jménem člena představenstva podle § 238 odst. 2 obchodního zákoníku,
 - h) prohlášení člena představenstva o odstoupení z funkce v představenstvu, doklad o jeho doručení představenstvu včetně dokladu o jeho projednání,
 - i) prohlášení člena představenstva o odstoupení z členství v představenstvu, doklad o jeho doručení a projednání příslušným orgánem družstva,
 - j) pravomocné rozhodnutí soudu nebo správního úřadu dokládající, že člen představenstva nebo fyzická osoba, která je zástupcem člena představenstva – právnické osoby, a která je oprávněna jednat jménem člena představenstva podle § 238 odst. 2 obchodního zákoníku, přestal splňovat některou z podmínek způsobilosti pro členství v představenstvu, v důsledku čehož mu zaniklo členství v představenstvu nebo zaniklo oprávnění k výkonu zástupce člena představenstva,
 - k) čestné prohlášení člena představenstva, který je fyzickou osobou, že je členem družstva; podpis musí být úředně ověřen.

Skutečnosti zapisované v části Základní členský vklad se dokládají:

- notářský zápis osvědčující přijetí změny stanov družstva,

Skutečnosti zapisované v části Zapisovaný základní kapitál se dokládají:

- a) doklad o splacení stanovené části zapisovaného základního kapitálu,
- b) prohlášení správce vkladu podle § 60 odst. 4 obchodního zákoníku,
- c) doklad o počtu členů družstva.

Podpis (podpisy) na návrhu musí být úředně ověřen (ověřeny), navrhuující osoby mohou zmocnit třetí osobu, podpis na plné moci i podpis zmocněnce na formuláři musí být rovněž úředně ověřen.

Návrh na zápis musí být doložen také listinami, které se zakládají do sbírky listin. Formát listin, zakládaných do sbírky listin, upravila nově vyhláška č. 562/2006

Sb., kterou se stanoví způsob převedení listin do elektronické podoby, způsob nakládání s převedenými listinami a obligatorní elektronická podoba listin (vyhláška o digitalizaci obchodního rejstříku), dle které se listiny, které se zakládají do sbírky listin, jimiž se nedokládají skutečnosti uvedené v návrhu na zápis nebo změnu anebo výmaz zápisu v obchodním rejstříku, podávají pouze v elektronické podobě ve formátu Portable Document Format (přípona .PDF). Tyto listiny lze rejstříkovému soudu zaslat elektronickou poštou nebo s využitím datového nosiče Compact Disc Recordable (CD-R). Rejstříkový soud doručené nosiče dat nevrací a po uplynutí 6 měsíců od doručení je skartuje. Ministerstvo spravedlnosti pak stanovilo určitá výkladová pravidla, dle kterých se každá jednotlivá listina předává jako právě jeden PDF soubor; není tedy možné rozdělit jednu listinu do více PDF dokumentů ani slučovat více listin do jednoho PDF dokumentu. Velikost předávaných PDF dokumentů je omezena a nesmí přesáhnout 150kB na 1 stránku listiny; např. listina o 100 stránkách může tedy mít maximálně 15 MB. PDF soubory do velikosti 8 MB je možno předávat pomocí elektronické pošty na podatelnu příslušného rejstříkového soudu; pokud bude velikost PDF dokumentu větší, je třeba je předat jej na CD-R médiu (možno zaslat i poštou).

Do obchodního rejstříku se u družstev zapisuje:

- firma družstva,
- sídlo družstva,
- předmět podnikání (činnosti) družstva,
- právní forma (tj. že jde o družstvo),
- identifikační číslo, které podnikateli přidělí rejstříkový soud,
- jméno a bydliště nebo firma a sídlo osoby, která je členem představenstva případně statutárním orgánem družstva, s uvedením způsobu, jak jménem družstva jedná, a den vzniku a zániku funkce;
- jméno a bydliště prokuristy, jakož i způsob, jakým jedná,
- výše zapisovaného základního kapitálu a výše základního členského vkladu, případně vkladů,
- další skutečnosti, o kterých to stanoví právní předpis (může jít o zápis prohlášení konkursu, o vstupu do likvidace).

Do sbírky listin se zakládají:

- stejnopis notářského zápisu obsahujícího usnesení ustavující schůze družstva,
- stanovy s tím, že po každé změně zakladatelského dokumentu nebo stanov musí být uloženo také jejich platné úplné znění,

- rozhodnutí o volbě nebo jmenování, odvolání nebo doklad o jiném ukončení funkce osob, které jsou statutárním orgánem nebo jeho členem, likvidátorem, správcem konkursní podstaty, vyrovnacím správcem, nuceným správcem anebo vedoucím organizační složky podniku,
- řádné, mimořádné a konsolidované účetní závěrky, pokud nejsou součástí výroční zprávy,
- návrh rozdělení zisku a jeho konečná podoba nebo vypořádání ztráty, pokud nejsou součástí řádné účetní závěrky, zpráva auditora o ověření účetní závěrky, zpráva o vztazích mezi propojenými osobami podle § 66a odst. 9; na listině obsahující rozvahu (bilanci) musí být uvedeny také identifikační údaje osob, které ji podle zákona ověřují,
- rozhodnutí o zrušení družstva, rozhodnutí, jímž se ruší rozhodnutí o zrušení družstva, a rozhodnutí o zrušení rozhodnutí o přeměně, rozhodnutí soudu o neplatnosti družstva (§ 68a), zprávu o průběhu likvidace podle § 75 odst. 1, seznam členů podle § 75a odst. 1 anebo zprávu o naložení s majetkem podle § 75 odst. 6,
- rozhodnutí o změně právní formy a zprávu o změně právní formy, smlouvu o fúzi, o převodu jmění nebo o rozdělení a písemné návrhy takových smluv, projekt rozdělení, zprávu o fúzi, o převodu jmění nebo rozdělení, znaleckou zprávu o fúzi, o převodu jmění nebo rozdělení,
- rozhodnutí soudu o neplatnosti usnesení valné hromady o změně právní formy, fúzi, převodu jmění nebo rozdělení a o neplatnosti smlouvy o fúzi, o převodu jmění nebo rozdělení anebo o neplatnosti projektu rozdělení,
- rozhodnutí soudu vydaná podle insolvenčního zákona,
- smlouvu o převodu podniku nebo jeho části, smlouvu o nájmu podniku nebo jeho části, včetně oznámení o jejím prodloužení podle § 488f odst. 1, a návrhy uvedených smluv, případné listiny prokazující zánik nájmu, usnesení soudu o nabytí podniku děděním,
- ovládací smlouvu (§ 190b) a smlouvu o převodu zisku (§ 190a), včetně jejich změn, a případné listiny prokazující zrušení smlouvy,
- doklad o souhlasu druhého manžela s použitím majetku ve společném jmění manželů k podnikání podle zvláštního právního předpisu, stejnopis notářského zápisu o smlouvě o změně rozsahu společného jmění nebo výhradě jeho vzniku podle zvláštního právního předpisu, byla-li taková smlouva uzavřena, nebo rozhodnutí soudu o zúžení společného jmění, popřípadě smlouvu

o rozdělení příjmů z podnikání podle zvláštního právního předpisu; v případě rozvodu musí být uložena dohoda o vypořádání společného jmění podle zvláštního právního předpisu nebo rozhodnutí soudu, popřípadě prohlášení podnikatele, že k dohodě ani rozhodnutí soudu nedošlo,

- rozhodnutí soudu o nařízení výkonu rozhodnutí postižením podílu některého společníka ve společnosti, prodejem podniku nebo jeho části, jakož i rozhodnutí soudu o zastavení výkonu rozhodnutí, usnesení soudu o nařízení exekuce, exekuční příkaz na postižení podílu některého společníka ve společnosti, na prodej podniku nebo jeho části, jakož i rozhodnutí o zastavení exekuce nebo sdělení, že exekuce skončila jinak než zastavením,
- rozhodnutí příslušného státního orgánu o udělení státního souhlasu působit jako soukromá vysoká škola podle zvláštního právního předpisu,
- podpisové vzory osob zapsaných jako osoby oprávněné jednat jménem právnické osoby,
- další listiny, o kterých tak stanoví právní předpis.

Obchodní zákoník v části věnované družstvům nestanoví pravidla jednání za družstvo v době od jeho založení do vzniku, proto lze s ohledem na § 260 přiměřeně aplikovat ustanovení § 64, které bylo podstatným způsobem změněno poslední novelou obchodního zákoníku a ze kterého vyplývá, že ten, kdo jedná jménem družstva před jeho vznikem, je z tohoto jednání sám zavázán. Pokud jedná více osob, jsou zavázány společně a nerozdílně. Družstvo může do tří měsíců od svého vzniku toto jednání schválit. Potom platí, že z těchto jednání bylo družstvo zavázáno od počátku. Toto schválení přísluší členské schůzi (v § 64 se uvádí, že přísluší společníkům), neurčí-li stanovy jinak.

Zápisem do obchodního rejstříku vzniká družstvo a stejným dnem vznikne i členství všem uchazečům, kteří splnili podmínky členství vyplývající ze zákona a ze stanov. Pokud podmínky nesplní a mají nadále zájem stát se členy družstva, bude podle mého nutné podat si novou členskou přihlášku.

I. 6. ČLENSTVÍ V DRUŽSTVU, JEHO VZNIK A ZÁNÍK

I. 6. 1. Členství v družstvu

Členství je základním prvkem družstva. Družstvo je korporací, tedy sdružením osob. U družstev pak přistupuje další důležitý faktor, a to, že družstevní zásady (nikoli už

tak dalece česká právní úprava) zdůrazňuje účast členů na hospodaření družstva a demokratické řízení družstev.

Členy družstva se zpravidla lidé stávají, aby snadněji uspokojovali své potřeby a cíle způsobem, který si demokraticky určí. Od členství se odvíjí většina dalších družstevních vztahů.

Členství v družstvu má být dobrovolné, bez jakékoli diskriminace založené na pohlaví, rase, sociálním postavení, politickém nebo náboženském přesvědčení. V zásadě si mají být členové rovni. Obchodní zákoník umožňuje družstvu upravit ve stanovách odchylku od principu „jeden člen jeden hlas“, kromě případů hlasování o zásadních otázkách vyjmenovaných v zákoně. Členství v družstvu má být otevřené pro všechny, kteří chtějí a mohou využívat služeb družstva.

Obsahem členského vztahu jsou vzájemná práva a povinnosti družstva a jeho členů, práva a povinnosti mezi členy navzájem. Z členství v družstvu nevyplývají přímo práva a povinnosti vůči třetím osobám, člen družstva neručí za závazky družstva.

Obchodní zákoník neobsahuje výčet práv a povinností členů družstva. Některá základní práva a povinnosti vyplývají z ustanovení zákona o družstvech. Zákon rovněž ukládá, aby výčet práv a povinností členů družstva byl uveden ve stanovách družstva.

Členové družstva mají především právo podílet se na řízení a kontrole svého družstva, do orgánů družstev mohou být voleni jen jeho členové. Toto právo je realizováno především prostřednictvím členské schůze družstva (případně shromážděním delegátů). Jedná se tedy o kolektivní rozhodování, na základě většinového principu. Vůle většiny však není neomezená, rozhodnutí členské schůze musí být v souladu se zákonem a stanovami družstva. Člen družstva má právo na soudní ochranu proti rozhodnutím členské schůze, jsou-li v rozporu se zákonem (§ 242).

Významným právem, které vyplývá ze základních principů družstevnictví, je právo člena účastnit se na činnosti družstva a požívat výhod z toho plynoucích.

Pokud družstvo vytvoří zisk a připouští-li to stanovy, má člen právo na podíl na zisku. Rozdělování zisku není pro družstva typické, družstva jsou zpravidla zakládána k jiným účelům než k tvorbě zisku pro své členy. I proto zákon stanoví jako povinnou náležitost stanov upravit způsob užití zisku a nehovoří výslovně o rozdělení zisku jako např. u akciové společnosti²². „*O zisku nelze rozhodnout dříve, než bude sestavena a schválena řádná účetní závěrka; zpravidla se zároveň s jejím schválením*

²² Dědič, J. a kol., Obchodní zákoník, komentář, díl IV., Bova Polygon, 2002, str. 3176.

rozhoduje i o naložení se ziskem. Družstvo přitom nesmí vyplácet zálohy na podíl na zisku.“²³

Člen družstva má v případě zániku svého členství právo na vypořádací podíl a po zrušení družstva na podíl na likvidačním zůstatku.

Ze zákona též vyplývají určitá práva člena na poskytování informací o družstvu (§ 228, § 252 odst. 3, § 253), člen má právo obracet se na orgány družstva s návrhy a podněty.

Další práva by měla být upravena ve stanovách. Například ve stanovách bytového družstva bude zpravidla uvedeno, že člen družstva má za určitých podmínek právo na uzavření nájemní smlouvy s družstvem a práva a povinnosti spojené s nájmem. Další práva vyplývají ze zásad, na nichž jsou družstva založena, podle nich má mít člen družstva právo profitovat z činnosti družstva, využívat jeho služeb, být jeho dodavatelem nebo zákazníkem. Některá práva můžou členům družstva plynout i ze zvláštních zákonů, např. právo člena družstva na převod družstevního bytu do vlastnictví podle zák. č. 72/1994 Sb. (zákona o vlastnictví bytů).

Pokud jde o povinnosti člena družstva, podmínkou vzniku členství je splnění vkladové povinnosti, dále může členovi vzniknout uhrazovací povinnost, pokud to stanoví připouští a usnese-li se o tom členská schůze.

Základní povinností člena je hlavně dodržování stanov, ve kterých mohou být upraveny další povinnosti, a to zejména povinnosti související přímo s činností družstva.

Členy družstva mohou být osoby fyzické i právnické. Obecně není možnost být členem družstva omezena u fyzické osoby věkem ani způsobilostí k právním úkonům. Aby došlo ke vzniku členství, bude zpravidla zapotřebí právního úkonu, proto je nutno vycházet z § 8–10 občanského zákoníku a ustanovení o zákonném zastoupení²⁴. U družstev, v nichž je dle stanov členství podmíněno pracovním vztahem k družstvu, se může stát členem jen fyzická osoba, která skončila povinnou školní docházkou a dosáhla věku 15 let (§227 odst. 1). Dalším zákonným omezením je pak ustanovení § 10 zákona č. 378/2005 Sb., ze dne 19. srpna 2005 o podpoře výstavby družstevních bytů ze Státního fondu rozvoje bydlení, a o změně zákona č. 190/2004 Sb. O dluhopisech (zákon o podpoře výstavby družstevních bytů), dle kterého členem bytového družstva, které je příjemcem podpory podle uvedeného zákona, může být pouze zletilá fyzická osoba, jestliže se zavázala za účelem financování výstavby

²³ Dvořák, T.: Družstevní právo. C. H. Beck, Praha 2006, str. 80.

²⁴ Poněkud odlišně Čáp V., Koníř V.: Družstva a jejich transformace (komentář zákonné úpravy). SEVT a Frances 1992, str. 47-48.

družstevních bytů s podporou podle tohoto zákona ke splacení dalšího členského vkladu určeného ve stanovách, nejméně však ve výši rovnající se 20 % pořizovacích nákladů družstevního bytu, jehož má být nájemcem; podmínka zletilosti člena nemusí být splněna, vzniklo-li jeho členství přechodem členských práv a povinností děděním.

Členství vzniká po splnění všech podmínek, které jsou vyžadovány zákonem a stanovami. Zákon výslovně zmiňuje především podmínku splacení základního členského vkladu, popřípadě vstupního vkladu. Tato podmínka je dána v § 223 odst. 3 a obchodní zákoník ji opakuje ještě v § 227 odst. 4, avšak poněkud nepřesně, když zde zaplacením vstupního vkladu nepochybně rozumí i zaplacení celého základního vkladu v případě, kdy stanovy neurčují vstupní vklad. O dalších podmínkách vzniku členství se zmíním u jednotlivých způsobů vzniku členství.

Ani u právnických osob obchodní zákoník členství nijak neomezuje. Založení družstva se nemůže zúčastnit stát, nemůže do družstva vstoupit a ani nemůže členství v družstvu nabýt převodem (§ 30 zák. č. 219/2000 Sb. O majetku ČR a jejím vystupování v právních vztazích). Obec nebo kraj členem družstva mohou být.²⁵

Povinností každého družstva je vést seznam svých členů. § 228 stanoví, co se povinně do tohoto seznamu zapisuje. Je to vedle firmy nebo názvu a sídla člena – právnické osoby nebo jména, přímení a bydliště člena – fyzické osoby i výše členského vkladu každého člena a rozsah jeho splacení. Všechny změny v evidovaných skutečnostech musí být v seznamu vyznačeny bez zbytečného odkladu. Z toho vyplývá pro členy nepřímo povinnost tyto údaje a všechny změny v nich družstvu oznamovat, což by mělo být upraveno ve stanovách.

Ohledně tohoto seznamu platí princip omezené publicity. Člen družstva má právo do seznamu nahlížet bez omezení a má též právo žádat vydání potvrzení o svém členství a obsahu jeho zápisu v seznamu. Ostatní mohou do seznamu nahlédnout, jen pokud osvědčí právní zájem.

I. 6. 2. Členství v družstvu podmíněné pracovním poměrem k družstvu

Druhá věta ustanovení § 227 odst. 1 zmiňuje možnost podmínit ve stanovách členství v družstvu pracovním vztahem k družstvu. V takovém případě se může stát členem družstva jen fyzická osoba, která skončila povinnou školní docházkou a dosáhla 15 let

²⁵ V zákoně č. 250/2000 sb. o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů se v § 23 zmiňuje možnost územně samosprávného celku stát se spolu s jinými osobami účastníkem (společníkem) na činnosti jiných osob, zejména obchodních společností nebo obecně prospěšných společností, na jejichž činnosti se podílí svým majetkem včetně peněžních prostředků.

věku (srov. § 6 zákoníku práce). Členství pak vzniká dnem, který byl sjednán jako den vzniku pracovního vztahu, je možné upravit okamžik vzniku členství ve stanovách jinak, vždy však bude před vznikem členství nutné splnit též všechny podmínky stanovené zákonem i stanovami. Stanovy družstva mohou obsahovat úpravu pracovního vztahu člena k družstvu, tato úprava nesmí odporovat pracovněprávním předpisům, ledaže by úprava ve stanovách byla pro člena výhodnější. Pokud není ve stanovách nebo v zákoně uvedeno jinak, platí na tento vztah pracovněprávní předpisy (§226 odst. 2 obch. zák.). Nový zákoník práce, zákon č. 262/2006, Sb., účinný od 1. 1. 2007 žádné podstatné změny do vztahu zákoníku práce a obchodního zákoníku, pokud jde o pracovní poměr člena družstva, nepřinesl. Ustanovení § 5 zákoníku práce potvrzuje, že pracovní vztahy mezi družstvem a jeho členy se řídí zákoníkem práce, nestanoví-li zvláštní právní předpis jinak, přičemž v tomto bodu odkazuje zákoník práce na § 226 obchodního zákoníku. „*Pouze výkladem by bylo možné nyní dovozovat, že tam, kde se v zákoníku práce mluví o pracovní smlouvě, rozumí se tím příslušná část členské přihlášky upravující náležitosti předepisované jako obligatorní náležitosti pracovní smlouvy a tam, kde se mluví o pracovním poměru, rozumí se tím členský poměr*“.²⁶

Uvedená úprava nevylučuje, aby byl člen družstva v pracovním poměru k družstvu bez toho, aby pracovní vztah byl upraven jako podmínka členství.

U členství, jehož vznik je podmíněn pracovním vztahem k družstvu, je stanoven též zvláštní způsob zániku; takové členství zaniká dnem zániku pracovního poměru. Podmínky, za jakých může pracovní poměr zaniknout, jsou dány zákoníkem práce. Pokud zanikne členství v družstvu za trvání pracovního vztahu k tomuto družstvu, neznamena to zánik pracovního vztahu; nutno dát za pravdu názoru, že „*vzhledem k tomu, že zákoník práce nezná jako důvod zániku pracovního poměru zánik členství v družstvu, nebude možné, aby družstvo do svých stanov zahrnulo ustanovení, podle něhož by pracovní vztah skončil v důsledku skončení členství podle stanov. Nelze totiž provést úpravu pracovního vztahu člena v rozporu s pracovněprávními předpisy, nejde-li o úpravu pro člena výhodnější*“.²⁷ Pokud se ale v uvedené publikaci dále uvádí, že „*na členství, jehož součástí je též pracovní vztah, nelze vztáhnout ust. obch. zák. O zániku členství v § 231 a § 232*“, domnívám se, že toto tvrzení nemá oporu v zákoně a nevidím důvod, proč by se na takové členství, jehož součástí je jistě

²⁶ Čáp V., Koníř V.: Družstva a jejich transformace (komentář zákonné úpravy). SEVT a Frances 1992, str. 64.

²⁷ Čáp V., Koníř V.: Družstva a jejich transformace (komentář zákonné úpravy). SEVT a Frances 1992, str. 65.

i majetková účast v družstvu, nemohlo vztahovat například nařízení výkonu rozhodnutí a pracovní vztah by pak mohl nadále pokračovat i bez současného členství v družstvu. Je samozřejmé, že povaha členství, jehož součástí je pracovní vztah k družstvu, vylučuje možnost převodu a dědění členských práv a povinností, a proto by tato možnost měla být ve stanovách vyloučena. U zániku členství dohodou, vystoupením a vyloučením musí být ve stanovách respektována ustanovení zákoníku práce týkající se skončení pracovního poměru dohodou a výpovědí.

I. 6. 3. Společné členství manželů v bytovém družstvu

Určitým specifikem, které se uplatní pouze u bytových družstev, je tzv. společné členství manželů. Společné členství manželů v družstvu vzniká podle ustanovení § 703 odst. 2 obč. zák., společně se společným nájmem družstevního bytu manžely, a to pouze v případě, vzniklo-li právo na uzavření smlouvy o nájmu družstevního bytu za trvání manželství. Pokud vzniklo právo na uzavření smlouvy o nájmu družstevního bytu některému z manželů před uzavřením manželství, vznikne okamžikem uzavření manželství jen společný nájem družstevního bytu, ale nikoli společné členství. Pokud manželé spolu trvale nežijí, společné členství nevznikne.

Ze společného členství jsou oba manželé oprávněni a povinni společně a nerozdílně. „*Jde o aktivní a pasivní solidaritu a manželé jako společní členové mají jeden hlas*“.²⁸

Z ustanovení § 145 občanského zákoníku lze dovodit, že běžné úkony ve vztahu k družstvu může vykonávat každý z manželů. Pokud jde o úkony podstatné, které mění práva a povinnosti spojená s členstvím, je zapotřebí souhlas obou manželů, jinak je úkon neplatný. To lze vztáhnout i na hlasování na členské schůzi, kde zpravidla postačí účast jednoho z manželů; pokud by však měla členská schůze rozhodovat např. o zániku družstva, je dle mého názoru zapotřebí souhlas obou manželů, jinak by mohla být členská schůze shledána neplatnou.

Při nakládání s členskými právy a povinnosti je zapotřebí souhlas obou manželů, jinak je právní úkon neplatný. Nejvyšší soud správně dovodil: „*Je-li k uzavření dohody o převodu práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu ve smyslu § 230 obč. zák. legitimován člen družstva a dohodu uzavřel pouze jeden ze spo-*

²⁸ Římalová, O. – Holejšovský, J.: Družstva. C. H. Beck, Praha 2004, str. 322–323, tamtéž je upozorněno na problém při posuzování minimálního počtu členů družstva v případě, že u některých z nich jde o společné členství manželů. Autoři mají za to, že s ohledem na princip solidarity ovládající společné členství je třeba z hlediska požadavku § 221 odst. 3 obchodního zákoníku považovat manžele – společné členy za jednoho člena.

lečných členů, je dohoda absolutně neplatná podle § 39 obch. zák. pro rozpor s ustanovením § 230 obch. zák.“²⁹

Dojde-li k rozvodu manželství, nezaniká automaticky společné členství, nyní již bývalých manželů, v družstvu. § 705 odst. 2 obč. zák. ponechává možnost dohody o zrušení společného nájmu bytu a o tom, kdo zůstane nadále jako člen družstva nájemcem bytu. Pokud k dohodě nedojde, rozhodne o tom na návrh jednoho z manželů soud. Účinností takové dohody nebo právní mocí rozsudku zaniká společné členství rozvedených manželů v družstvu. Rozvedený manžel, který má povinnost byt vyklidit, má právo na náhradní byt podle § 712 odst. 3 věta druhá obč. zák. Soud může rozhodnout, že má právo jen na náhradní ubytování, jsou-li pro to důvody zvláštního zřetele hodné.

Nález Ústavního soudu č. 177 publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek XVI, se zabýval situací, kdy společným členům družstva vzniklo právo na převod bytu do vlastnictví a došlo k rozvodu manželství. V tomto nálezu se uvádí: „*Postup podle § 705 obč. zák. a uplatnění práva podle zákona č. 42/1992 Sb. resp. § 23 odst. 1 a 2 zák. č. 72/1994 Sb. (zákon o vlastnictví bytů), jsou dva samostatné tituly. Přestože se jedná o dva právní tituly, je konstituování vlastnického práva podmíněno uživatelským vztahem k bytu a členstvím v družstvu... Připuštění námitky, že i druhému z rozvedených manželů mělo být zachováno právo na převod bytové jednotky do jeho vlastnictví, by bylo ve svém obsahu kontradiktorní, prakticky neuskutečnitelné.*“³⁰

Při zániku členství za trvání družstva má dosavadní člen nárok na vypořádací podíl (§ 233). Toto ustanovení nelze vztáhnout na případ, kdy jednomu z rozvedených manželů zanikne společné členství, protože ve vztahu k družstvu členství nezaniká, pouze se mění jeho subjekt. „*Členský podíl v bytovém družstvu však představuje též majetkovou hodnotu a proto je nutno jej též brát v úvahu při vypořádání společného jmění mezi manžely.*“³¹ Z toho vyplývá další otázka, která není jednoznačně upravena, totiž zda lze vztáhnout ustanovení § 150 odst. 3 o vypořádání společného jmění manželů i na společné členství bývalých manželů v družstvu. Domnívám se, že vzhledem k povaze členství, která není jen majetková, trvá společné členství v nezměněné podobě i po uplynutí tříleté lhůty uvedené v § 150 odst. 3 obč.

²⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 29 Odo 582/2005, Pramen: Jc 8/2006 [SoJ. 2006, 1: 38].

³⁰ Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, ročník 1999 – IV. díl, svazek XVI., str. 289; srov. rovněž odlišná stanoviska k tomuto nálezu.

³¹ Holub, M. – Fiala, J. – Bičovský, J.: Občanský zákoník. Poznámkové vydání s judikaturou, 6. vyd., Linde Praha, 1998, str. 553.

zák., pokud nedojde k dohodě nebo k soudnímu rozhodnutí ohledně společného členství.

Může se též stát, že dojde k převodu družstevního bytu do vlastnictví jeho nájemců – manželů, společných členů družstva a nezanikne jejich členství. Mám za to, že v tomto případě jsou nadále manželé společnými členy družstva, i když už nejsou nájemci bytu.

Zvláštním případem zániku společného členství manželů v družstvu, kromě případů obecných, kdy členství zaniká vzhledem k solidaritě členství oběma manželům, je smrt jednoho z nich, po níž se mění společné členství na členství „obyčejné“.

I. 6. 4. Členství v družstevní záložně

Zákon o spořitelních a úvěrních družstvech č. 87/1995 Sb. stanoví některé odlišnosti týkající se členství v družstevní záložně.

Členská práva a povinnosti jsou nepřevoditelné a členství nemůže vzniknout ani děděním.

Družstevní záložna je v rámci svého podnikání oprávněna vykonávat tyto činnosti:

- a) přijímání vkladů od členů,
- b) poskytování úvěrů členům,
- c) finanční leasing pro členy,
- d) platební styk, zúčtování a vydávání a správa platebních prostředků 3e) pro členy,
- e) poskytování záruk ve formě ručení nebo bankovní záruky za členy,
- f) otvírání akreditivů pro členy,
- g) obstarání inkasa pro členy,
- h) nákup a prodej cizí měny pro členy,
- i) pronájem bezpečnostních schránek členům.

Při zániku členství má člen nebo jeho dědic právo na vypořádací podíl a na vyplacených uložených vkladů po odečtení nesplacených úvěrů.

Minimální počet členů je u družstevní záložny stanoven na 30.

I. 7. VZNIK ČLENSTVÍ V DRUŽSTVU

I. 7. 1. Způsoby vzniku členství

Způsoby vzniku členství můžeme rozdělit na originální, kdy ke vzniku členství dochází nově, bez existence právního předchůdce. Sem řadíme vznik členství při založení družstva a za trvání družstva přijetím za člena na základě písemné členské přihlášky. U originálního způsobu vzniku členství zásadně platí, že členství nevzniká před zaplacením členského vkladu (§227 odst. 4). Pokud je vznik členství odvozován od předcházejícího členství jiného člena, nazýváme tento způsob vzniku členství derivativní, jde o převod členství a další způsoby vzniku členství stanovené zákonem (např. nabytí členství děděním).

Vznik členství je podmíněn splněním všech podmínek vyplývajících ze zákona a stanov.

I. 7. 2. Vznik členství při založení družstva

Členství v družstvu nemůže vzniknout před vznikem samotného družstva. K tomu, aby došlo ke vzniku družstva, je nutné učinit řadu kroků, než se uchazeče o členství v družstvu stane jeho člen. Tyto kroky můžeme rozdělit do následujících fází: činnost před založením družstva, založení družstva, splnění dalších podmínek pro vznik družstva a členství v něm a konečně vznik družstva, který je spojen se zápisem družstva do obchodního rejstříku. Členství v družstvu při jeho založení vzniká tedy až dnem, kdy nabude právní moci usnesení, jímž se družstvo zapisuje do obchodního rejstříku.

I. 7. 3. Vznik členství za trvání družstva přijetím za člena

Jak již bylo několikrát zmíněno výše, jedním ze základních principů družstevnictví je otevřenost členství. Družstvo jako společenství neuzavřeného počtu osob má být otevřeno všem osobám, které chtějí a mohou využívat služeb družstva a jsou ochotny přijmout odpovědnost z členství vyplývající.

Do družstva je možné vstoupit a vystoupit z něj bez toho, že by docházelo z toho důvodu ke změně stanov nebo zápisu v obchodním rejstříku.

Za trvání družstva je možné stát se jeho členem přijetím na základě písemné členské přihlášky. Podrobnosti přijímání nových členů by měly být podrobněji upraveny ve stanovách, kde by mělo být uvedeno, jaké náležitosti má mít členská přihláška, popřípadě způsob prokazování splnění některých podmínek členství, dále ur-

čení orgánu, který o přijetí rozhoduje. Nebude-li jiný orgán určen ve stanovách, bude s ohledem na § 243 odst. 1 o přijetí člena rozhodovat představenstvo. Rozhodnutí příslušného orgánu o přijetí uchazeče, který podal přihlášku, je v zásadě konečné, stanovy však mohou stanovit podmínky pro odvolání k jinému orgánu.

Pokud rozhodne příslušný orgán o přijetí kladně, stává se uchazeč členem družstva dnem rozhodnutí, není-li v rozhodnutí uveden jiný den nebo neobsahují-li jinou úpravu dne vzniku členství stanovy³². Ke vzniku členství nedojde, nesplní-li uchazeč všechny další podmínky vyžadované zákonem a stanovami pro vznik členství. To se týká především splacení členského vkladu, základního či zapisovaného. V rozhodnutí o přijetí nebo ve stanovách by mohlo být stanoveno, že uchazeč bude přijat za člena v den, kdy byly splněny podmínky, a určena lhůta pro jejich splnění.

I. 7. 4. Převod členství

§ 227 odst. 2 písm. c) uvádí jako jednu z možností vzniku členství převod členství, § 229 a § 230 se pak podrobněji zabývají převodem členských práv a povinností. Přes tuto určitou terminologickou nesrovnalost je možné dát rovnítko mezi převodem členství a převodem členských práv a povinností, neboť obsahem členství jsou vzájemná práva a povinnosti a převodem členství dochází i k převodu všech členských práv a povinností.

Jedná se o derivativní způsob vzniku členství, kdy je členství nového člena odvozeno od členství člena odcházejícího, z čehož vyplývá, že nový člen nemusí splácet členský vklad, pokud byl již splacen v celé výši členem odcházejícím. Ostatní podmínky členství v družstvu však musí být splněny, jinak členství nevznikne.

Při převodu členství můžeme rozlišovat následující situace:

³² K tomu Helešic F.: Evropské a české družstevní právo, Eurolex Bohemia 2006 na str. 177: „V odborné literatuře se klade otázka, zda odmítnutý uchazeč o členství v družstvu má možnost nápravy zamítavého rozhodnutí orgánu družstva o jeho o přihlášce. Římalová v citovaném díle na straně 141 má za to, že ani v případě, kdy je příslušným orgánem členská schůze, nemůže se zamítavému rozhodnutí uchazeč o členství bránit postupem dle § 242 obch. zák., tj. návrhem, aby soud vyslovil neplatnost rozhodnutí členské schůze. To podle ní proto, že toto zákonné ustanovení poskytuje ochranu pouze členům družstva. Dvořák na str. 68 a 69 rovněž již citovaného díla uvádí, že *pokud se družstvo rozhodne uchazeče za člena nepřijmout a zákon nebo stanovy nestanoví něco jiného, je toto rozhodnutí konečné a uchazeč se nemůže domáhat rozhodnutí jeho změny soudní cestou*. Dopustí-li se tedy družstvo i nezákonnosti při rozhodování o členské přihlášce uchazeče, nemá tento občan možnost nápravy takového rozhodnutí orgánu družstva, protože není jeho členem; tedy jako by se proti nezákonným rozhodnutím družstva mohli bránit pouze členové družstva. Dvořák má za to, že se uchazeč o členství může takovému rozhodnutí orgánu družstva bránit tehdy, jestliže to dovolují stanovy družstva, tj. jako by družstvo mohlo rozhodnout, zda se uchazeč o členství v něm bude nebo nebude moci bránit proti nezákonnému rozhodnutí členské schůze družstva. Je nepochybné, že autonomie družstva nemůže být tak silná, aby umožňovala družstvu porušování zákonů a v tomto případě, jak výše uvedeno, i ústavní listiny, anebo aby družstvo samo rozhodovalo, zda jeho nezákonným rozhodnutím dotčený občan ucházející se o členství v něm bude se moci proti němu bránit soudní cestou. Uchazeč o členství, který byl představenstvem odmítnut, by měl mít předpisy družstevního práva zaručenou možnost obrátit se na členskou schůzi družstva, aby přezkoumala a rozhodla o jeho členské přihlášce. A bude-li odmítnut i členskou schůzí, má mít možnost obrátit se na soud – pokud má za to, že odmítavým rozhodnutím orgánu družstva byl porušen zákon.“

- Převod členských práv a povinností na jiného člena družstva je obecně přípustěn, stanovy ho však mohou vyloučit, a to buď zcela, nebo v obecně vymezených případech. Pokud tak neučiní, nelze již vznik členství vázat na rozhodnutí orgánu družstva. Při takovémto převodu však nedochází ke vzniku členství v družstvu, neboť nabyvatel již členem družstva je. Dojde k tomu, že „*k obsahu jeho dosavadních členských práv a povinností se přiřčení členská práva a povinnosti nabytá od převodce.*“³³ Převod členství je účinný, jakmile je oznámen družstvu nebo dnem pozdějším, pokud je tak uvedeno v dohodě o převodu členských práv a povinností.
- Převod členských práv a povinností na jinou osobu je podmíněn schválením dohody o převodu členských práv a povinností představenstvem. Pokud představenstvo souhlas nedá, je možné se odvolat k členské schůzi. Převodce (nebo i jiný člen družstva), který nesouhlasí s rozhodnutím členské schůze o takovém odvolání, může podat soudu návrh na vyslovení neplatnosti usnesení členské schůze pro rozpor s právním předpisem nebo stanovami družstva podle § 242. Stanovy družstva mohou obsahovat důvody, kdy je převod vyloučen. Ke vzniku členství dochází dnem rozhodnutí představenstva nebo členské schůze, kterým je vysloven souhlas s dohodou o převodu. Stanovy mohou určit případy, kdy představenstvo nesmí odmítnout dát souhlas nebo kdy se nevyžaduje souhlas představenstva. I když jsou pochybnosti o možnosti přímo aplikovat větu druhou § 230,³⁴ které vyplývají ze zařazení této věty do ustanovení týkající se pouze bytových družstev, lze vzhledem k absenci úpravy okamžiku vzniku členství aplikovat tuto větu analogicky. Členství v případě, kdy se souhlas představenstva nevyžaduje, vzniká předložením smlouvy o převodu družstvu nebo dnem pozdějším, který je uveden ve smlouvě o převodu. Ke vzniku členství postačí, pokud převodce předloží družstvu oznámení o převodu a nabyvatel svůj souhlas s převodem.
- Převod práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu; bytové družstvo je definováno nově v § 221 odst. 2 a jde tedy zejména o takové družstvo, které pronajímá své byty členům družstva. K převodu členství v takovém družstvu není podle § 230 vyžadován souhlas orgánu družstva s dohodou o převodu, členská práva a povinnosti spojená s členstvím v družstvu přecházejí na nabyvatele ve vztahu k družstvu předložením

³³ Římalová, O. – Holejšovský, J.: Družstva. C. H. Beck, Praha 2004, str. 185.

³⁴ Např. Pelikánová I.: Komentář k § 230 zák. č. 513/1991 sb., ASPI 1998.

smlouvy o převodu členství příslušnému družstvu nebo pozdějším dnem uvedeným v této smlouvě. Předložení smlouvy lze nahradit předložením oznámení dosavadního člena o převodu členství a písemným souhlasem nabyvatele členství.

Obchodní zákoník není jednotný ani v označení dohody o převodu členských práv a povinností, kterou označuje i jako smlouvu o převodu členských práv a povinností. Vztahy z takové smlouvy budou obchodními závazkovými vztahy podle § 261 odst. 3 písm. b). Zákon nestanoví výslovně písemnou formu takové smlouvy, pokud však s ní má vyslovit představenstvo souhlas, bude nutné její písemné vyhotovení. Protože zákon hovoří o souhlasu představenstva s dohodou o převodu členských práv a povinností, lze mít za to, že je-li souhlas vyžadován, lze o něj požádat až po uzavření takové dohody³⁵. Není-li souhlas vyžadován, postačí písemné oznámení převodce o převodu a písemný souhlas nabyvatele členství. Za určitý nedostatek právní úpravy převodu členství považují, že na rozdíl od převodu obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným není nutnou součástí smlouvy o převodu členských práv a povinností přistoupení nabyvatele členství ke stanovám družstva.

Zákon se nezmiňuje o možnosti převést jen část členských práv a povinností a o problematice dělení členských práv a povinností. Domnívám se, že dělení členských práv a povinností by bylo možné jen tehdy, pokud by bylo upraveno ve stanovách nebo pokud s ním družstvo vysloví souhlas, a to právě jen v souvislosti s převodem rozdělené části členských práv a povinností³⁶. „Rozdělená práva a povinnosti“ musí být sama o sobě dostačující pro vznik plnohodnotného členství³⁷, což znamená též zachování majetkové účasti rovnající se nejméně základnímu členskému vkladu. Podmínkou rozdělení a převodu části členských práv a povinností tedy bude, aby převodce vložil do družstva vedle základního členského vkladu i další členský vklad, rovnající se nejméně základnímu členskému vkladu.³⁸

Obchodní zákoník neuvádí, jaké jsou minimální náležitosti dohody o převodu členských práv a povinností. Dle ustálené judikatury těmito náležitostmi jsou:

- určení práv a povinností spojených s členstvím v družstvu,

³⁵ Shodně: Římalová, O. – Holejšovský, J.: Družstva. C. H. Beck, Praha 2004, str. 186, Dvořák, T.: Družstevní právo. C. H. Beck, Praha 2006, str. 87.

³⁶ Pro srovnání cituji z návrhu nového zákona o obchodních společnostech a družstvech: „Družstevní podíl nelze rozdělit, ledaže tento zákon nebo stanovy umožňují rozdělení družstevního podílu při jeho převodu; odstavec 2 tím není dotčen. K rozdělení družstevního podílu je nutný předchozí souhlas členské schůze.“ – „Rozdělit družstevní podíl nelze, pokud by v důsledku rozdělení družstevního podílu klesla majetková účast převodce nebo nabyvatele družstevního podílu v družstvu pod výši základního členského vkladu.“

³⁷ Srov. Štenglová, I. – Pliva, S. – Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. CH Beck, Praha 1996, str. 373, Pekárek, M.: Majetková účast občanů v družstev a její právní aspekty. MU Brno, 1999, str. 94 an.

³⁸ Oproti tomu Dvořák, T.: Družstevní právo. C. H. Beck, Praha 2006, na str. 89 uvádí: „Rozdělení členského podílu nepodléhá žádné povinnosti souhlasu kohokoli.“

- určení hodnoty družstevního podílu,
- stanovení úplatnosti či bezplatnosti převodu,
- dohoda o vzájemném vypořádání.³⁹

„Dohoda o převodu členských práv a povinností dle § 229 a 230 obch. zákoníku není v obchodním zákoníku upravena jako smluvní typ, proto je ji nutno považovat za smlouvu nepojmenovanou. Podle § 269 odst. 2 obch. zákoníku mohou účastníci uzavřít i takovou smlouvu, která není upravena jako smluvní typ. Jestliže však účastníci dostatečně neurčí předmět svých závazků, smlouva uzavřena není.“⁴⁰

U bytových družstev je třeba zdůraznit ještě jeden aspekt převodu členských práv a povinností. S členstvím v bytovém družstvu je spojeno i právo na uzavření smlouvy o nájmu družstevního bytu. Vzniká tedy otázka, zda s převodem členství přechází i nájemní smlouva k bytu. Na tuto otázku nebyly jednoznačné názory, k sjednocení rozhodování soudů přispěl nejvyšší soud, který došel k následujícím závěrům: *„Nejvyšší soud již v rozsudku ze dne 19. listopadu 2003, sp. zn. 26 Cdo 501/2003 formuloval a odůvodnil závěr, podle něhož dohodou o **převodu členských práv a povinností** uzavřenou podle § 230 obchodního zákoníku nevstupuje nabyvatel práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu do práv a povinností vyplývajících z nájemní smlouvy uzavřené mezi dosavadním členem a původním pronajímatelem. Právním důsledkem uzavření dohody je zánik členství převodce v družstvu a vznik členství nabyvatele práv a povinností. O jaká práva a povinnosti jde konkrétně, určuje zákon a stanovy. Určují-li stanovy, že k členským právům patří i právo na uzavření smlouvy o nájmu družstevního bytu, pak zánikem členství převodce v bytovém družstvu zanikne podle ustanovení § 714 věty první občanského zákoníku jeho nájem bytu a nabyvateli členských práv z dohody o převodu práv a povinností vznikne právo na uzavření smlouvy o nájmu družstevního bytu, splní-li další podmínky určené stanovami. **Dohodou o převodu členských práv a povinností však nepřechází právo nájmu k družstevnímu bytu.** Ke stejnému závěru Nejvyšší soud dospěl i v rozsudku ze dne 29. dubna 2002, sp. zn. 29 Odo 440/2001 a v usnesení ze dne 31. března 2003, sp. zn. 26 Cdo 1531/2002.“⁴¹*

³⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 2. 2001 sp. zn. 29 Cdo 1402/99. Toto rozhodnutí se bezprostředně zabývá převodem členství v bytovém družstvu. Mám za to, že uvedené náležitosti lze aplikovat obecně na všechna družstva.

⁴⁰ tamtéž

⁴¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 8. 2005, sp.zn. 29 Odo 330/2005.

I. 7. 5. Jiný způsob vzniku členství stanovený zákonem

Pod ustanovení § 227 odst. 2 písm. d) bude spadat především vznik členství dědici členských práv a povinností, o kterém pojednám v souvislosti se zánikem členství smrtí člena, a vznik členství právnické osoby, která je právním nástupcem bývalého člena družstva – právnické osoby.

Dne 1. 8. 2008 vstupuje v účinnost zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev. Tento zákon nově a komplexně upravuje otázky, o nichž je pojednáno v tomto bodě této práce. Důvodem přijetí nové právní úpravy je harmonizace české právní úpravy s právní úpravou EU.

Přeměnu družstva lze dle zákona o přeměnách obchodních společností a družstev uskutečnit:

- a) fúzí,
- b) rozdělením,
- c) převodem jmění na společníka (tuto formu však nelze u družstva využít),
- d) změnou právní formy.

Družstva se mohou zúčastnit fúze jen s družstvem. Přeměna družstva musí být schválena členskou schůzí družstva, a to alespoň dvěma třetinami hlasů členů přítomných na členské schůzi. Stanovy družstva mohou vyžadovat vyšší většinu hlasů. O rozhodnutí členské schůze družstva o přeměně musí být pořízen notářský zápis, jehož přílohou je projekt přeměny.

Fúze se může uskutečnit formou sloučení nebo splynutí. Fúzí sloučením dochází k zániku družstva nebo více družstev, jemuž předchází zrušení bez likvidace; jmění zanikajícího družstva včetně práv a povinností z pracovněprávních vztahů přechází na jinou obchodní společnost nebo družstvo.

Fúzí splynutím dochází k zániku dvou nebo více družstev, jemuž předchází jejich zrušení bez likvidace; jmění zanikajících družstev včetně práv a povinností z pracovněprávních vztahů přechází na nově vznikající družstvo. Při fúzi sloučením jsou zúčastněnými družstvy zanikající i nástupnické družstvo. Při fúzi splynutím jsou zúčastněnými družstvy pouze zanikající družstva. Členové zanikajících družstev se stávají členy nástupnického družstva, nestanoví-li tento zákon něco jiného.

Jestliže člen nesouhlasí s vnitrostátní fúzí družstva, má právo z družstva vystoupit ve lhůtě 30 dnů ode dne, kdy členská schůze schválila vnitrostátní fúzi, jestliže se členské schůze nezúčastnil nebo se členské schůze zúčastnil a nehlasoval pro schválení vnitrostátní fúze. Jestliže o schválení vnitrostátní fúze rozhodlo shromáždění delegátů, má právo vystoupit z družstva podle odstavce 1 každý člen bez omezení. No-

tářský zápis o rozhodnutí členské schůze musí obsahovat jména členů, kteří pro schválení vnitrostátní fúze hlasovali, s tím, že platí, že členové zde neuvedení mohou z družstva vystoupit. Oznámení člena o vystoupení z družstva postupem podle tohoto zákona musí mít písemnou formu s úředně ověřeným podpisem a toto vystoupení již nelze odvolat. Členství vystupujícího člena zaniká dnem zápisu vnitrostátní fúze do obchodního rejstříku.

Při vnitrostátní fúzi bytových družstev musí být všechna zúčastněná, zanikající i nástupnická družstva vždy pouze bytovými družstvy; účast jiných než bytových družstev zde není povolena. Vedle vnitrostátní fúze zákon o přeměnách obchodních společností a družstev uvádí i pojem „přeshraniční fúze“: fúze jednoho nebo více družstev s jednou nebo více zahraničních korporací.

Rozdělení může mít formu:

- rozdělení se vznikem nových družstev,
- rozdělení sloučením,
- kombinací rozdělení se vznikem nových družstev a rozdělení sloučením,
- rozdělení odštěpením, které může mít formu rozdělení odštěpením se vznikem jednoho nebo více nových družstev, rozdělení odštěpením sloučením, nebo kombinací rozdělení odštěpením se vznikem jednoho nebo více nových družstev a rozdělení odštěpením sloučením.

Rozdělením rozdělované družstvo zaniká, nestanoví-li zákon něco jiného. Jejím zániku předchází zrušení bez likvidace s tím, že jeho jmění včetně práv a povinností z pracovněprávních vztahů přechází na jedno nebo více nástupnických družstev a členové se stávají členy jednoho nebo více nástupnických družstev.

Rozdělením odštěpením se rozdělované družstvo neruší ani nezaniká, ale vyčleňná část jmění přechází na existující nebo vznikající družstvo nebo více družstev a členové rozdělovaného družstva se stávají členy nástupnických družstev.

Při rozdělení se vznikem nových družstev je zúčastněným družstvem pouze zanikající družstvo. Při rozdělení sloučením jsou zúčastněnými družstvy zanikající družstvo i nástupnické družstvo. Při rozdělení odštěpením sloučením jsou zúčastněnými družstvy rozdělované družstvo a nástupnické družstvo či družstva. Při rozdělení odštěpením se vznikem jednoho nebo více nových družstev je zúčastněným družstvem pouze rozdělované družstvo.

Každé z nástupnických družstev ručí za dluhy, jež přešly v důsledku rozdělení ze zaniklého nebo rozdělovaného družstva na ostatní nástupnické družstva nebo zůstaly rozdělovanému družstvu, společně a nerozdílně až do výše čistého obchodního

majetku uvedeného v posudku znalce pro ocenění jmění. Rozdělované družstvo ručí za dluhy, jež přešly v důsledku rozdělení odštěpením na nástupnické družstvo, do výše svého vlastního kapitálu vykázaného v zahajovací rozvaze.

Jestliže člen nesouhlasí s rozdělením družstva, má právo z družstva vystoupit. Všechna nástupnická i rozdělovaná družstva jsou společně a nerozdílně povinna k výplatě vypořádacího podílu vystupujícímu členovi.

Při rozdělení bytového družstva musí být zanikající, rozdělované i všechna nástupnická bytová družstva vždy pouze bytovými družstvy; účast jiných než bytových družstev zde není dovolena.

Při rozdělení bytového družstva se majetková účast každého člena v rozdělovaném i v každém z nástupnických bytových družstev stanoví takovým způsobem, aby člen měl v rozdělovaném a v každém z nástupnických bytových družstev, jehož členem je nebo se stane po zápisu rozdělení do obchodního rejstříku, majetkovou účast ve výši, v jaké byla zdrojem financování výstavby nebo jiného pořízení staveb s družstevními byty a družstevními nebytovými prostory a pozemků jimi zastavěných a s nimi funkčně souvisejících nebo družstevních bytů a družstevních nebytových prostorů, které jsou samostatnými předměty vlastnictví podle zvláštního zákona, jejichž nájemcem člen je. Pozemky, jež jsou zastavěny stavbami s družstevními byty nebo družstevními nebytovými prostory, a pozemky s nimi funkčně související, které jsou ve vlastnictví zanikajícího nebo rozdělovaného bytového družstva, přecházejí vždy do vlastnictví toho nástupnického bytového družstva nebo zůstávají ve vlastnictví rozdělovaného bytového družstva, které je nebo se stane vlastníkem příslušné stavby s družstevními byty nebo družstevními nebytovými prostory. Člen zanikajícího nebo rozdělovaného bytového družstva se stává členem každého nástupnického bytového družstva, které se stalo vlastníkem stavby, ve které se nachází družstevní byt nebo družstevní nebytový prostor, jehož je člen nájemcem. Jestliže při rozdělení odštěpením zůstává rozdělované bytové družstvo vlastníkem některé nemovitosti, ve které se nachází družstevní byt nebo družstevní nebytový prostor, jehož je člen nájemcem, pak člen zůstává i členem rozdělovaného bytového družstva.

Změnou právní formy právnická osoba nezaniká ani nepřechází její jmění na právního nástupce, pouze se mění její vnitřní právní poměry a právní postavení jejích společníků.

Obchodní společnost může změnit svou právní formu na jinou formu obchodní společnosti nebo na družstvo, nestanoví-li zvláštní zákon něco jiného. Družstvo mů-

že změnit svoji právní formu na obchodní společnost. Jestliže člen nesouhlasí se změnou právní formy družstva, má právo z družstva vystoupit.

Pro vznik a zánik členství v případě sloučení, splynutí a rozdělení družstva je rozhodujícím okamžikem den zápisu přeměny do obchodního rejstříku .

Vyčlenění části družstva podle § 29 zákona o vlastnictví bytů č. 72/1994 Sb., je specifickým případem založení a vzniku nového družstva, při kterém musí být kromě náležitostí vyžadovaných zákonem o vlastnictví bytů (tj. písemný souhlas dvoutřetinové většiny všech členů družstva v každé budově, které bylo učiněno do 31. 12. 1996 a oznámeno představenstvu družstva) splněny též všechny podmínky nutné pro založení a vznik nového družstva⁴². Vznikem vyčleněného družstva zaniká členství jeho členů v dosavadním družstvu.

K výše uvedenému je třeba ještě dodat, že fúze družstevní záložny je možná jen s jinou družstevní záložnou a družstevní záložnu lze rozdělit pouze na družstevní záložny. K rozdělení nebo fúzi je třeba předchozího souhlasu České národní banky (§ 13 odst. 4 zákona č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech). Změna právní formy družstevní záložny pak není přípustná vůbec.

I. 8. ZÁNİK ČLENSTVÍ V DRUŽSTVU

I. 8. 1. Způsoby zániku členství

Otevřenost členství se týká i ukončení účasti osoby v družstvu, kvůli zániku členství se zpravidla nemusí měnit stanovy a nemění se ani zapisovaný základní kapitál. Pokud počet členů neklesne pod zákonem stanovené minimum, což by mohlo vést k soudnímu zrušení družstva, nemusí mít změny v členské základně větší vliv na existenci družstva.

K zániku členství může dojít jen způsobem vyplývajícím ze zákona, stanovy mohou upravit bližší podmínky. Způsoby zániku členství stanoví § 231, jsou to:

- písemná dohoda,
- vystoupení,
- vyloučení,

⁴² Srov. náleží Ústavního soudu ve věci IV. ÚS 400/98, Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, sv. 12, roč. 1998, III. díl, str. 385; dále též rozsudek Nejvyššího soudu ČR II Ozn 7/96, podle kterého se členy vyčleňovaného družstva stávají všichni členové původního družstva, kteří jsou nájemci nebo vlastníky bytů nebo nebytových prostor v budovách, kterých se vyčlenění týká, bez ohledu na to, zda projevíli s vyčleněním souhlas. To lze chápat jako porušení zásady dobrovolnosti členství v družstvu. Více o tom Oehm, J.: Několik kritických poznámek k právní úpravě bytových družstev. In: AUC Iuridica 2/1998, str. 71 an.

- prohlášení konkursu na majetek člena,
- zamítnutí insolvenčního návrhu pro nedostatek majetku člena,
- pravomocné nařízení výkonu rozhodnutí postižením členských práv a povinností,
- vydání exekučního příkazu k postižení členských práv a povinností po právní moci usnesení o nařízení exekuce,
- zánik družstva.

Další způsoby zániku jsou upraveny v § 232, podle kterého členství fyzické osoby zaniká též smrtí a právnické osoby jejím vstupem do likvidace a popřípadě jejím zánikem.

Určité způsoby zániku členství vyplývají z ustanovení o vzniku členství, kdy zaniká členství převodce členských práv a povinností. K zániku členství dojde dále při sloučení, splynutí nebo rozdělení družstva, neboť v takovém případě dojde i k zániku družstva, jež se slučuje, splývá s jiným nebo se rozděluje. Sem lze zařadit i případ, kdy dojde ke změně právní formy a družstvo se změní na obchodní společnost.

K zániku členství dojde při zániku pracovního vztahu člena k družstvu, pokud je podle stanov podmínkou členství pracovní vztah člena k družstvu.

Zánik členství v družstvu je upraven také v některých dalších zákonech. V zákoně o vlastnictví bytů v případě převodu bytu do vlastnictví a při vyčlenění části družstva, v občanském zákoníku nalezneme úpravu zániku společného členství.

I. 8. 2. Zánik členství dohodou

Člen družstva a družstvo mohou uzavřít písemnou dohodu, ve které mohou sjednat zánik členství. Členství zanikne dnem, který se družstvo s členem dohodnou. Zánikem členství se snižuje počet členů družstva a jeho základní kapitál (nikoli však zapisovaný základní kapitál), odcházející člen má nárok na vypořádací podíl.

Dohoda o zániku členství bude podle § 261 odst. 2 písm. b) tzv. absolutním obchodním závazkovým vztahem.

Dohodou mezi členem družstva a třetí osobou může být členství převedeno za podmínek uvedených výše v této práci. V tomto případě do členských práv a povinností odcházejícího člena nastupuje nabyvatel členství a nedochází ke změně počtu členů ani základního kapitálu, nárok na vypořádací podíl odcházejícímu členu nevzniká.

I. 8. 3. Vystoupení z družstva

Člen družstva může své členství ukončit vystoupením, které musí písemně oznámit družstvu. Na rozdíl od ukončení členství dohodou, kdy jde o dvoustranný právní úkon, vystoupení je právním úkonem jednostranným. Lhůta, ve které členství zanikne, se počítá ode dne doručení písemného oznámení o vystoupení družstvu a podle § 231 odst. 3 nesmí být delší než šest měsíců. Tato lhůta by měla být upravena ve stanovách; není-li tomu tak nebo je-li lhůta uvedená ve stanovách delší než šest měsíců, pak členství zanikne uplynutím šesti měsíců od oznámení vystoupení družstvu.

Vystupující člen má nárok na vypořádací podíl a vystoupením člena dojde ke snížení členské základny družstva i jeho základního kapitálu.

I. 8. 4. Vyloučení člena

Vyloučení člena z družstva je též jednostranným právním úkonem, tentokrát ze strany družstva. K vyloučení může dojít jen z těchto důvodů:

- Pokud člen opakovaně a přes výstrahu porušuje členské povinnosti, které jsou dány zákonem a stanovami. Formu a náležitosti výstrahy zákon nijak blíže nespécifikuje, postačí patrně i výstraha ústní. Aby mohlo k vyloučení dojít, musí člen porušit svou povinnost nejméně dvakrát, jednou před výstrahou a jednou po ní. Nebude-li ve stanovách úprava jiná, výstrahu provádí představenstvo.
- Z jiných důležitých důvodů uvedených ve stanovách; pro tyto důvody nemá obchodní zákoník žádné bližší vymezení a každé družstvo si je může upravit podle svých potřeb, musí být ale zachovány zásada rovnosti a zákaz diskriminace, důvod musí být též dostatečně určitý. Je třeba, aby tyto důvody byly ve stanovách formulovány jasně a srozumitelně, pro jiné důležité důvody, které nejsou výslovně uvedeny ve stanovách, člena družstva vyloučit nelze. Vyloučení v tomto případě výstraha nemusí předcházet, je tedy nutné posoudit, zda se nejedná zároveň i o porušování členských povinností dle stanov družstva, pak by byla výstraha nutná. „*Bude věcí pouze stanov družstva, jaké další důvody pro vyloučení je možno v družstvu použít. Přitom ani soud nebude oprávněn zkoumat obsah stanov v tom smyslu, zda důvody v nich uváděné jsou či nejsou důležité; za důležité je prohlásí samotné stanovy.*“⁴³

⁴³ Čáp, J. – Koníř, V.: Družstva a jejich transformace (komentář zákonné úpravy). SEVT a Frances, 1992, str. 74. K tomu též uvádí Nejvyšší soud v rozhodnutí ze dne 14. října 1998, č.j. 1 Odon 103/97-59, publikovaném v časopisu Právo a podnikání č. 1/99, že důvodem pro vyloučení člena z družstva může být porušování členských povinností i přes výstrahu nebo jiné důležité důvody uvedené ve stanovách, kterým však výstraha předcházet nemusí. Je-li tedy důvodem vyloučení člena z družstva porušování členských povinností, je nezbytné, aby člen

- Pravomocné odsouzení pro úmyslný trestný čin, který fyzická osoba spáchala proti družstvu nebo členu družstva.

O vyloučení rozhoduje představenstvo, stanovy však mohou určit, že je k takovému rozhodnutí oprávněn jiný orgán.

Proti rozhodnutí o vyloučení má vylučovaný člen družstva právo odvolání k členské schůzi. Nejde o odvolání v procesním slova smyslu, o jeho povaze uvádí I. Pelikánová: „*Bylo by ovšem možno považovat prvé rozhodnutí za právní úkon podmíněný odkládací alternativní podmínkou – buď bude podáno odvolání a rozhodnutí potvrzeno, nebo nebude odvolání podáno a úkon se stane účinným marným uplynutím lhůty...*“⁴⁴. Lhůta pro podání odvolání je stanovena na tři měsíce ode dne, kdy se člen o vyloučení dozvěděl nebo mohl dozvědět, a jedná se o lhůtu prekluzivní.

Proti rozhodnutí představenstva nelze podat žalobu, kterou by byla určena jeho neplatnost. K tomu Nejvyšší soud ČR uvádí: „*Jak plyne z rozsudku Nejvyššího soudu uveřejněného pod číslem 70/2005 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, rozhodnutím představenstva o vyloučení z družstva nekončí účast člena v družstvu. Členství v družstvu končí (je-li proti rozhodnutí představenstva podáno včasné odvolání) teprve rozhodnutím členské schůze o vyloučení člena, popřípadě marným uplynutím lhůty k podání odvolání. V rozsudku ze dne 18. dubna 2000, sp. zn. 29 Cdo 2259/99, uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 5, ročník 2001, pod číslem 61, Nejvyšší soud též uzavřel (odkazuje i na svůj rozsudek uveřejněný pod číslem 5/2000 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek), že jiným postupem než postupem uvedeným v ustanovení § 231 obch. zák. soud o neplatnosti vyloučení člena z družstva rozhodovat nemůže. Pokud by totiž mohl v rámci jakéhokoli řízení řešit jako předběžnou otázku platnost rozhodnutí představenstva, popřípadě členské schůze o vyloučení člena z družstva, bylo by uvedené ustanovení zcela nadbytečné a ztrácelo by jakýkoli smysl. A konečně v usnesení ze dne 3. února 2005, sp. zn. 29 Odo 896/2004, uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 4, ročník 2005, pod číslem 62, Nejvyšší soud vysvětlil, že žalobou podanou u soudu se nelze úspěšně domáhat určení neplatnosti rozhodnutí představenstva družstva o vyloučení člena z družstva. V posledně označeném rozhodnutí neshledal Nejvyšší soud žádného pochybení v úvaze odvolacího soudu, že žalobu o určení neplatnosti rozhodnutí představenstva družstva*

porušoval členské povinnosti opětovně, a to i přes výstrahu, která mu byla udělena. Pokud jsou důvodem vyloučení člena z družstva jiné důležité důvody, nemůže být tímto důležitým důvodem porušování členských povinností, ale jiné důvody, které musí být z hlediska družstva důležité, a to zejména s ohledem na jeho činnost, vnitřní fungování apod. Musí být přitom uvedeny ve stanovách a jen z těchto důvodů lze pak člena z družstva vyloučit. Též rozhodnutí NS ČR ze dne 14. 1. 2003, sp. zn. 32 Odo 666/2002.

⁴⁴ Pelikánová, I.: Komentář k § 231 odst. 3 zák. č. 513/1991 sb. ASPI 1998.

o vyloučení člena z družstva je nutno zamítnout (a nikoli řízení o ní zastavit postupem podle § 104 odst. 1 o. s. ř. , jak tvrdí dovolatel).“⁴⁵

Pochybnosti vyvolává situace, kdy si rozhodnutí o vyloučení vyhradí již „v prvním stupni“ členská schůze. Podle některých autorů v takovém případě vyloučený člen možnost odvolání ztrácí⁴⁶. Možnost odvolání k členské schůzi však musí být zachována i v případě, že již jednou o vyloučení rozhodovala. V tak závažné věci, kterým nepochybně vyloučení z družstva je, musí být tato možnost daná zákonem zachována⁴⁷. I když se to na první pohled nemusí jevit zcela logické, aby o jedné věci rozhodoval stejný orgán vícekrát, dvojitý rozhodnutí zaručuje větší ochranu člena a dává více možností k vyjádření člena k důvodům vyloučení. Jistým řešením, které je možno ve stanovách použít, je stanovení kvalifikované většiny pro rozhodnutí o odvolání.⁴⁸

Soudní ochrana člena proti rozhodnutí družstva o vyloučení je umožněna § 231 odst. 5 a 6. Lhůta pro podání návrhu soudu na vyslovení neplatnosti rozhodnutí členské schůze o vyloučení je stanovena na tři měsíce ode dne konání členské schůze, která vyloučení potvrdila, nebo jestliže nebyla řádně svolána, ode dne, kdy se vylučovaný člen mohl o jejím konání dozvědět, nejpozději ale do jednoho roku od jejího konání. Pokud bude vylučovaný člen tvrdit, že rozhodnutí, kterým bylo jeho vyloučení potvrzeno, členská schůze vůbec nepřijala, protože o něm nehlasovala, anebo že obsah tvrzeného rozhodnutí o vyloučení neodpovídá rozhodnutí, které členská schůze ve skutečnosti přijala, lze návrh na vyslovení neplatnosti soudu podat do tří měsíců ode dne, kdy se člen o tvrzeném rozhodnutí dozvěděl, nejdéle však do jednoho roku ode dne konání nebo tvrzeného konání členské schůze.

Návrh může podat jen člen, jehož se vyloučení týká, soud zkoumá pouze, zda rozhodnutí o vyloučení je v souladu se stanovami a právními předpisy. Nebude tak například zkoumat, zda důvody uvedené ve stanovách jsou skutečně důvody důležitými. Týká-li se vyloučení společných členů družstva, pak platí, že účastníkem řízení jsou oba manželé, i když návrh podal jen jeden z nich.⁴⁹

⁴⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.8.2006, sp. zn. 29 Odo 1055/2004.

⁴⁶ Pelikánová, I.: Komentář k § 231 odst. 3 zák. č. 513/1991 sb. ASPI 1998.

⁴⁷ Helešic, str. 198.

⁴⁸ Pelikánová, I.: Komentář k § 231 odst. 3 zák. č. 513/1991 sb. ASPI 1998. K tomu však Vrchní soud v Praze: Rozhoduje-li o vyloučení člena z družstva přímo členská schůze, odpadá povinnost vyloučeného člena družstva před podáním návrhu podle § 231 odst. 5 obch. zák. u soudu odvolat se proti rozhodnutí o vyloučení k členské schůzi. In: Usnesení ze dne 10. 3. 2003, 14 Cmo 429/2003, In: Jc 156/2004, sp. zn., In: SoJ. 2004, 8: 631.

⁴⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 11. 2005, sp. zn. 29 Odo 706/2004, In: sb. NS 2006, 9: 829.

I. 8. 5. Prohlášení konkursu na majetek člena a zamítnutí návrhu na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku

Zánik členství prohlášením konkursu je uveden obecně pro všechny členy v ustanovení § 231 odst. 1 a pro právnické osoby znovu v ustanovení § 232 odst. 4, a je tedy v obchodním zákoníku uveden dvakrát.

Podmínky insolvenčního řízení včetně prohlášení konkursu stanoví insolvenční zákon (zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení). Právní mocí usnesení o prohlášení konkursu (zamítnutím insolvenčního návrhu pro nedostatek majetku člena) zanikne členství úpadce a vznikne nárok na vypořádací podíl, který se stane součástí konkursní podstaty (likvidačního zůstatku).

Pokud dojde ke zrušení konkursu člena družstva z jiných důvodů, než po splnění rozvrhového usnesení nebo pro nedostatek majetku, dochází k obnovení jeho členství. Pokud již byl vypořádací podíl člena vyplacen, pak zákon stanoví povinnost jej do dvou měsíců od zrušení konkursu družstvu nahradit. Znění příslušné věty je však dosti nejasné a vyvolává interpretační potíže, např. Dvořák se domnívá, že tato povinnost postihuje správce konkursní podstaty (respektive insolvenčního správce)⁵⁰, oproti tomu Římalová – Holejšovský došli k závěru, že tato povinnost je uložena členu, jehož členství se obnovuje⁵¹. Přikláním se spíše k prvnímu uvedenému výkladu s tím, že tento výklad potvrzuje i výslovná úprava v novém návrhu právní úpravy družstev⁵².

I. 8. 6. Pravomocné nařízení výkonu rozhodnutí, vydání exekučního příkazu

Tento způsob zániku členství zavedla novela občanského soudního řádu provedená zákonem č. 30/2000 Sb. a současná novelizace obchodního zákoníku.

Podle § 320 občanského soudního řádu lze nařídit výkon rozhodnutí postižením jiného práva než mzdy, peněžité pohledávky nebo nároku podle § 299 občanského soudního řádu, jde-li o právo, které má majetkovou hodnotu a které není spojeno s osobou povinného a je převoditelné na jiného. Takovou pohledávkou je podle § 320a občanského soudního řádu i pohledávka povinného z práva na vypořádací podíl popřípadě podíl na likvidačním zůstatku v případě, kdy nařízením výkonu rozhodnutí zanikne účast povinného v družstvu. *„Nařízený výkon rozhodnutí pak postihuje tento podíl tak, že místo povinnému bude vyplacen dlužníkem povinného (tj.*

⁵⁰ Dvořák, T.: Družstevní právo. C. H. Beck, Praha 2006, str. 96.

⁵¹ Římalová, O. – Holejšovský, J.: Družstva. C. H. Beck, Praha 2004, str. 199.

⁵² § 660 a § 661 návrhu zákona o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích).

*družstvem) oprávněnému.*⁵³ Způsob výkonu rozhodnutí bude obdobný jako u výkonu rozhodnutí příkázáním pohledávky a použijí se na něj přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu upravující tento způsob exekuce.

Aby k tomu mohlo dojít, je stanoven v § 231 odst. 1 jako následek prohlášení výkonu rozhodnutí postižením členských práv a povinností a vydáním exekučního příkazu k postižení členských práv a povinností zánik členství. Okamžikem zániku členství je nabytí právní moci rozhodnutí o nařízení exekuce.

V rozhodnutí o nařízení výkonu rozhodnutí nebo v exekučním příkazu se uloží družstvu jakožto dlužníku povinného člena družstva, aby povinnému členu družstva vyplatil jeho pohledávku vypořádacího podílu (podílu na likvidačním zůstatku), provedl na ni započtení nebo s ní jinak nakládal. Zároveň povinnému členu družstva zakáže, aby se svou pohledávkou jakkoliv nakládal. Jakmile usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí nabude právní moci, družstvo vyplatí pohledávku (v rozsahu, v jakém byla nařízením výkonu rozhodnutí postižena) oprávněnému, a to v den následující po doručení vyznění o právní moci, je-li splatná, jinak poté, co se stane splatnou. Zpravidla to bude uplynutím tří měsíců od schválení účetní závěrky za rok, v němž členství zaniklo (§ 233 odst. 4), stanovy však mohou určovat lhůtu i jinak.

Obdobně jako u zániku členství při prohlášení konkursu na majetek člena i v případě, že bude výkon rozhodnutí pravomocně zastaven nebo pravomocně zastavena exekuce podle zvláštního právního předpisu, dojde k obnovení členství. Pokud již byl vypořádací podíl vyplacen, musí být družstvu nahrazen.

I. 8. 7. Zánik členství fyzické osoby smrtí

Úprava následků smrti člena družstva a dědění členských práv a povinností jsou značně nejasné a bylo poukazováno na potřebu novelizace⁵⁴.

Je samozřejmé, že smrtí fyzické osoby zaniká i její členství v družstvu. Pochybnosti však vyvolává, co je předmětem dědění. Je to vyvoláno nejasnou a vnitřně rozpornou formulací § 232, kde je uvedeno, že členství zaniká smrtí a dědic členských práv a povinností zůstavitele může požádat družstvo o členství, a zároveň že zákon nebo stanovy mohou určit, kdy se nevyžaduje souhlas představenstva s nabytím členských práv a povinností dědicem.

Již jsem uvedl, že členství v družstvu je spojeno s členskými právy a povinnostmi a sleduje jejich osud.⁵⁵ Bez členství nemůže mít osoba členská práva a povinnosti

⁵³ Důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 sb. Parlamentní tisk č. 257 z r. 1999.

⁵⁴ Např. Římalová, O. – Holejšovský, J.: Družstva. C. H. Beck, Praha 2004, str. 200.

v družstvu. Z toho je třeba vyjít při posuzování ustanovení § 232. Pak může dojít ke dvěma situacím:

- v případě, že není vyžadován souhlas družstva s nabytím členských práv a povinností dědicem, členství přejde jako celek okamžikem smrti zůstavitele na dědice (dle ustanovení § 460 občanského zákoníku se nabývá dědictví smrtí zůstavitele), situace je obdobná převodu členství;
- pokud je vyžadován ke vzniku členství souhlas družstva, smrtí člena zaniknou i jeho členská práva a povinnosti, kromě práva na vypořádací podíl, které je předmětem dědictví, a může jej tedy nabýt dědic, který je v zákoně označen jako dědic členských práv i povinností, i když reálně může zdědit jen toto jedno právo⁵⁶. Tento dědic pak může požádat družstvo o členství. Pokud se stane členem, vzniknou mu i všechna členská práva a povinnosti tak, jak náležela zůstaviteli, a zanikne nárok na vypořádací podíl. Mezidobí od smrti člena do okamžiku vzniku členství dědice lze přirovnat k období od prohlášení výkonu rozhodnutí postižením členských práv a povinností, kdy zanikne členství a vznikne nárok na vypořádací podíl, do zastavení tohoto výkonu rozhodnutí, kdy se členství obnovuje (opět vzniká) a zaniká nárok na vypořádací podíl. Zákon nebo stanovy mohou určit, kdy představenstvo nesmí dědicovo členství odmítnout. Pokud družstvo žádost dědice členství odmítne nebo dědic o členství nepožádá, zůstává dědici právo na vypořádací podíl. Členství vzniká okamžikem rozhodnutí představenstva (kterému je zákonem takové rozhodnutí vyhrazeno).

Jiná je situace, pokud zemře člen bytového družstva. Zde též dochází k zániku členství zemřelého člena, protože však není pro dědice vyžadován žádný souhlas s nabytím členství, přechází na dědice všechna práva a povinnosti zůstavitele okamžikem jeho smrti. Občanský zákoník oproti terminologii užití obchodním zákoníkem v § 232 odst. 2 stanoví v § 706 odst. 2, že zemře-li nájemce družstevního bytu a nejde-li o byt ve společném členství manželů, přechází smrtí nájemce jeho členství

⁵⁵ V této souvislosti je pozoruhodné rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 4. 2000, č.j. 29 Cdo 1633/99 – 117: „Zánik členství za trvání družstva je v obchodním zákoníku upraven v § 232 a 233 . v případě smrti člena družstva má dědic, který se nestal členem, nárok na vypořádací podíl člena, jehož členství zaniklo. Na dědice přecházejí podle ustanovení § 232 odst. 1 obč. zák. v důsledku univerzální sukcese všechna práva a povinnosti zůstavitele s výjimkou členství, o které může dědic družstvo požádat. Důsledkem univerzální sukcese je přechod práv a povinností vyplývajících ze stanov družstva, jehož byl právní předchůdce členem. Postavení dědice ve vztahu ke stanovám družstva je tedy stejné, jako postavení právního předchůdce.“ Viz též rozhodnutí uvedené v poznámce č. 49 , kde se mimo jiné uvádí: „Vypořádací podíl nemůže být předmětem dědictví, neboť na něj má nárok pouze: 1) dosavadní člen, jehož členství zaniklo (§ 233 ObchZ), nebo 2) dědic člena, jehož členství zaniklo za předpokladu, že se nestal členem družstva.“

⁵⁶ Shodně Korecká, V. – Průchová, I. – Pokorná, I.: K některým otázkám majetkové účasti členů družstev na podnikání družstva, In: Právo a podnikání 6/94 str. 7 an.

v družstvu a nájem bytu na toho dědice, kterému připadl členský podíl. Jde o rozpor s úpravou družstev v obchodním zákoníku, ze které vyplývá, že členský podíl nelze zdědit samostatně. Domnívám se, že platí přiměřeně výše uvedené, tedy že členství vzniká dědici již okamžikem smrti zůstavitele, ačkoli kdo je dědicem, bude určeno až na konci dědického řízení.

Potíže vyvolává absence právní úpravy pro případ, nabude-li dědictví více dědiců a nedojde-li mezi nimi k dohodě. Obchodní zákoník nezná společné členství v družstvu ani jinou formu „spoluvlastnictví členského podílu“, kromě společného členství manželů – společných nájemců družstevního bytu. Uvedeným problémem ve vztahu k družstevnímu bytu se zabýval Nejvyšší soud ve svém stanovisku Cpnj 37/95⁵⁷. Nejvyšší soud vycházel zejména z ustanovení § 175q odst. 1 písm. d) občanského soudního řádu, dle kterého soud potvrdí nabytí dědictví podle dědických podílů, nedojde-li mezi nimi k dohodě. S takovou situací ovšem koncepce obchodního zákoníku nepočítá, proto je třeba, aby mezi dědici došlo k dohodě. Tento rozsudek uvádí: *„Neshoda mezi dědici o tom, kdo z nich získá podíl bytového družstva po zůstaviteli [...] (tedy i členství v družstvu – pozn. autora), je sporem o podílení se na právu majetkové povahy, k němuž dochází mezi dvěma či více fyzickými osobami. Bez výslovného ustanovení zákona nemůže být řešení tohoto sporu závislé na projevu vůle a právním úkonu třetího subjektu, tedy v daném případě bytového družstva [...] rozhodovat o tomto sporu o podílení se na výkonu i výnosu práva, společného více osobám, jež jim připadlo na základě dědictví, náleží soudu, a to obecnému soudu odpůrce (§ 84 o.s.ř.). Jde tu o právo majetkové povahy, k jehož ohrožení nebo porušení by mohlo dojít (srov. § 3 o.s.ř.) a při jehož výkonu může dojít k neshodám mezi spoluprávními. Přitom nejde ani o vztah spoluvlastnický, ani o společné právo závazkové, ohledně něhož právní předpis stanoví určitá pravidla k řešení kolizí v těchto právních vztazích. Nelze však opomíjet, že ustanovení § 80 o. s. ř. uvádí druhy návrhů na zahájení občanského soudního řízení jen příkladmo a nikoli taxativně. Nebrání tedy toto ustanovení tomu, aby mohl být soudu podán i jiný návrh na zahájení občanského soudního řízení, než který je uveden v ustanovení § 80 písm. a), b) a c) o. s. ř.*

Proto je nutno dospět k závěru, že žádné ustanovení občanského soudního řádu nebrání tomu, aby mohl být v občanském soudním řízení projednán návrh (žaloba), jímž by se navrhovatel (žalobce) domáhal rozhodnutí soudu o tom, komu z více dědiců, jimž bylo podle dědických podílů potvrzeno nabytí dědictví po zůstaviteli, který

⁵⁷ Sb. s. r. 5/95, str. 167 an. (ASPI evidenční č. 5133).

byl členem bytového družstva (a z tohoto členství mu náležel členský podíl a byl případně i nájemcem družstevního bytu), případně po zůstaviteli celý členský podíl v bytovém družstvu a na koho z nich přejde nájem družstevního bytu po zůstaviteli. Bude to možné tehdy, jestliže o výkonu a realizaci tohoto společně zděděného práva nedošlo k dohodě dědiců a spor mezi nimi spočívá v tom, že každý ze společně oprávněných z tohoto zděděného majetkového práva se domáhá jeho výkonu a realizace takovým způsobem, který není podle kogentního ustanovení občanského zákoníku dovolen více subjektům. V rozhodnutí o tomto návrhu rozhodne soud i o vypořádání dílčích nároků na členský podíl v bytovém družstvu ohledně těch účastníků řízení, jimž celý členský podíl v družstvu nepřipadne a na něž nájem družstevního bytu nepřejde.

Nepřichází tu tedy v úvahu zastavení řízení pro nedostatek podmínek řízení, spočívajících v tom, že by projednání návrhu (žaloby) uvedeného druhu soudu nenáleželo.

Při rozhodování o takovém návrhu na zahájení řízení bude soud vycházet zejména z ustanovení § 3, § 80, § 152, § 153 a § 157 o. s. ř. a z ustanovení § 3 odst. 1, § 139 (analogicky), § 142 (analogicky), § 489, § 511 (analogicky), § 512 (analogicky), § 700 odst. 3, § 702 odst. 1 (analogicky), § 706 odst. 2, § 707 a § 853 o. z. “. Teprve právní mocí takového rozhodnutí nabude určený dědic členství v družstvu, neboť až tehdy bude odstraněna překážka vzniku členství na straně dědiců.

Uvedený postup lze přiměřeně použít i u jiných než bytových družstev, dojde-li k obdobné situaci⁵⁸.

Jak jsem již výše uvedl, právní úprava zániku členství v případě smrti člena družstva a otázka dědění není řešena zcela jednoznačně a jednotný výklad nedávají ani rozhodnutí soudu. Rozhodnutí, které zde cituji, se zabývá jednak otázkou předmětu dědictví po zemřelém členu družstva, jednak otázkou určení výše vypořádání mezi dědici. Jak vyplývá z poznámky připojené k rozhodnutí, nepanuje v této otázce jednota ani u soudců Nejvyššího soudu. „Podle § 232 odst. 1 ObchZ členství fyzické osoby (v družstvu) zaniká smrtí. Dědic členských práv a povinností může požádat družstvo o členství. Podle § 232 odst. 2 ObchZ, jestliže dědic nabytí práva a povinnosti spojené s členstvím v bytovém družstvu, souhlas představenstva s nabytím těchto práv a povinností dědicem se nevyžaduje. Dědic, který se nestal členem, má nárok na vypořádací podíl člena, jehož členství zaniklo (§ 232 odst. 3 ObchZ).

⁵⁸ Srov. též Pekárek, M.: Majetková účast občanů v družstvech a její právní aspekty. MU Brno, 1999, str. 98 an.

Z těchto ustanovení vyplývá, že vypořádací podíl nemůže být předmětem dědictví, neboť na něj má nárok pouze: 1) dosavadní člen, jehož členství zaniklo (§ 233 ObchZ), nebo 2) dědic člena, jehož členství zaniklo za předpokladu, že se nestal členem družstva (§ 233 odst. 3 ObchZ). V prvním případě se jedná o jiné formy zániku členství než smrtí člena družstva, poněvadž dosavadní člen, tj. zemřelý člen, nemůže mít v důsledku své smrti jakékoliv nároky – ztratil způsobilost mít práva a povinnosti (§ 7 odst. 2 ObčZ). V druhém případě jde o nárok dědice, který se až poté, co zdědil členská práva a povinnosti zůstavitele, nestal členem družstva. Z uvedených ustanovení dále vyplývá, že předmětem dědictví po členu bytového družstva nemůže být ani tzv. zůstatková hodnota členského podílu ani vypořádací podíl, ale jsou jimi, jak zákon výslovně v § 232 odst. 1 větě druhé ObchZ stanoví, členská práva a povinnosti, které náležely zůstaviteli. Tato práva a povinnosti mají, jak již dovozeno dříve, majetkovou hodnotu, jejíž cena se stanoví (zpravidla v součinnosti se znalcem) ve smyslu výše citovaného rozhodnutí jako cena obvyklá.

V souzeném případě se předmětem dědictvého řízení členská práva a povinnosti spojené s členstvím v družstvu nestaly. Předmětem dědictví byla učiněna jen zůstatková hodnota členského podílu, tedy něco zcela jiného než uvedená práva a povinnosti majetkové povahy. Jestliže žalobkyně jako jeden z dědiců učinila předmětem sporu podle analogie k ustanovení § 142 ObčZ o vypořádání podílového spoluvlastnictví zůstatkovou hodnotu členského podílu, nelze v tomto řízení vycházet z obvyklé ceny členských práv a povinností spojených s užíváním družstevního bytu, které se dosud předmětem dědictví nestaly. K tomu lze jen podotknout, že nic nebrání tomu, aby ohledně těchto práv proběhlo dodatečné projednání dědictví. Pokud tedy soudy obou stupňů hodnotu žalobkyní požadovaného členského podílu u Stavebního bytového družstva v H., jako předmětu dědictvého řízení nabytému účastníky podle usnesení okresního soudu ze dne 20. 6. 1995 stanovily částkou odpovídající hodnotě členských práv a povinností zůstavitele v bytovém družstvu, které však v dědictvě řízení dosud projednávány nebyly, postupovaly nesprávně.

Poznámka: Právně publikované rozhodnutí Nejvyššího soudu řeší otázku hodnoty členského podílu v bytovém družstvu podstatně odlišně než dřívější rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 1999, sp. zn. 20 Cdo 411/99, publikovaný pod č. 74 v časopise Soudní judikatura č. 6/2001. Právní věta tohoto rozhodnutí zní takto: „Pro určení přiměřené náhrady v souvislosti s vypořádáním dědiců členského podílu v bytovém družstvu (za užití § 142 ObčZ per analogiam) lze vycházet z hodnoty vypořádacího podílu zůstavitele stanoveného postupem podle § 233 odst. 2 a 3 ObchZ

*(popřípadě upraveného dle stanov družstva). Při jednání občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu dne 7. 2. 2001 nezískalo toto rozhodnutí souhlas prostě nadpoloviční většiny přítomných členů kolegia k publikaci ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek.*⁵⁹

Pokud nemá člen družstva žádné dědice, připadá dědictví státu, stát se však členem družstva stát nemůže, vzniká mu tedy jen nárok na vypořádací podíl.

I. 8. 8. Zánik členství právnické osoby vstupem do likvidace

Likvidace předchází zániku právnické osoby, členství v družstvu zaniká již vstupem do likvidace, aby se vypořádací podíl mohl stát součástí likvidačního zůstatku.

I. 8. 9. Zánik členství právnické osoby jejím zánikem

Půjde o případ, kdy má právnická osoba svého nástupce, neboť pokud by právnická osoba neměla právního nástupce, vstupuje do likvidace a již tím dojde k zániku jejího členství v družstvu ještě před jejím zánikem.

Právní nástupce právnické osoby vstupuje do všech členských práv a povinností zaniklého člena družstva. Je zde tedy stanovena určitá nerovnost mezi fyzickými a právnickými osobami. Na rozdíl od dědice fyzické osoby se stává právní nástupce zaniklé právnické osoby členem družstva vždy. Tato nerovnost není ničím odůvodněná a je otázkou, zda je v souladu se zásadou rovnosti členů družstva.

I. 8. 10. Zánik členství v družstvu zánikem družstva

Protože nemůže existovat členství v družstvu po zániku tohoto družstva, je stanoven v § 231 odst. 1 též tento způsob zániku členství. Družstvo může zaniknout jen z důvodů v zákoně uvedených. Pokud jde o zánik družstva s právním nástupcem, bylo o důsledcích přeměn na členství v družstvu pojednáno v souvislosti se vznikem členství.

Zániku družstva bez právního nástupce předchází zrušení. Družstvo může být zrušeno:

a) Usnesením členské schůze; při hlasování o zrušení družstva platí vždy princip jeden člen – jeden hlas. Toto rozhodnutí může být členskou schůzí zrušeno až do okamžiku, kdy bylo započato s rozdělováním likvidačního zůstatku (§ 68 odst. 8).

⁵⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 6. 2001, sp. zn. 22 Cdo 1523/2000.

b) Zrušením konkursu po splnění rozvrhového usnesení nebo zrušením konkursu z důvodu, že majetek dlužník je zcela nepostačující⁶⁰.

c) Družstvo se zrušuje též uplynutím doby a dosažením účelu. Pokud je doba trvání družstva takto ve stanovách omezena, může členská schůze rozhodnout, že družstvo zřízené na dobu určitou bude v činnosti pokračovat i po skončení této doby, rozhodnutí musí členská schůze učinit, dokud nebylo započato s rozdělováním likvidačního zůstatku. U dosažení účelu taková možnost stanovena není.

d) Rozhodnutím soudu; důvody pro takové rozhodnutí jsou uvedeny v § 257, dle kterého může soud na návrh soudního orgánu nebo člena družstva nebo osoby, která osvědčí právní zájem, rozhodnout o zrušení družstva a jeho likvidaci, z těchto důvodů:

- počet členů družstva klesl pod minimální stanovený počet; zákon zde uvádí odkaz na § 221 odst. 3, tento odstavec však pojednává o firmě družstva, jedná se o legislativní chybu, neboť přidáním odstavce 2. do § 221, který definoval bytové družstvo, došlo k přečíslování dalších odstavců, včetně toho, který stanoví minimální počet členů družstva. Zákonodárce opomněl upravit znění § 257 odst. 1 písm. a),
- souhrn členských vkladů klesne pod částku zapsanou v obchodním rejstříku jako zapisovaný základní kapitál,
- uplynuly dva roky ode dne, kdy skončilo funkční období orgánů družstva, a nebyly zvoleny orgány nové,
- byla porušena povinnost svolat členskou schůzi,
- družstvo po dobu delší než dva roky neprovozuje žádnou činnost,
- družstvo porušilo povinnost vytvářet nedělitelný fond,
- družstvo porušuje povinnost, aby činnost, kterou podle zvláštních předpisů mohou vykonávat pouze fyzické osoby oprávněné k tomu podle zvláštních předpisů, byla vykonávána pouze pomocí těchto osob,
- založením, splynutím nebo sloučením družstva byl porušen zákon.

Před rozhodnutím o zrušení družstva soud stanoví družstvu lhůtu k odstranění důvodů, pro které je zrušení navrženo, za předpokladu, že je náprava možná.

Podle § 32 může soud i bez návrhu rozhodnout o zrušení družstva, jestliže zápis v obchodním rejstříku odporuje donucujícím ustanovením zákona a nelze dosáhnout nápravy postupem podle zvláštního zákona a k nápravě nedošlo ani po výzvě rejstří-

⁶⁰ Dle aktuální právní úpravy by mělo být spíše uvedeno: zamítnutí insolvenčního návrhu pro nedostatek majetku družstva.

kového soudu. Další podmínkou takového rozhodnutí bude, aby bylo v zájmu ochrany třetích osob.

Po zrušení družstva, není-li v zákoně uvedeno jinak, vstupuje zrušené družstvo do likvidace. Průběh likvidace u družstev upravuje § 259, protože však toto ustanovení neupravuje průběh likvidace komplexně, použijí se s ohledem na § 260 přiměřeně též ustanovení o likvidaci obchodních společností. Likvidace končí rozdělením likvidačního zůstatku, způsob rozdělení schvaluje členská schůze. § 259 odst. 4 stanoví lhůtu tří měsíců ode dne konání členské schůze, která projednávala návrh na rozdělení likvidačního zůstatku, ve které se člen družstva nebo jiná oprávněná osoba může domáhat u soudu prohlášení usnesení této členské schůze za neplatné, pokud soud tomuto návrhu vyhoví, určí způsob rozdělení likvidačního zůstatku sám. V průběhu této lhůty a v době případného soudního řízení nesmí být likvidační zůstatek rozdělen. Podle § 75a končí likvidace rozdělením likvidačního zůstatku, popřípadě prostředků z výtěžku z prodeje majetku k uspokojení věřitelů anebo převzetím majetku věřiteli k úhradě jejich pohledávek anebo odmítnutím věřitelů převzít majetek k úhradě dluhů a do třiceti dnů po skončení likvidace podá likvidátor návrh na výmaz družstva z obchodního rejstříku.

Výmazem z obchodního rejstříku družstvo zaniká a zaniká i členství jeho členů.

§ 75b dává možnost pro případ, kdy se zjistí dosud neznámý majetek po výmazu družstva z obchodního rejstříku, aby soud na návrh státního orgánu, člena družstva (bývalého), věřitele nebo dlužníka rozhodl o zrušení zápisu o jeho výmazu a o obnovení likvidace družstva nebo o jeho vstupu do likvidace a jmenuje likvidátora. Po nabytí právní moci rozhodnutí zapíše rejstříkový soud do obchodního rejstříku, že došlo k obnovení družstva, že družstvo je v likvidaci a osobu likvidátora.

I. 8. 11. Změna právní formy družstva

Družstvo též může změnit právní formu na obchodní společnost, o této možnosti je pojednáno výše v souvislosti s přeměnami družstev.

I. 8. 12. Zánik členství při převodu družstevního bytu

Zvláštní případ zániku členství v družstvu stanoví zákon č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům (zákon o vlastnictví bytů) ve znění pozdějších předpisů. Při převodu bytu, garáže nebo ateliéru, které jsou ve vlastnictví nebo spoluvlastnictví družstev a na jejichž výstavbu byla poskytnuta pomoc podle zvláštních právních

předpisů, do vlastnictví fyzických osob – členů těchto družstev a při převodu bytu, garáže nebo ateliéru ve vlastnictví družstev označovaných jako lidová bytová družstva do vlastnictví fyzických osob – členů těchto družstev zaniká členství nabyvatele jednotky v družstvu bez práva na vrácení členského podílu připadajícího na jednotku, případně základního členského vkladu, pokud byl zdrojem financování domu s převáděnými jednotkami. Členství v družstvu však nezaniká, jestliže majetková účast člena v družstvu i po převodu jednotky dosahuje alespoň výše základního členského vkladu. Nabyvatel jednotky, kterému členství zaniklo, má právo na vypořádací podíl podle § 233 obchodního zákoníku. Členství zaniká vkladem vlastnického práva k převáděnému bytu pro bývalého člena do katastru nemovitostí.

Tato úprava zániku členství budí rozpaky z několika důvodů. Není zcela jasně vymezen okruh družstev, na který se ustanovení § 24 zákona o vlastnictví bytů vztahují. Dále není nikde zákonem stanoveno, jakým způsobem se mění výše majetkové účasti po převodu jednotky. Ze znění § 24 odst. 9 zákona o vlastnictví bytů lze mít za to, že majetková účast se sníží o hodnotu členského podílu připadajícího na jednotku, případně základního členského vkladu, pokud byl zdrojem financování domu s převáděnými jednotkami. Problematické je použití pojmu „členský podíl připadající na jednotku“, který odpovídá spíše právní úpravě platné před vydáním obchodního zákoníku. Pokud není tento pojem upraven ve stanovách družstva, bude obtížné takový členský podíl určit.

I. 9. STANOVY DRUŽSTVA

Stanovy jsou základním dokumentem, který upravuje vnitřní poměry družstev. Stanovy jsou smluvní povahy⁶¹ a plní obdobnou funkci jako společenská smlouva u obchodních společností. Měly by obsahovat komplexní úpravu vztahů v družstvu, neboť větší část ustanovení obchodního zákoníku vztahujících se na družstva je dispozitivní a umožňuje jednotlivým družstvům vlastní úpravu.

Stanovy se schvalují na ustavující schůzi družstva a jsou nutnou podmínkou k platnému založení a vzniku družstva. Schválený text stanov je součástí notářského zápisu z ustavující schůze družstva, který se přikládá jako příloha k návrhu na zápis družstva do obchodního rejstříku (§ 225 odst. 3 písm. b) a stává se součástí sbírky listin obchodního rejstříku. Sbírkou listin obsahuje též všechny pozdější změny stanov včetně jejich platného úplného znění. Soud rozhodující o zápisu do obchodního

⁶¹ Viz text na str. 20 této práce a poznámku č. 13.

rejstříku je podle § 200d občanského soudního řádu povinen zkoumat, zda jsou splněny předpoklady k provedení zápisu vyžadované právními předpisy.

Změny stanov patří do výlučné působnosti nejvyššího orgánu družstva, kterým je členská schůze nebo popřípadě shromáždění delegátů. Při hlasování o změně stanov má každý člen družstva jeden hlas (§ 240 odst. 1). Představenstvo družstva je povinno do třiceti dnů od schválení změny stanov uvědomit o tom rejstříkový soud. Představenstvo je též povinno vyhotovit úplné platné znění stanov a uložit jej do sbírky listin obchodního rejstříku.

O změně stanov rozhoduje členská schůze usnesením. Změna stanov je účinná okamžikem jejich přijetí, není-li zákonem stanoveno, že se tak stane až zápisem do obchodního rejstříku, nebo pokud samo rozhodnutí nestanoví termín účinnosti pozdější. Změna se zpětnou účinností přípustná není. Pokud toto usnesení není v souladu se zákonem, může soud vyslovit na návrh člena družstva neplatnost takového usnesení. Takový návrh však může člen podat pouze tehdy, požádá-li o zaprotokolování námitek na členské schůzi, která usnesení přijala, nebo pokud námitku do jednoho měsíce od konání členské schůze oznámí představenstvu družstva. Stanovy (nebo jejich části) jsou platné, pokud při procesu jejich přijímání byly dodrženy ustanovení zákona a stanov družstva, pokud jsou určité a srozumitelné a pokud se svým obsahem nepříčí zákonu nebo dobrým mravům.⁶²

Co musí stanovy nutně obsahovat, je určeno v § 226, další obligatorní náležitosti stanov lze nalézt v dalších ustanoveních části druhé hlavy II. obchodního zákoníku.

Stanovy družstva musí obsahovat:

- a) firmu a sídlo družstva,
- b) předmět podnikání (činnosti),
- c) vznik a zánik členství, práva a povinnosti členů k družstvu a družstva k členům,
- d) výši základního členského vkladu, popřípadě i výši vstupního vkladu, způsob splácení členských vkladů a vypořádání členského podílu při zániku členství,

⁶² Římalová, O. – Holejšovský, J.: Družstva. C. H. Beck, Praha 2004, str. 75 an. Shodně též rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 29 Odo 1145/2003, ze dne: 01.09.2004, kde se uvádí: Je sice pravda, že soud není oprávněn přezkoumávat usnesení členské schůze v jiném řízení než v řízení o neplatnost usnesení dle § 242 obch. zák. nebo v rejstříkovém řízení (pokud je rozhodnutí členské schůze podkladem pro zápis do obchodního rejstříku). Pokud se však usnesení členské schůze odrazí ve stanovách družstva, jak tomu bylo v tomto případě, nic soudu nebrání, aby se otázkou souladu stanov se zákonem zabýval. — Jak již dříve Nejvyšší soud konstatoval (srov. rozsudek ze dne 21. 8. 2003, sp. zn. 29 Odo 146/2003, publikovaný v časopise Soudní judikatura pod číslem 179/2003), jsou stanovy obchodní společnosti nebo družstva smlouvou sui generis. Posuzování platnosti stanov (či jejich částí) je proto posuzováním platnosti právního úkonu, nikoli posuzováním platnosti usnesení členské schůze, která změnu stanov přijala. Takové posuzování se ovšem může týkat pouze souladu obsahu stanov se zákonem, nikoli postupu při jejich přijímání.

- e) orgány družstva a počet jejich členů, délku jejich funkčního období, způsob ustavování, působnost a způsob jejich svolávání a jednání,
- f) způsob použití zisku a úhrady případné ztráty,
- g) tvorbu a použití nedělitelného fondu,
- h) určení výše zapisovaného základního kapitálu,
- i) způsob a lhůty svolání členské schůze,
- j) způsob rozhodování a statutární orgán – u družstev jež mají méně než 5 členů (§ 245 odst. 3).

Je-li podle stanov podmínkou členství též pracovní vztah člena k družstvu, mohou stanovy obsahovat úpravu tohoto vztahu. Tato úprava nesmí odporovat pracovněprávním předpisům, ledaže úprava je pro člena výhodnější. Není-li zvláštní úprava ve stanovách, platí pracovněprávní předpisy.

Vedle náležitostí povinných mohou stanovy obsahovat i další, a to ve věcech, u kterých obchodní zákoník umožňuje odchýlnou úpravu od svých ustanovení, nebo pouze zmiňuje možnost upravit dané vztahy ve stanovách. Dále nic nebrání tomu upravit ve stanovách i otázky další, o kterých se obchodní zákoník nezmiňuje. Mohou jimi být např. způsob informování a komunikace mezi volenými (výkonnými a kontrolními) orgány družstva a členy, omezení členství určitými kritérii, podmínky vydání dalších vnitřních dokumentů družstva, práva minorit v družstvu a jiné.

Bytová družstva musí ve svých stanovách upravit práva a povinnosti nájemce – člena družstva –, pokud jde o provádění drobných oprav v bytě a pokud jde o úhradu nákladů spojených s běžnou údržbou bytu (§ 687 odst. 3 občanského zákoníku), a dále určení lhůty pro vrácení členského podílu členovi družstva po vystěhování se z bytu ve smyslu ustanovení § 714 občanského zákoníku.

Stanovy spořitelních a úvěrových družstev se řídí výše uvedenými zásadami s výjimkami, které stanoví zákon o spořitelních a úvěrních družstvech. Družstevní záložna tak ve stanovách nemá ustanovení o nedělitelném fondu, který nevytváří, naopak musí obsahovat např. dobu pro zánik členství při vystoupení člena, podmínky poskytování dalších služeb (§ 3 odst. 1 písm. d) zák. 97/1995 Sb.), pravidla pro přijímání vkladů, výši zápisného, podmínky poskytování informací, finanční řád aj.

I. 10. ORGÁNY DRUŽSTVA

Demokratické řízení družstva jeho členy patří k základním zásadám, kterými se má řídit úprava družstev. Členové družstva rozhodují o všech otázkách týkajících se

družstva a o kontrole této činnosti prostřednictvím orgánů družstva. Obchodní zákoník vytváří soustavu obligatorních orgánů, které musí vytvořit každé družstvo. Jsou to členská schůze, představenstvo a kontrolní komise. Ve stanovách pak mohou být upraveny orgány další – fakultativní. Ve volených orgánech družstva, a to jak v povinně vytvářených, tak ve fakultativních, mohou působit pouze členové družstva. Výjimku uvádí ustanovení § 238 odst. 1, kde se uvádí, že ustanovení zvláštních právních předpisů o volbě členů kontrolní komise zaměstnanci tím nejsou dotčena, toto ustanovení lze vztáhnout zejména na úpravu Evropské družstevní společnosti, o níž je pojednáno dále v této práci. Ustanovení § 238 dále stanoví základní pravidla pro jednání a usnášení se orgánů družstva. Pro platnost usnesení členské schůze, představenstva a kontrolní komise se vyžaduje jejich řádné svolání, přítomnost nadpoloviční většiny členů a souhlas většiny hlasů přítomných členů. Stanovy mohou toto pravidlo modifikovat a určit, kdy je třeba kvalifikovaná většina hlasů. Protože vedle fyzických osob mohou být členy družstva i osoby právnické, stanoví § 238 odst. 2 pravidlo, že právnická osoba – člen družstva je povinna zmocnit fyzickou osobu jednat za ni v orgánech družstva, toto ustanovení však není příliš jasně formulované a ve spojení s odst. 1 vyvolává diskuse, kdo je vlastně členem voleného orgánu družstva⁶³. Ze znění zákona je však zřejmé, že členem orgánu je právnická osoba, jíž fyzická osoba zastupuje na základě zmocnění. Pokud by byla členem přímo fyzická osoba, nebylo by zmocnění třeba.

Funkční období členů orgánů družstva určí stanovy, nesmí však přesáhnout pět let. Členové prvních orgánů po založení družstva jsou voleni nejvýše na dva roky. Opětná volba do orgánů družstva je možná, stanovy mohou určit jinak. Zvolený člen družstva může ze své funkce odstoupit, je to však povinen oznámit orgánu, jehož je členem. Do orgánů družstva je vedle členů možno volit též náhradníky, určují-li tak stanovy družstva. Náhradník nastupuje místo odstupujícího člena orgánu dnem účinnosti odstoupení, náhradník též nastoupí místo člena orgánu, který zemřel. Nejsou-li náhradníci voleni, může orgán povolat zastupujícího člena. Pokud není náhradník zvolen, umožňuje obchodní zákoník ve svém § 248 odst. 3 použít tzv. kooptaci, kdy sám orgán povolá zastupujícího člena až do doby, kdy může být provedena řádná volba nového člena. Zastupující člen má práva a povinnosti řádného člena.

⁶³ O této diskusi dále odkazují na: Pelikánová I. : Komentář k § 238 zák. č. 513/1991 sb., ASPI 1998; Čáp J. – Koníř V.: Družstva a jejich transformace (komentář zákonné úpravy), SEVT a Frances 1992, str. 90an; Římalová, O. – Holejšovský, J.: Družstva. C. H. Beck, Praha 2004, str. 218; Dvořák, T.: Družstevní právo. C. H. Beck, Praha 2006, str. 102 a 103; Helešic F.: Evropské a české družstevní právo, Eurolex Bohemia 2006, str. 313.

I. 10. 1. Členská schůze

Členskou schůzi prohlašuje obchodní zákoník za nejvyšší orgán družstva. Rozhoduje v nejdůležitějších otázkách činnosti družstva, které stanoví zákon, stanovy nebo o takových otázkách, která si členská schůze vyhradí. Základní okruh působnosti členské schůze určuje zejména § 239 odst. 4, který do působnosti členské schůze svě-
řuje:

- a) měnit stanovy,
- b) volit a odvolávat členy představenstva a kontrolní komise,
- c) schvalovat řádnou účetní závěrku,
- d) rozhodovat o rozdělení a užití zisku, popřípadě způsobu úhrady ztráty, pokud to připouští stanovy, může členská schůze rozhodnout i vymezení podílu člena na zisku jinak, než jak je uvedeno v zákoně; pod toto ustanovení jistě spadá i rozhodnutí podle § 222 odst. 2 o uhrazovací povinnosti,
- e) rozhodovat o zvýšení nebo snížení zapisovaného základního kapitálu,
- f) rozhodovat o základních otázkách koncepce rozvoje družstva,
- g) rozhodovat o zrušení družstva s likvidací nebo o přeměně družstva,
- h) rozhodovat o uzavření smluv podle § 67a a o jiných významných majetkových dispozicích,
- i) rozhodovat o prodeji nebo jiných majetkových dispozicích s nemovitostmi, ve kterých jsou byty, nebo s byty; takové rozhodnutí může členská schůze přijmout jen po předchozím písemném souhlasu většiny členů bytového družstva, kteří jsou nájemci v nemovitosti, které se rozhodování týká; to neplatí, jestliže družstvu vznikla povinnost převést byt nebo nebytový prostor do vlastnictví člena, který je nájemcem;
- j) rozhodovat o odvolání členů proti rozhodnutí představenstva (§ 229 odst. 1, § 231 odst. 4),
- k) rozhodovat o tom, zda družstvo zřízené na dobu určitou bude pokračovat ve své činnosti i po uplynutí určené doby,
- l) jmenovat likvidátora (nesvěří-li stanovy tuto pravomoc jinému orgánu družstva),
- m) projednat rezignace členů představenstva nebo kontrolní komise (nesvěří-li stanovy tuto pravomoc jinému orgánu družstva),
- n) volit náhradníky představenstva a kontrolní komise (jen pokud tak určí stanovy),

- o) rozhodovat o povinnosti splatit nesplacenou část vkladu před určenou dobou splatnosti (jen pokud tak určí stanovy),
- p) rozhodovat o dalších záležitostech týkajících se družstva a jeho činnosti, pokud tak stanoví zákon, stanovy, popřípadě pokud si rozhodování o některé věci vyhradila.

U družstev s velkým počtem členů bude praktické konat členskou schůzi formou dílčích schůzí (§ 239 odst. 6), popřípadě pokud není s ohledem na rozsah družstva dobře možné svolávat členskou schůzi, mohou stanovy určit, že v rozsahu stanov plní působnost členské schůze shromáždění delegátů, přičemž každý z delegátů je volen stejným počtem hlasů členů družstva (§239 odst. 7).

Členská schůze se schází ve lhůtách určených stanovami, nejméně jednou za rok. Členskou schůzi svolává představenstvo. Svolání členské schůze musí být všem členům oznámeno způsobem určeným stanovami. Na žádost jedné třetiny členů družstva nebo kontrolní komise, popřípadě 3 delegátů, zařadí představenstvo jimi určenou záležitost na pořad jednání členské schůze. Členská schůze musí být svolána, požádá-li o to písemně alespoň jedna třetina všech členů družstva, kontrolní komise, jakož i v dalších případech, určí-li tak stanovy. Jestliže představenstvo nesvolá členskou schůzi tak, aby se konala do 40 dnů od doručení žádosti, je osoba písemně pověřená osobami nebo orgánem, který požadoval svolání členské schůze, oprávněna svolat členskou schůzi sama. Členové představenstva jsou společně a nerozdílně povinni vydat této osobě na její žádost seznam členů, popřípadě delegátů družstva.

Pokud členská schůze není usnášeníschopná, svolá představenstvo novou pozvánkou s nezměněným pořadem jednání náhradní členskou schůzi tak, aby se konala do tří týdnů ode dne, kdy se měla konat schůze původní. Náhradní členská schůze je schopna usnášet se, i pokud není přítomna nadpoloviční většina členů.

Při hlasování má každý člen jeden hlas, stanovy však mohou určit jinou váhu hlasu. To neplatí při hlasování o změně stanov a rozhodování o splynutí, sloučení, rozdělení a jiném zrušení družstva nebo o změně právní formy, u rozhodování o prodeji nebo nájmu podniku a o jiných významných majetkových dispozicích a dále u družstevních záložen (§ 6 odst. 8 zák. 87/1995 Sb.).

Člen družstva se může dát zastupovat jiným členem družstva na členské schůzi na základě písemného zmocnění, a to i v případě, že možnost zastoupení na členské schůzi stanovy neupravují.

O každé členské schůzi se pořizuje zápis, zákon přímo nestanoví, kdo je za vyhotovení zápisu zodpovědný, ze způsoby úpravy orgánů družstva však vyplývá, že to bude představenstvo. Náležitosti zápisu určuje § 241.

Důležitým nástrojem ochrany práv členů družstva je možnost požádat soud o vyslovení neplatnosti usnesení členské schůze podle § 242. Návrh může soudu podat člen družstva, požádal-li na členské schůzi, která napadené usnesení přijala, o zaprotokolování námitky nebo pokud námitku oznámil představenstvu do jednoho měsíce od konání této schůze. Pokud členská schůze nebyla svolána řádným způsobem, může člen svou námitku oznámit představenstvu do jednoho měsíce poté, co se o jejím konání dozvěděl, nejdéle však do jednoho roku od konání této schůze. Návrh soudu lze podat jen do jednoho měsíce ode dne, kdy člen požádal o zaprotokolování námitky nebo od jejího oznámení představenstvu. Nově se v § 242 odst. 2 řeší případy, kdy je důvodem návrhu na vyslovení neplatnosti usnesení členské schůze to, že tvrzené rozhodnutí členská schůze nepřijala proto, že o něm nehlasovala, anebo že obsah tvrzeného rozhodnutí neodpovídá rozhodnutí, které členská schůze přijala. V takových případech lze podat žalobu do jednoho měsíce ode dne, kdy se člen o tvrzeném rozhodnutí dozvěděl, nejdéle však do jednoho roku ode dne konání nebo tvrzeného konání členské schůze. Obchodní zákoník výslovně uvádí, že se v ostatním použije ustanovení § 131, které upravuje žalobu na neplatnost usnesení valné hromady společnosti s ručením omezeným. K řízení o žalobě o neplatnost usnesení členské schůze je příslušný krajský soud, u něhož je družstvo zapsáno v obchodním rejstříku (§ 9 odst. 3 písm. g) a § 200c o.s.ř.). Procesně je řízení o určení neplatnosti usnesení členské schůze podle ustanovení § 113a o.s.ř. spojeno s řízením o náhradu škody, která vznikla z tohoto neplatného usnesení.

Zvláštnosti ve vztahu členské schůze družstevní záložny a Úřadu pro dohled nad družstevními záložnami určuje § 28 zák. 97/1995 Sb.

I. 10. 2. Představenstvo

Představenstvo je statutárním orgánem družstva, což znamená, že činí právní úkony družstva ve všech věcech (§ 20 občanského zákoníku). Je dále výkonným orgánem družstva, řídí činnost družstva a rozhoduje o všech záležitostech družstva, které nejsou tímto zákonem nebo stanovami vyhrazeny jinému orgánu, plní usnesení členské schůze a odpovídá jí za svou činnost. Představenstvo vykonává obchodní vedení družstva. Obchodním vedením se rozumí „*průběžná pravidelná správa záležitostí družstva a jeho podniku, tj. rozhodování o organizačních, technických, obchodních,*

personálních, finančních aj. otázkách běžného života družstva“⁶⁴. Členové představenstva jsou voleni členskou schůzí a zapisují se do obchodního rejstříku, členem představenstva může být jen fyzická osoba starší 18 let, plně způsobilá k právním úkonům, bezúhonná ve smyslu živnostenského zákona a u níž nenastala skutečnost, jež je překážkou provozování živnosti (§ 243 odst. 8 ve spojení s § 194 odst. 7). Představenstvo je povinné plnit usnesení členské schůze a je ze své činnosti členské schůzi odpovědné. Zákon nestanoví žádná omezení ohledně počtu členů představenstva, tato záležitost však musí být upravena ve stanovách družstva. § 243 odst. 3 stanoví, že nevyplývá-li ze stanov něco jiného, za představenstvo jedná navenek předseda nebo místopředseda. Je-li však pro právní úkon, který činí představenstvo, předepsána písemná forma, je třeba podpisu alespoň dvou členů představenstva. O obchodním vedení rozhoduje představenstvo jakožto kolektivní orgán prostou většinou, stanovy však mohou určit jiné kvorum. Frekvence zasedání představenstva je určena pouze potřebou, představenstvo se však musí sejít do deseti dnů od doručení podnětu kontrolní komise, jestliže na její výzvu nedošlo k nápravě nedostatků (§ 243 odst. 4). Jednání představenstva organizuje a řídí předseda družstva, toho spolu s místopředsedou volí ze svých členů představenstvo, stanovy však mohou určit, že jsou voleni členskou schůzí.

Stanovy mohou dále určit, že předseda družstva organizuje a řídí též běžnou činnost družstva nebo že tuto činnost organizuje a řídí ředitel, jmenovaný a odvolávaný představenstvem. Tento ředitel může být zaměstnancem družstva a nemusí být volen z okruhu členů družstva, může mít však též podle stanov postavení orgánu družstva⁶⁵.

I. 10. 3. Kontrolní komise

Poslední z orgánů povinně vytvářených v každém družstvu je kontrolní komise, která má všeobecnou kontrolní působnost. Je oprávněna kontrolovat veškerou činnost družstva a projednává stížnosti členů. Odpovídá členské schůzi, která volí její členy. Na ostatních orgánech družstva je nezávislá. Nejnižší počet členů je stanoven na tři a schází se dle potřeby, nejméně však jednou za tři měsíce. Její další působnost, vnitřní uspořádání a oprávnění vůči ostatním orgánům družstva jsou dále upraveny v § 244.

⁶⁴ Dvořák, T.: Družstevní právo. C. H. Beck, Praha 2006, str. 136.

⁶⁵ Dvořák, T.: Družstevní právo. C. H. Beck, Praha 2006, nA str. 162 uvádí, že ředitel družstva postavení fakultativního orgánu družstva dle § 237 písm. d) nemá.

I. 10. 4. Další orgány družstva

Zákon ponechává prostor ve stanovách určit různé další orgány družstva, mohou jimi být např. různé komise (sociální, kulturní), samosprávy jednotlivých domů v bytovém družstvu, různé poradní orgány aj.

U tzv. malého družstva rozlišuje obchodní zákoník:

- Družstvo s méně než padesáti členy, které nemusí utvářet všechny orgány tak, jak je výše popsáno. Obchodní zákoník v § 245 odst. 1 a 2 umožňuje takovému družstvu ve stanovách určit zjednodušenou soustavu orgánů. V takovém případě přechází působnost představenstva a kontrolní komise na členskou schůzi, která je jediným obligatorně vytvářeným orgánem. Statutárním orgánem je pak předseda družstva, popřípadě další člen pověřený členskou schůzí.
- Družstvo s méně než pěti členy, jehož členy jsou alespoň dvě právnické osoby, si musí podle § 245 odst. 3 upravit způsob rozhodování a statutární orgán ve stanovách.

Pro družstevní záložny platí výše uvedená úprava, kromě zmíněných orgánů družstevní záložna povinně vytváří úvěrovou komisi (§ 6 zák. č. 87/1995 Sb.).

Dále jsou v § 5a zmíněného zákona uvedeny některé odlišnosti o usnášení členské schůze při hlasování o způsobu úhrady ztráty a o splnutí, sloučení nebo rozdělení družstevní záložny, kdy je vyžadován souhlas dvou třetin přítomných členů, o svolání náhradní členské schůze a o neplatnosti rozhodnutí členské schůze o zvýšení či snížení členského podílu nebo výše uhrazovací povinnosti bez předchozího souhlasu Úřadu pro dohled nad družstevními záložnami.

Dále je přesněji vymezeno, kdo se může stát členem voleného orgánu, u kterého zákon vyžaduje důvěryhodnost a odbornou způsobilost.

I. 11. MAJETEK DRUŽSTVA A MAJETKOVÁ ÚČAST ČLENA V DRUŽSTVU

Jak již bylo uvedeno, družstvo je právnickou osobou, jejíž majetek je oddělen od majetku členů družstva. Obchodní majetek podnikatele definuje obchodní zákoník v § 6, podle kterého se obchodním majetkem podnikatele – právnické osoby (tedy i družstva) rozumí veškerý jeho majetek (zejména věci, pohledávky a jiná práva a penězi ocenitelné jiné hodnoty).

Širším pojmem než obchodní majetek je obchodní jmění (§ 6 odst. 2), kterým je u družstva soubor jeho veškerého majetku a závazků. Naopak užší je pojem čistého obchodního majetku (§ 6 odst. 3), označující obchodní majetek po odečtení veške-

rých závazků družstva. Poslední novela obchodního zákoníku též v § 6 odst. 4 vymezila pojem vlastní kapitál, jenž tvoří vlastní zdroje financování obchodního majetku podnikatele a v rozvaze se vykazuje na straně pasiv a do nějž spadá základní kapitál, rezervní fond, zisk a ostatní kapitálové fondy.

§ 222 odst. 2 výslovně stanoví, že členové družstva neručí za závazky družstva. „Uhrazovací povinnost může být dána toliko vůči družstvu a tedy nikoli přímo vůči jeho věřitelům. Uhrazovací povinnost zakládá závazkový vztah mezi družstvem a jeho členem a potud se netýká vztahů družstva navenek. Uhrazovací povinnost není ručením za závazky družstva.“⁶⁶

Obchodní zákoník umožňuje ve stanovách družstva určit, že členové družstva nebo někteří z nich mají na základě rozhodnutí členské schůze vůči družstvu uhrazovací povinnost na krytí ztrát družstva ve výši přesahující členský vklad, maximálně však trojnásobek členského vkladu, přičemž tento limit lze chápat jako absolutní, platící pro celé období trvání členství. Je tedy nutné, aby uhrazovací povinnost byla upravena ve stanovách a o její realizaci rozhodla členská schůze. Jestliže stanovy určí uhrazovací povinnost, jde vždy o povinnost člena vůči družstvu, nikoliv vůči třetím osobám (např. věřitelům družstva)⁶⁷.

Zákon rovněž umožňuje družstvu upravit uhrazovací povinnost jen pro některé členy. Taková úprava by měla být ve stanovách upravena s velkou pečlivostí, neboť je to průlom do zásady rovnosti členů v družstvu, a pokud by působila diskriminačně, bylo by možné namítat její neplatnost ve smyslu ustanovení § 265 obchodního zákoníku a § 39 občanského zákoníku. Částka získaná družstvem od jeho členů z titulu uhrazovací povinnosti musí být použita ke krytí ztrát družstva. Domnívám se, že ji lze realizovat pouze tehdy, pokud ztráta družstvu skutečně vznikne.

Charakteristickým rysem družstev je variabilita základního kapitálu, který je tvořen souhrnem členských vkladů, k jejichž splacení se členové družstva zavázali. Vzhledem k tomu, že okruh členů družstva je neuzavřený, bude se základní kapitál za trvání družstva měnit v souvislosti s příchodem nových členů a odchodem členů dřívějších. Též z tohoto důvodu obchodní zákoník zavádí pojem zapisovaného základního kapitálu jakožto části základního kapitálu družstva, jehož výši musí určovat stanovy a který se povinně zapisuje do obchodního rejstříku. Zapisovaný základní

⁶⁶ Římalová, O. – Holejšovský, J.: Družstva. C. H. Beck, Praha 2004, str. 22.

⁶⁷ Dědič, J. a kol., Obchodní zákoník, komentář, díl IV., Bova Polygon, 2002 na str. 3098 upozorňuje na výkladové pochybnosti tohoto ustanovení, zda jde o trojnásobek základního členského vkladu, anebo členského vkladu složeného ze základního členského vkladu a případně též z dalšího členského vkladu. — Dvořák pak na str. 83 svého výše citovaného díla dochází k závěru, že se tím rozumí členský vklad celý, včetně případného dalšího vkladu.

kapitál musí činit nejméně 50.000,- Kč. Pod tuto hranici nesmí základní kapitál za trvání družstva poklesnout, protože v opačném případě by to byl důvod pro zrušení družstva dle § 257 odst. 1 písm. b).

Členský vklad není v obchodním zákoníku nijak blíže vymezen, proto lze s ohledem na ustanovení § 260 aplikovat i na družstva § 59 o vkladu společníka do obchodní společnosti s určitými výjimkami, které jsou v druhé části hlavy II. obchodního zákoníku, a to zejména ustanovení § 223 odst. 5, které vylučuje použití § 59 v části upravující ocenění nepeněžitých vkladů. Použije se však ustanovení o tom, co vůbec lze za nepeněžitý vklad považovat. Způsob ocenění nepeněžitých vkladů mají určit stanovy, postačí však, když se o způsobu ocenění dohodnou všichni členové družstva při jeho založení. Takto určený způsob ocenění, i když nebude součástí stanov, bude nutné použít i u vkladů, k jejichž zaplacení se zaváží členové po vzniku družstva. Způsob splacení členských vkladů je obligatorní náležitostí stanov. „Členský vklad je nejobecnějším pojmem, který může být tvořen vkladem základním a dalším vkladem“.⁶⁸

Pro vznik členství je vyžadováno splacení členského vkladu určeného stanovami, který se označuje jako základní členský vklad. Výše základního členského vkladu se zapisuje do obchodního rejstříku (§ 36 písm. e). Obchodní zákoník nestanoví žádnou minimální ani maximální hranici výše členského vkladu, bude však nutné, aby při založení družstva dosáhl součet všech členských vkladů částky určené ve stanovách jako zapisovaný základní kapitál.

Stanovy mohou určit, že pro vznik členství není nutné splatit celý základní členský vklad najednou, ale pouze jeho určenou část, tzv. vstupní vklad. Vstupní vklad musí být stanoven tak, aby součet všech vstupních vkladů činil nejméně 1/2 zapisovaného základního kapitálu. Zbytek členského vkladu, přesahující vstupní vklad, je člen družstva povinen splatit do tří let, stanovy mohou určit tuto lhůtu kratší. Stanovy též mohou určit, že tato zbývající část členského vkladu bude splacena ještě před uvedenou lhůtou, a to za podmínky, že o tom rozhodne členská schůze a že to vyžaduje ztráta družstva (§ 223 odst. 6).

Otázkou je, zda musí být základní členské vklady u všech členů družstva stejné a zda může mít člen více než jeden členský vklad. Zákon tuto otázku výslovně neupravuje, většina autorů se přiklání k myšlence, že každý člen může mít pouze jeden

⁶⁸ Pelikánová I.: Komentář k § 223 odst. 3 zák. č. 513/1991 sb., ASPI 1998.

členský vklad s tím, že jednotliví členové družstva ovšem mohou mít členské vklady jakož i základní členské vklady v různé výši.⁶⁹

Vedle základního (vstupního) vkladu mohou dále stanovy určit možnost člena zavázat se k dalšímu členskému vkladu. Další členský vklad je členským vkladem podle § 223 odst. 1 a zvyšuje tedy základní kapitál družstva. Splatnost dalšího vkladu by měla být upraveny stanovami (viz § 226 odst. 1 písm. d), pokud tomu tak není, panuje víceméně shoda, že na tento případ se též vztahuje ustanovení odstavce 6 § 223 a tříletá lhůta počíná běžet okamžikem přijetí závazku člena k dalšímu členskému vkladu.⁷⁰

Člen družstva se může podle § 223 odst. 4 dále zavázat k další majetkové účasti na podnikání družstva. Tuto možnost musí připouštět stanovy, které mají podrobněji upravovat podmínky další majetkové účasti. Na rozdíl od dalšího členského vkladu další majetková účast nezvyšuje základní kapitál družstva (není členským vkladem ve smyslu § 223 odst. 1). Další majetková účast se stává součástí majetku družstva. Stanovy, pokud další majetkovou účast připustí, by měly pečlivě upravit její podmínky, především s ohledem na splatnost (ustanovení odstavce 6 § 223 se na další majetkovou účast nevztahuje) a na její vypořádání.

Stanovy družstev často upravují podmínky dalších vkladů a další majetkové účasti tak, že určený orgán družstva o dalším vkladu nebo další majetkové účasti rozhodne a člen družstva je tímto rozhodnutím vázán, i když s ním nesouhlasí. Domnívám se, že taková úprava je v rozporu se zákonem, neboť to, zda se člen k dalšímu vkladu či další majetkové účasti zaváže či nikoli, je jen na jeho vůli.⁷¹

Ačkoli někteří autoři vylučují použití pojmu podíl pro družstva⁷², sám obchodní zákoník ho v § 226 odst. 1 písm. d) používá a počítá s ním též zákon o dani z příjmu⁷³ v souvislosti s převodem členských práv a povinností v družstvu, kdy předmětem daně je právě členský podíl, který je součástí členství v družstvu a přechází tedy při převodu na nabyvatele členství.

„Tento pojem nelze ztotožňovat s pojmem podíl tak, jak byl používán dříve, např. v zák. 162/1990 Sb. a 176/1990 Sb, kde měl v podstatě stejný obsah jako současný pojem ‚členský vklad.‘⁷⁴ Pozůstatkem tohoto stavu je skutečnost, že „v občan-

⁶⁹ Římalová, O. – Holejšovský, J.: Družstva. C. H. Beck, Praha 205, str. 105; srov. též Dvořák, T.: Družstevní právo. C. H. Beck, Praha 2006, str. 173.

⁷⁰ Např. Římalová, O. – Holejšovský, J.: Družstva. C. H. Beck, Praha 2004, str. 114; Odlišně Dvořák, T.: Družstevní právo. C. H. Beck, Praha 2006, str. 173.

⁷¹ Dvořák, T.: Družstevní právo. C. H. Beck, Praha 2006, str. 173.

⁷² Korecká V., Průchová I., Pokorná J.: K některým otázkám majetkové účasti členů družstev na podnikání družstva, In: Právo a podnikání 6/94, str. 7.

⁷³ § 10 odst. 1 písm. c) zák. č. 586/1992 sb.

⁷⁴ Čáp J.: Majetkové vztahy v současném družstvu – část IV, in Právo a podnikání. 93,4.

*ském zákoníku zůstal zachován pojem „členský podíl ve smyslu majetkové účasti člena bytového družstva na družstevní bytové výstavbě“.*⁷⁵

Je tedy možné pro družstva s ohledem na ustanovení § 260 přiměřeně aplikovat § 61, který definuje pojem podílu jako účast člena v družstvu. Podíl se oceňuje mírou účasti člena na čistém obchodním majetku společnosti družstva, který připadá na jeho podíl (obdobně též § 23 odst. 1 zák. č. 151/1997 Sb. o oceňování majetku). Podíl v družstvu s ohledem na převažující osobní charakter členství ustupuje poněkud do pozadí, protože práva a povinnosti se u družstva ve většině případů neodvozují od velikosti podílu a rozsah práv a povinností je určován principem družstevní demokracie a rovnosti členů. U družstev se tedy místo podílu hovoří spíše o členských právech a povinnostech nebo prostě o členství.

Stanovy musí obsahovat ustanovení o způsobu použití zisku. Rozdělení zisku mezi členy může být rovněž zcela vyloučeno. Pokud tomu tak není, o určení části zisku, který má být rozdělen mezi členy, se usnáší členská schůze při projednání řádné účetní uzávěrky. Podíl člena na zisku určeného k rozdělení se určí podle poměru výše jeho splaceného vkladu k splaceným vkladům všech členů. U členů, jejichž členství v rozhodném roce trvalo jen část roku, se tento podíl poměrně krátí. Stanovy mohou určit jiný způsob.

V případě, že zaniká členství v družstvu za jeho trvání, má dosavadní člen vůči družstvu, jehož byl členem, nárok na vypořádací podíl. Tento nárok nelze stanovami vyloučit (§ 233 odst. 1 a 5), je však možné jej upravit ve stanovách rozmanitě dle potřeb družstva. Jde o určitou část majetku družstva, která je v případě zániku členství odcházejícímu členovi vyplacena; její výše by měla být určena podle toho, jak se tento člen podílel na činnosti družstva, přitom nemusí být zohledněn jen jeho majetkový přínos do družstva, ale i jiná činnost ve prospěch družstva.

Ne vždy při zániku členství vzniká nárok na vypořádací podíl; v případě, kdy členství přechází na nástupce dosavadního člena převodem nebo děděním, nárok nevznikne. Ne vždy je vypořádací podíl vyplacen bývalému členu družstva; nárok na vypořádací podíl přejde na dědice zemřelého člena družstva v případě, že se tento dědic nestane členem družstva. A ne vždy vzniká nárok na vypořádací podíl vůči družstvu, jehož byla vypořádaná osoba členem; člen družstva, který nesouhlasí s převodem svých členských práv na právního nástupce zanikajícího družstva

⁷⁵ tamtéž

v případech přeměn družstva, a který z družstva vystoupí, má též nárok na vypořádací podíl, zaplatit ho je povinný případný právní nástupce družstva⁷⁶.

Družstva si mohou způsob určení vypořádacího podílu upravit ve stanovách, a to často činí tak, že přiznávají při zániku členství jen nárok na vrácení členského vkladu. Toto platí ze zákona v případě, kdy člen vložil do družstva zemědělskou půdu, a to i v případě, že stanovy nárok na vrácení věcného vkladu do družstva při zániku členství neupravují (§ 234 odst. 2).

Dispozitivní úprava v obchodním zákoníku určuje vypořádací podíl jako poměr splaceného členského vkladu dosavadního člena násobeného počtem ukončených roků jeho členství k souhrnu splacených členských vkladů všech členů násobených ukončenými roky jejich členství. Toto určení však není zcela jasné v tom, čím se má násobit souhrn splacených vkladů všech členů. Podle znění zákona by se zdálo, že násobit se bude součtem let členství všech členů. „*Tento způsob výpočtu by však neodpovídal skutečné hodnotě členského podílu a zvýhodňoval by členy, kteří se budou podílet na likvidačním zůstatku*“⁷⁷. Skutečné hodnotě podílu člena družstva spíše odpovídá, vezmeme-li pro výpočet vypořádacího podílu průměrnou dobu trvání členství všech členů družstva.

Pomocí zlomku, určeného výše uvedeným způsobem, se vypočítá vlastní výše vypořádacího podílu. K tomu je třeba určit majetek, z nějž se bude vypořádací podíl určovat. Není-li ve stanovách uvedeno jinak, je tímto základem stav vlastního kapitálu družstva podle účetní závěrky za rok, v němž členství zaniklo, snížený o kapitál v nedělitelném fondu⁷⁸ (popř. dalších zajišťovacích fondech) a o vklady členů, kteří nedosáhli jednoletého trvání členství ke dni zániku členství vypořádaného člena.

Též splatnost může být upravena stanovami různě, pokud ale není jiná úprava, je vypořádací podíl splatný uplynutím tří měsíců od schválení účetní závěrky za rok, v němž členství zaniklo.

Vypořádací podíl se uhradí v penězích. V případech, kdy člen vkládal nepeněžitý věcný vklad, mohou stanovy určit, že může člen družstva požádat, aby jeho členství bylo vypořádáno vrácením této věci v hodnotě, v jaké je evidována ke dni zániku členství v majetku družstva. Pokud bude takto určená hodnota vyšší než výše vypořádacího podílu, na který by měl vypořádaný člen nárok v případě peněžitého vypořádání, musí člen uhradit rozdíl družstvu v penězích.

⁷⁶ Např. § 175 zák. 125 / 2008 sb. v platném znění.

⁷⁷ Pelikánová, I.: Komentář k § 233 odst. 2 zák. 513/1991. ASPI 1998.

⁷⁸ S ohledem na ust. § 235 odst. 2 nemohou být prostředky v nedělitelném fondu použity k výplatě vypořádacího podílu.

Pokud není možné vrácení věcného vkladu, neboť družstvo jednalo s touto věcí způsobem, který vydání znemožnil, odpovídá družstvo členovi, který věc vložil. Jedná se o zvláštní případ odpovědnosti za škodu, která vznikne vkladateli tím, že mu není možné předmět vkladu vrátit⁷⁹.

Pokud zaniká družstvo bez právního nástupce, provádí se likvidace takového družstva. Zvláštní úprava pro družstva je obsažena v § 259, jinak se s ohledem na ustanovení § 260 použijí přiměřeně ustanovení § 70 – § 75b. Členům takovýchto zanikajících družstev vzniká nárok na podíl na likvidačním zůstatku.

Likvidační zůstatek je čistý majetkový zůstatek, který vyplyne z likvidace, způsob jeho rozdělení svěruje zákon u družstev stanovám. V případě, že stanovy neobsahují odlišnou úpravu, vyplatí družstvo členům splacenou část jejich vkladů a zbývající část likvidačního zůstatku se rozdělí mezi členy, jejichž členství trvalo alespoň jeden rok, a to podle rozsahu, jakým se podílejí na základním kapitálu družstva. Nepeněžitý vklad bude vrácen v hodnotě, v jaké je evidován ke dni zániku členství v majetku družstva. Pokud bude takto určená hodnota vyšší než výše podílu na likvidačním zůstatku, na který by měl člen nárok, uhradí rozdíl družstvu v penězích.

Družstvo je povinno již při svém vzniku vytvářet nedělitelný fond ve výši 10 % zapisovaného základního kapitálu. Bude tedy již při založení družstva nutno řešit otázku, jakým způsobem jej naplnit. Fond družstvo doplňuje nejméně o 10 % ročního čistého zisku, a to až do doby, než výše nedělitelného fondu dosáhne částky rovnající se polovině zapisovaného základního kapitálu družstva. Další otázky tvorby a způsobu použití nedělitelného fondu ponechává zákon stanovám, přičemž nedělitelný fond může být použit nejen na krytí ztráty družstva, jak tomu je u rezervního fondu obchodních společností. Nedělitelný fond nesmí být použit za trvání družstva k rozdělení mezi členy. Pokud družstvo poruší povinnost vytvářet nedělitelný fond, je to důvod ke zrušení družstva soudem podle § 257 odst. 1 písm. d).

Stanovy mohou určit, že se vytváří nedělitelný fond vyšší, než jak je uvedeno výše, a dále též mohou upravit další zajišťovací fondy.

Zapisovaný základní kapitál družstevní záložny musí činit minimálně 500.000,- Kč a musí být splacen před podáním žádosti o povolení. Zákon o družstevních zálohách dále stanoví, že kapitál družstevní záložny musí činit nejméně 35.000.000,- Kč po celou dobu jejího trvání. Pro spořitelní a úvěrní družstva pak zákon stanoví odlišnou terminologii ve vztahu k členským vkladům. Vzhledem k tomu, že předmětem činnosti družstevní záložny je přijímání vkladů od svých členů (ve smyslu bankovní

⁷⁹ Pelikánová, I.: Komentář k § 234 odst. 1 zák. č. 513/1991 sb., ASPI 1998.

činnosti), proto, aby nedošlo k záměně pojmů, rozumí se členským vkladem pro družstevní záložny členský podíl. Jeho výše musí být pro všechny členy stejná a člen se může zavázat jen k jednomu členskému podílu. V § 4c je kogentně stanoven způsob určení vypořádacího podílu, který se rovná výši splaceného členského podílu.

Povinně je zavedena uhrazovací povinnost člena družstevní záložny ke krytí její ztráty, jejíž výše se stanoví jako součet dalšího členského vkladu člena a dvojnásobku základního členského vkladu.

Na družstevní záložny se nepoužijí ustanovení obchodního zákoníku o nedělitelném fondu. Družstevní záložna vytváří podle § 10 zákona o spořitelních a úvěrních družstvech rizikový fond ke krytí rizik z poskytování úvěrů a záruk a rezervní fond.

II. 1. NÁVRH NOVÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY DRUŽSTEV – KONCEPCE NOVÉHO ZÁKONA O OBCHODNÍCH SPOLEČNOSTECH A DRUŽSTVECH (ZÁKON O OBCHODNÍCH KORPORACÍCH)⁸⁰

II. 1. 1. Příprava nové právní úpravy družstev

Již krátce po přijetí současné právní úpravy družstev započaly diskuse o nové právní úpravě družstev. Na přelomu století vypracovala Družstevní asociace ČR družstevní zákon, podstatné body této úpravy shrnuje návrh důvodové zprávy k tomuto zákonu:

- a) Pro založení družstva se požaduje vždy nejméně pět osob, ať jde o osoby fyzické, nebo právnické, anebo osoby fyzické a právnické společně.
- b) Namísto dosavadní „další majetkové účasti“ se zavádí „zvláštní vklad“, přičemž se umožňuje, aby tento vklad (který není součástí základního kapitálu družstva stejně jako dosavadní další majetková účast) mohly vložit též osoby, které nejsou řádnými členy družstva.
- c) Při podání návrhu na zápis družstva do obchodního rejstříku musí být splacena část základního kapitálu nejméně ve výši 50.000,- Kč .
- d) Zpřesňují a doplňují se obligatorní náležitosti stanov družstva.
- e) Doplňuje se ustanovení, které deklaratorně vyjmenovává základní členská práva a povinnosti.
- f) Výrazně se doplňují a zpřesňují ustanovení o převodu a přechodu členství, vždy se požaduje smlouva a její doručení družstvu; nově se začleňuje ustanovení o splnutí členství v bytovém družstvu. Pokud jde o převod a přechod členství, má platit, že ze zákona členství nelze převádět ani nepřechází, nejde-li o bytové družstvo. Stanovy však mohou převod a přechod členství připustit.
- g) Doplňují a zpřesňují se ustanovení, která upravují odvolací řízení uvnitř družstva proti rozhodnutí orgánu družstva o vyloučení člena z družstva.
- h) Zpřesňují se ustanovení o tvorbě nedělitelného fondu.

⁸⁰ Zdroj textu návrhu: Ministerstvo spravedlnosti ČR, zveřejněno na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/zakon-o-obchodnich-korporacich/text-navrhu-zakona.html> a dále jako sněmovní tisk 836/0 – VI. n. z. o obchodních korporacích – EU Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, 5. volební období, 2006–2010.

- i) Zásadním způsobem se doplňují a též mění ustanovení upravující majetkové vztahy člena k družstvu
- u rozdělování zisku se vyžadují výslovná ustanovení stanov o způsobu rozdělování zisku, jinak nelze zisk v družstvu rozdělovat. Pokud by byl zisk rozdělen v rozporu se zákonem a se stanovami, budou členové povinni jej podle usnesení členské schůze vrátit;
 - v případě úhrady ztráty se nejdříve použije zajišťovacích fondů družstva a teprve poté lze uložit uhrazovací povinnost členům, popřípadě lze použít nedělitelného fondu v maximálním rozsahu určeném stanovami;
 - jsou propojena ustanovení o vypořádacím podílu při skončení členství za trvání družstva a vypořádání při likvidaci družstva v zájmu ochrany členů. Vypořádací podíl se podle zákona poskytuje ve výši vložených vkladů. Stanovy však mohou připustit, aby se do vypořádání zahrnul též inflační nárůst vložených vkladů, popřípadě podíl na čistém obchodním jmění družstva ve výši a způsobem podle stanov. Jestliže stanovami určí vypořádací podíl pouze ve výši vkladů, pak podíl na likvidačním zůstatku bude tvořen stejným způsobem. Pokud bude vypořádací podíl tvořen též podílem na čistém obchodním jmění, bude se rozdělovat mezi členy též přebytek likvidačního zůstatku.
- j) Ustanovení o obligatorních orgánech je v zásadě koncipováno podle současného stavu.

Členská schůze:

- jsou zpřesněna a doplněna ustanovení o dílčích schůzích, o náhradní schůzi, o postupu při nesouhlasu člena s usnesením členské schůze, o zápisu z členské schůze a právu člena vyžádat si zápis k nahlédnutí;
- řeší se problematika diferencované váhy hlasu člena na členské schůzi (jde o nejfrekventovanější záležitost v diskusích o družstevním zákoně).

Prozatím se navrhuje variantní řešení a podle výsledku jednání ve svazech družstev bude návrh upraven. Při jednáních je však potřebné přihlídnout k zásadní novelizaci v § 240 obch. zák. (provedené v kontextu s požadavky evropské legislativy na ochranu minority), podle něhož ve vyjmenovaných věcech rozhodování členské schůze se nepřihlíží k vyšší váze hlasu člena.

Představenstvo: navrhuje se doplnit ustanovení, které by taxativně vyjmenovalo záležitosti, jež nelze z působnosti představenstva přenést na jiné orgány nebo členy či pracovníky družstva.

- k) Doplňuje se nové ustanovení o vyčlenění bytového družstva, při němž vzniká vyčleněním části bytového družstva družstvo nové, dosavadní družstvo však nezaniká.

Nově navrhované náležitosti, které současná právní úprava družstevnictví v ČR neřeší:

- a) Navrhuje se do zákona zahrnout soubor ustanovení o „obecně prospěšném bytovém družstvu“. Záměrem je zahrnout do družstevního zákona původní záměry na vytvoření „nevýdělečné bytové společnosti“, která měly být novým druhem právnické osoby, ačkoliv je možné přijmout řešení vytvořením právního základu pro speciální typ družstva.
- b) Podobně se navrhuje do zákona zahrnout soubor ustanovení o sociálním družstvu, které by mohlo doplnit činnost různých charitativních a humanitárních organizací (nadace, nadační fondy, sdružení apod.) též o družstevní formu, jako je tomu v řadě zemí, zejména např. ve Španělsku, Itálii, Portugalsku. Taková ustanovení by však měla smysl v případě, že by stát byl ochoten zvláštním předpisem upravit pomoc těmto družstvům. Lze též uvažovat o vhodném legislativním spojení obou speciálních typů družstev.
- c) Nově se navrhuje začlenit do zákona základ právní úpravy pro sdružování družstev. V rámci toho se vedle zájmového sdružování navrhuje vytvořit revizní instituce, které by měly určité působnosti vůči speciálním typům družstev⁸¹.

Tato koncepce nové právní úpravy se neprosadila. V rámci rekodifikace soukromého práva, která probíhá z popudu ministerstva spravedlnosti od roku 2000, byla přijata myšlenka vytvoření nového občanského zákoníku, který by se stal obecným kodexem soukromého práva. „*Návrh bere za své konvenční pojetí, že úlohou občanského zákoníku je shrnout hlavní masu právních pravidel vztahujících se k soukromým právním záležitostem společným všem osobám, tedy k osobám vůbec, k věcem vůbec a k právním jednáním vůbec.*“⁸² Vedle tohoto kodexu měl existovat ještě obchodní zákon, který by kromě obchodních korporací a družstev upravoval některé výlučné instituty obchodního práva neupravené v občanském zákoníku (firma, závod, závodní tajemství, prokura, obchodní rejstřík), ustanovení o podnikatelských seskupeních a ze smluvních typů pak jen obchodní zastoupení a tiché společenství a některá ustanovení pro smlouvy uzavírané v mezinárodním obchodě.

⁸¹ Volně dle důvodové zprávy k návrhu paragrafovaného znění družstevního zákona (verze říjen 2000: materiál Družstevní asociace ČR).

⁸² Důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku, str. 20.

V rámci připomínkového řízení došlo k další změně, a to k úplnému vyloučení úpravy závazkových vztahů v obchodním zákoně, vyjmutí úpravy obchodního rejstříku a následně změně názvu na zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích). „*Koncepce nového zákona zřetelně akcentuje výsostné postavení budoucího občanského zákoníku v právu soukromém*“⁸³, v němž mají být napříště výlučně a jednotně upraveny závazkové vztahy, dosud roztržštěné zejména mezi občanský a obchodní zákoník.

V občanském zákoníku pak budou vedle závazkových vztahů upraveny i některé instituty významné pro obchodní korporace a družstva, z nichž zmiňují zejména úpravu likvidace právnických osob.

II. 1. 2. Základní principy nové právní úpravy

Nová právní úprava si však neklade za cíl od základu změnit dosavadní pojetí družstev. V důvodové zprávě se o tomto návrhu uvádí: „*Nehodlá, pokud to nebude nezbytně nutné, drasticky měnit stávající právní úpravu. Opačný postup by vzhledem k návaznosti jednotlivých právních předpisů na recentní obchodní zákoník silně narušoval právní jistotu.*“

Zákon o obchodních korporacích zavádí pojem obchodní korporace, kterou se rozumí jak obchodní společnosti, tak družstva, přičemž družstvem se rozumí i evropská družstevní společnost.

Obecná část navrhovaného zákona upravuje společná ustanovení pro všechny obchodní korporace, tedy i pro družstva. Společně jsou tak definovány pojmy, jako je například vklad, základní kapitál či podíl, i když speciální úprava jednotlivých korporací pak obsahuje různé odchylky a doplnění od těchto obecných definic. Zavádí se rovněž nová koncepce podnikatelského seskupení, která se bude celá vztahovat i na družstva a Evropské družstevní společnosti.

Družstvo je nově a přesněji v návrhu definováno takto: „*Družstvo je společenství neuzavřeného počtu osob, které je ustaveno za účelem vzájemné podpory svých členů nebo třetích osob.*“

Oproti stávající právní úpravě definice družstev se v navrhovaném zákoně nezdůrazňuje podnikatelský charakter družstev (návrh ho dokonce ani nezmiňuje). Družstvo však bude i nadále dle návrhu nového občanského zákoníku považováno za podnikatele, protože podnikatelem budou i nadále všechny osoby zapsané

⁸³ Důvodová zpráva k návrhu zákona o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)

v obchodním rejstříku a protože lze z návrhu nové úpravy dovodit, že družstva se do obchodních rejstříků i nadále zapisovat budou, pak tedy legálně budou podnikateli. V souladu s družstevními zásadami definuje zákon účel družstva jako vzájemnou podporu členů nebo třetích osob. Rovněž se stírají rozdíly mezi členy fyzickými a právníckými osobami, pokud jde o počet zakládajících členů, který se sjednocuje na tři fyzické či právnícké osoby.

II. 1. 3. Ustavení družstva, členství v družstvu

Právní úprava založení (návrh hovoří o ustavení) a vzniku družstva a úprava základního a členského vkladu nedoznala podstatnějších změn a v podstatě se přebírá z dnešní právní úpravy. Nedošlo k podstatnému zpřesnění procedury zakládání družstva, tedy určení, komu se podávají přihlášky, a upřesnění, kdo je zakladatelem družstva (zákon na jednom místě uvádí, že zakladatelem družstva je osoba, která podala přihlášku do ustavovaného družstva, a jinde pak, že ustavující schůze se může zúčastnit pouze osoba, která podala přihlášku způsobem a ve lhůtě určenými zakladateli, v čemž lze spatřovat určitý logický rozpor). Za vhodné zpřesnění lze považovat požadavek na veřejnost hlasování o přijetí stanov.

Ani pokud jde o vznik a zánik členství, nepřináší nový návrh žádné dramatické změny. „*Novinkou je ochrana členů, kteří z družstva odcházejí proto, že nesouhlasí se schválenou změnou stanov. V takovém případě zákon stanoví, že touto změnou nejsou vázáni, což má své zásadní důsledky zejména z toho důvodu, že člen může odejít např. proto, že nesouhlasí se schválenou (pro něj nevýhodnou) změnou např. výpočtu vypořádacího podílu.*“⁸⁴

Návrh zákona obsahuje i demonstrativní výčet základních práv a povinností člena družstva. Pokud jde o práva, uvádí tyto:

- a) volit a být volen do orgánů družstva za podmínek určených tímto zákonem a stanovami,
- b) účastnit se řízení a rozhodování v družstvu za podmínek určených tímto zákonem a stanovami,
- c) vznášet dotazy a námítky k činnosti družstva na členské schůzi a získat informaci o naložení s nimi,
- d) podílet se na výhodách poskytovaných družstvem za podmínek určených tímto zákonem a stanovami.

Povinnosti pak uvádí následovně:

⁸⁴ tamtéž

- a) dodržovat stanovy,
- b) dodržovat rozhodnutí orgánů družstva,
- c) vložit do základního kapitálu družstva základní členský vklad,
- d) podílet se na úhradě ztráty družstva plněním povinnosti přispět na úhradu ztráty družstva peněžitým plněním mimo členský vklad (dále jen „uhrazovací povinnost“) v rozsahu a způsobem určeným tímto zákonem a stanovami.
- e) chránit a nepoškozovat majetek družstva.

Ani u vzniku a zániku členství nepřináší nový návrh zásadní změny, když přináší tento výčet způsobů vzniku členství:

- a) při ustavení družstva dnem vzniku družstva,
- b) dnem rozhodnutí příslušného orgánu družstva o přijetí za člena nebo pozdějším dnem uvedeným v tomto rozhodnutí,
- c) převodem nebo přechodem družstevního podílu.

Novým institutem je tzv. členská žaloba. Každý člen je oprávněn domáhat se za družstvo náhrady újmy proti členu orgánu družstva, který porušil péči řádného hospodáře, a v těchto řízeních družstvo zastupovat; to neplatí, bylo-li takové právo již uplatněno představenstvem nebo kontrolní komisí, a v řízení se řádně pokračuje.

Oproti dosavadní úpravě se ruší výjimka, podle níž mohla družstva ve stanovách upravit pracovní vztah pro své členy výhodněji, než tak činily pracovněprávní předpisy.

Návrh uvádí tyto způsoby zániku členství:

- a) dohodou,
- b) vystoupením,
- c) vyloučením,
- d) smrtí nebo zánikem člena bez právního nástupce,
- e) převodem družstevního podílu,
- f) přechodem družstevního podílu,
- g) prohlášením konkursu na majetek člena,
- h) zrušením konkursu proto, že majetek člena je zcela nepostačující,
- i) zamítnutím insolvenčního návrhu pro nedostatek majetku člena,
- j) schválením oddlužení člena,
- k) dnem právní moci usnesení soudu o nařízení výkonu rozhodnutí postižením družstevního podílu,
- l) dnem vydání exekučního příkazu k postižení družstevního podílu po právní moci usnesení soudu o nařízení exekuce,

- m) zánikem pracovního poměru, neurčí-li stanovy jinak,
- n) zánikem družstva bez právního nástupce,
- o) dalšími způsoby stanovenými jiným právním předpisem.

II. 1. 4. Majetkové vztahy

Pokud jde o vklady, přejímá navrhovaná úprava v základu úpravu dosavadní, kterou dále zpřesňuje a rozšiřuje, zejména tím, že definuje členský vklad jako součet základního členského vkladu a všech dalších členských vkladů. Zákon nově stanoví možnost zvýšení základního členského vkladu, a to jednak doplatky členů a jednak poměrným zvýšením všem členům z vlastních zdrojů družstva. U doplatků členů mám za to, že chybí jasnější úprava o tom, jakým způsobem členu družstva vzniká povinnost k doplatku, zda rozhodnutím schůze, či až nějakou formou přijetí takového závazku členem družstva. Pokud jde o bytová družstva, tam je úprava podrobnější a stanoví, že s doplatkem musí souhlasit všichni členové bytového družstva, kteří jsou nájemci družstevních bytů a družstevních nebytových prostorů; souhlas člena musí mít písemnou formu s úředně ověřeným podpisem. Zcela nově je upraven proces snižování členského vkladu. Pokud jde o další členský vklad, pak se výslovně stanoví, že převzetí povinnosti ke splacení dalšího členského vkladu nelze členovi uložit proti jeho vůli.

Návrh správně zpřesňuje i podmínky pro uložení povinnosti přispět k úhradě ztráty družstva. Uhrazovací povinnost má být v zásadě stejná pro všechny členy družstva s tím, že nesmí být vyšší, než kolik představuje trojnásobek základního členského vkladu. Pro členy představenstva a kontrolní komise nebo některé z nich může být uhrazovací povinnost ve stanovách určena až do výše desetinásobku základního členského vkladu. Uhrazovací povinnost může být ukládána i opakovaně, avšak jen do výše trojnásobku základního členského vkladu.

Koncepce nového zákona o obchodních společnostech a družstvech nepřikládá již tak zásadní význam pojmu základní kapitál, důležitosti nabývá jen u kapitálových společností a zejména u společnosti akciové. V části věnované družstvům jej návrh dokonce vůbec nepoužívá. Nadále však platí, že základní kapitál je peněžité vyjádření všech vkladů do základního kapitálu. U nepeněžitých vkladů pak stanoví návrh povinnost ocenit nepeněžitý vklad znalcem a zcela nově dovoluje, aby bylo předmětem nepeněžitého vkladu také provedení nebo provádění práce nebo poskytnutí či poskytování služby členem, což lze označit jako změnu v souladu s družstevními principy.

Podstatným rozdílem družstva oproti ostatním obchodním korporacím je to, že člen družstva nemá nárok na podíl na zisku, pokud to stanovy družstva výslovně ne stanoví.

Návrh zákona je přínosný v tom, že sjednocuje terminologii, pokud jde o podíl v družstvu. Výše v této práci je popsáno určité zmatení pojmů používané v současném obchodním nebo občanském zákoníku ve vztahu k podílu člena na družstvu. „*Zákon o obchodních společnostech a družstvech zavádí pojem družstevní podíl, který lze vymezit jako souhrn majetkových i nemajetkových práv a povinností člena k družstvu a družstva k členovi*“⁸⁵. Družstevní podíl nemůže být ve spoluvlastnictví ani ve společném jmění manželů (s výjimkou bytového družstva). Výslovně je zakotven i zákaz nabývání vlastních podílů družstvem.

Převod i přechod jsou koncepčně podobné stávající úpravě, u převodu se nově zavádí ručení převodce družstevního podílu za dluhy s družstevním podílem spojené a u přechodu členství se zohledňuje právní úprava dědictví navrhovaná v novém občanském zákoníku.

To, co nyní přináší nejasnosti, řeší nový zákon v 597 výslovně; konkrétně jde o splnutí a rozdělení obchodních podílů, kdy stanoví: „*Nabude-li člen za trvání svého členství v družstvu další družstevní podíl, jeho družstevní podíly splývají v jediný družstevní podíl v den, kdy je člen nabude. Jsou-li však s každým z družstevních podílů spojena práva třetích osob, družstevní podíly splývají až dnem, kdy tato práva třetích osob zaniknou, ledaže dohoda člena družstva s takovou třetí osobou určí jinak*“; a o paragraf dále: „*Družstevní podíl nelze rozdělit, ledaže tento zákon nebo stanovy umožňují rozdělení družstevního podílu při jeho převodu; odstavec 2 tím není dotčen. K rozdělení družstevního podílu je nutný předchozí souhlas členské schůze. Rozdělit družstevní podíl nelze, pokud by v důsledku rozdělení družstevního podílu klesla majetková účast převodce nebo nabyvatele družstevního podílu v družstvu pod výši základního členského vkladu.*“

Zajímavostí je, že z poslední verze návrhu vypadlo ustanovení o výslovném zákazu zastavení družstevního podílu a použití zajišťovacího převodu práva k družstevnímu podílu.

Podstatnou novinkou je úprava vypořádacího podílu, jehož velikost je nově určována obdobně jako u obchodních společností, tedy dle míry majetkové účasti. Určí se poměrem splaceného členského vkladu člena, kterému v daném účetním období zaniklo členství, k souhrnu splacených členských vkladů všech členů k poslednímu

⁸⁵ tamtéž

dni tohoto účetního období. Při určení výše částky k výplatě se pak násobí podíl určený dle předchozí věty výší vlastního kapitálu družstva po odečtení rezervního fondu, zjištěného z účetní závěrky sestavené k poslednímu dni účetního období, v němž členství zaniklo, a je splatný uplynutím 3 měsíců od schválení řádné účetní závěrky za účetní období, v němž členství zaniklo. Pokud členská schůze řádnou účetní závěrku neschválí, je vypořádací podíl splatný uplynutím 3 měsíců ode dne, kdy nejpozději měla být řádná účetní závěrka schválena. Odchylná úprava však bude platit pro bytová a sociální družstva.

II. 1. 5. Orgány družstva

U orgánů družstva nedochází rovněž k podstatným změnám, zachovává se terminologie (členská schůze, kontrolní komise, shromáždění delegátů), nově navrhovaná úprava je však mnohem podrobnější. „*Návrh zákona i nadále zachovává možnost odchýlení se ve stanovách od principu jeden člen, jeden hlas, nikoliv ovšem neomezeně; v určitých závažných případech dotýkajících se zásadním způsobem hospodaření, činnosti nebo existence družstva má každý člen jeden hlas bezvýjimečně vždy. Stanoví se proto taxativně vypočtený katalog rozhodnutí, při nichž má člen jeden hlas vždy*“⁸⁶. Jedná se o zásadní hlasování, za které zákon určuje:

- a) schválení poskytnutí finanční asistence,
- b) uhrazovací povinnosti,
- c) zrušení družstva s likvidací,
- d) přeměnu družstva,
- e) vydání dluhopisů.

Novinkou je pak zavedení zákazu výkonu hlasovacího práva člena v těchto případech:

- a) jestliže je v prodlení se splácením členského vkladu,
- b) rozhoduje-li členská schůze o námitkách tohoto člena proti rozhodnutí o jeho vyloučení z družstva,
- c) rozhoduje-li členská schůze o jeho odvolání z funkce člena orgánu družstva,
- d) rozhoduje-li členská schůze o schválení poskytnutí finanční asistence ve vztahu k němu.

Stanovy mohou umožnit přijímat rozhodnutí o věcech v působnosti členské schůze i bez svolání členské schůze tzv. způsobem per rollam.

⁸⁶ tamtéž

„Návrh zákona nepřebírá dnešní úpravu neplatnosti usnesení členské schůze, nýbrž jde zde cestou normativního odkazu na aplikaci předpisů návrhu nového občanského zákoníku o neplatnosti usnesení členské schůze spolku, neboť není žádného důvodu upravovat tuto otázku jiným způsobem.“⁸⁷ Co do obsahu tohoto práva však zůstává úprava v podstatě stejná.

Návrh zachovává i instituty dílčích schůzí a shromáždění delegátů, úprava je zde podrobnější a zpřesňuje některé záležitosti nyní neupravené a ne zcela jasné. Nově se zakazuje zřídit shromáždění delegátů v družstvu, které má méně než 200 členů.

Bez výraznějších změn se do návrhu přebírá úprava představenstva, kontrolní komise i tzv. malého družstva. Zákon připouští, aby členem orgánů družstva byly i právnické osoby, žádná další pravidla pro jejich jednání však v zákoně nestanoví a je třeba vycházet z obecné úpravy jednání dle návrhu nového občanského zákoníku.

II. 1. 6. Bytová družstva

Návrh definuje pojem bytových družstev tak, jak je i nyní obecně chápán. Zavádí se povinnost uvádět ve firmě slova bytové družstvo. Výslovně se upravují pojmy družstevního domu, bytu a nebytového prostoru a vztahy členství v družstvu k nájmu družstevního bytu. Základní principy převodu a přechodu členství se nemění, s jednou výraznou výjimkou: výše v této práci jsem upozorňoval na závěry judikatury o tom, že při převodu či přechodu členství v bytovém družstvu nepřechází nájem k družstevnímu bytu. Návrh výslovně uvádí, že převodem nebo přechodem družstevního podílu přechází na jeho nabyvatele nebo dědice také nájem družstevního bytu včetně všech práv a povinností s tím spojených, tedy i včetně dlužných částek spojených s úhradou bydlení. Přebírá se i koncepce společného členství manželů v družstvu, které je dle návrhu nového občanského zákoníku výslovně součástí společného jmění manželů s tím, že by tedy mělo být možné upravit si společné členství v rámci úpravy společného jmění manželů dohodou manželů i odlišně, což současný výklad spíše nepřipouští.

Zaujalo mě ustanovení o vypořádání členství rozvedených manželů, kdy se navrhuje, že pokud se manželé nedohodnou, platí, že marným uplynutím lhůty pro vypořádání zaniklého společného jmění manželů společné členství v bytovém družstvu a nájem družstevního bytu nebo družstevního nebytového prostoru zanikají a každému z bývalých společných členů náleží jedna polovina vypořádacího podílu. Zůstává otázkou, jak postupovat v případě, kdy bude vypořádání členství předmětem soudní-

⁸⁷ tamtéž

ho řízení, které neskončí v uvedené lhůtě, doslovným výkladem dojdeme k závěru, že i v tomto případě společné členství i společný nájem zanikne, což se nejeví jako praktické.

Pokud jde o vypořádání, jeho úprava bude na stanovách družstva s tím, že stanovy nesmí určit vypořádací podíl nižší, než kolik činí výše splaceného členského vkladu člena v bytovém družstvu.

Novinkou jsou zákonná omezení nakládání s majetkem bytového družstva. Zisk bytového družstva může být použit pouze k uspokojování bytových potřeb členů a k dalšímu rozvoji bytového družstva. Zakazují se převody bytů, nebytových prostor, domů a souvisejících pozemků bytového družstva, pokud s nimi nevysloví souhlas všichni členové družstva, kteří jsou nájemci těchto domů či bytů. Omezeno je též zastavení či jiné zatížení družstevních bytů, nebytových prostor či budov a souvisejících pozemků, pokud s tím nevysloví souhlas alespoň dvě třetiny členů bytového družstva, kteří jsou nájemci těchto družstevních bytů a družstevních nebytových prostor.

II. 1. 7. Sociální družstva

Jako projev trendů družstevnictví ve vyspělých zemích se i do našeho zákonodárství navrhuje institut sociálního družstva. Odráží principy tzv. sociálního podniku, o kterém je zmínka dále v této práci. Důvodová zpráva uvádí: „*Sociální družstva jsou dnes ve světě pojímána jako subjekty, které se starají o uspokojování sociálních aj. zájmů nejen svých členů, nýbrž vykonávají na bázi svépomoci svých členů i charitativní a jiné obdobné činnosti veřejně prospěšné povahy ve vztahu k nečlenům resp. širší veřejnosti. Sociální družstvo je koncipováno jako podnikatel, který může podnikat pouze určitým způsobem (nemůže vykonávat některé riskantní podnikatelské aktivity) a jehož zisk bude ve své většině určen pouze k výkonu veřejně prospěšné činnosti konané ve prospěch členů a třetích osob.*“⁸⁸

Dle návrhu musí být alespoň 40 % zaměstnanců sociálního družstva znevýhodněnou osobou⁸⁹. U členů – fyzických osob je pak podmínkou členství i výkon činnosti pro družstvo, ať již formou pracovního poměru, nebo bezplatně (dobrovolníci), nevykonávání činnosti je pak důvodem pro zánik členství. Zákon pak stanoví některá

⁸⁸ tamtéž

⁸⁹ Návrh zákona tento pojem nedefinuje a není definován ani v návrhu nového občanského zákoníku. V současné právní úpravě je používán pojem zdravotně znevýhodněná osoba, návrh nové úpravy sociálního družstva má ale na mysli širší okruh osob. Jak široký však bude, není v tuto chvíli jasné. Pojem je částečně definován v rámci EU, např. rozhodnutí Rady 89/457/EHS ze dne 18. července 1989, kterým se zavádí střednědobý akční program Společenství o hospodářské a sociální integraci skupin hospodářsky a sociálně znevýhodněných osob (Úř. věst. L 224, 2.8.1989, s. 10).

omezení pro nakládání s majetkem a pravidla hospodaření družstva. Za určitých podmínek je však možné rozdělit až 25 % zisku sociálního družstva. Zákon na rozdíl od jiných typů družstev striktně stanoví, že vypořádací podíl je roven výši členského vkladu nebo jeho splacené části.

Návrh sice odkazuje na pravidlo jeden člen – jeden hlas. Stanovy ale mohou určit, že člen, který je fyzickou osobou, může mít až 10 % všech hlasů v sociálním družstvu a člen, který je právnickou osobou, může mít až 25 % všech hlasů v sociálním družstvu s tím, že i zde platí omezení změny počtu hlasů pro nejdůležitější typy hlasování. Zákaz dílčích schůzí a shromáždění delegátů je projevem principu co nejužší vazby členů se sociálním družstvem.

II. 2. SOCIÁLNÍ PODNIK

Forma družstva se ukázala velmi vhodnou pro rozvoj tzv. sociální ekonomiky. Tento pojem spojuje prvky neziskového sektoru a tržního podnikání. Jedná se především o aktivity směřující k začlenění osob, kterým hrozí sociální vyloučení. Jde zejména o lidi zdravotně postižené či ohrožené dlouhodobou nezaměstnaností.

Česká právní úprava dosud nezná pojem sociální podnik, tím se obecně rozumí ekonomický subjekt vytvářející užitek nebo službu pro lidi sociálně znevýhodněné, kterými jsou například lidé ohrožení sociálním vyloučením (stav, ze kterého je návrat do společnosti těžký nebo až nemožný, z důvodu dlouhodobé ztráty zaměstnání, dlouhodobé nemoci, zdravotního postižení apod.). Lidé sociálně znevýhodnění mohou být v pozici vlastníků/zakladatelů, zaměstnanců nebo klientů. Sociální podniky na rozdíl od tradičních neziskových organizací se obvykle neangažují v dobročinných aktivitách či přerozdělování finančních toků, jako to dělají například nadace.⁹⁰

Společnou charakteristikou subjektů sociální ekonomiky je akcentování sociálních cílů, důraz na prvky podnikání, avšak nikoli potřeba maximálního obratu a zisku. Jejich základními hodnotami jsou: solidarita, sociální soudružnost, sociální zodpovědnost, demokratické řízení, participace občanů a autonomie. Jsou kombinací podnikatelského zaujetí a ohledů k veřejnému zájmu (public interest)⁹¹.

Tato forma podnikání se rozvíjí zhruba od 80. let 20. století v severní Americe a v zemích Evropské unie. Významným prvkem se v této oblasti ukázala zejména

⁹⁰ Definice z www.socialni-ekonomika.cz.

⁹¹ Definice dle Evropského ekonomického a sociálního výboru.

družstva, jež jsou se své podstaty velmi vhodná k tomuto typu podnikání, které primárně směřuje k uspokojování potřeb svých členů, a nikoli k tvorbě zisku. Sociální podnik (družstvo) působí jako podnikatelský subjekt na volném trhu, zároveň však plní významnou sociální funkci a přispívá k veřejně prospěšnému cíli. Vytváří pracovní místa, integruje sociálně vyloučené osoby a případný zisk využívá ve prospěch svých členů, především k podpoře další své činnosti.

*"Rozvoj sociálních podniků je spojen s omezováním role státu v sociální oblasti, tedy tam, kde stát není schopen nebo ochoten poskytovat sociální službu, nebo tam, kde je takový zásah státu nevhodný nebo nevýhodný, mohou nastoupit tzv. sociální podniky"*⁹². Pojetí sociální ekonomiky vychází z předpokladu, že čistě obchodní přístup v oblasti sociálních služeb nevyhovuje nárokům moderní demokratické společnosti.

Řada států družstva v tomto směru podporuje, ať již formou daňových úlev či dotací. Ačkoli i Evropská unie proklamuje značnou podporu tzv. sociální ekonomice, míra podpor určitému druhu podniků v některých státech EU však může vést i k tomu, že Komise zahájí řízení proti některým členským státům pro nedovolenou veřejnou podporu narušující veřejnou soutěž. Nebude tedy vždy snadné nalézt vhodnou míru podpory takovému podnikání, která jednak umožní rozvoj určitého sektoru, ale zároveň se nedostane do rozporu s omezeními veřejné podpory.

Tato práce si neklade za cíl zkoumat podstatu a principy sociální ekonomiky. Skutečností však je, že družstva hrají významnou úlohu v této oblasti a některé státy již zavádí legislativu podporující aktivity sociálních podniků.

Zejména s ohledem na to, že tyto úpravy a aktivity navazují na právní úpravu družstev, je třeba je brát do úvahy a právní úpravu družstev, a to jak českou, tak i evropskou, hodnotit i z pohledu fungování sociální ekonomiky.

Pokud jde o dosavadní českou právní úpravu, lze konstatovat, že je poněkud pozadu za faktickým aktuálním vývojem sociální ekonomiky. Ačkoli jak je uvedeno výše, nová právní úprava již se sociálním družstvem jakožto typickým reprezentantem sociálního podniku počítá, dosavadní právní úprava v tomto družstva podstatě omezuje.

Sice poněkud restriktivně, ale věcně správně popisuje situaci ve své monografii T. Dvořák: *„Není možné založit družstvo za účelem podpory obecně prospěšných aktivit nebo za účelem podpory jiných osob než právě členů družstva... Český právní řád dnes s existencí a činností tzv. sociálních družstev nepočítá. To je pojem českému*

⁹² Keller, Jan. 2005. *Soumrak sociálního státu*. Praha: SLON.

právnímu řádu neznámý, avšak hojně se vyskytující v západní Evropě i jinde. Lze jej definovat jako družstva vykonávající výdělečnou činnost, která však zisky z této činnosti používají nikoliv ve prospěch svých členů, nýbrž na podporu sociálně handicapovaných jedinců (...). To je ovšem podstatný nedostatek existující právní úpravy, který nelze řešit ani výkladem. V tomto ohledu je česká právní úprava vnitřně rozporná. Na jedné straně je nepodnikatelská činnost družstev uznána zákonem jako řádný a legitimní předmět jejich činnosti, na druhé straně však je tato činnost omezena pouze ve prospěch jejich členů. Oproti tomu u a. s. a s. r. o., které jsou pojmově obchodními společnostmi, a tudíž subjekty principiálně podnikatelskými, je sice zákonem připuštěna (byť okrajově) možnost jiné než podnikatelské činnosti, avšak mohou ji vykonávat vůči komukoliv...⁹³

⁹³ Dvořák, T.: Družstevní právo. C. H. Beck, Praha 2006, str. 10□11.

III. 1. MYŠLENKA EVROPSKÉ DRUŽSTEVNÍ SPOLEČNOSTI A JEJÍ REALIZACE

V západní Evropě je význam družstev i síla družstevního hnutí nepoměrně silnější než u nás. Rozsah družstevnictví v Evropě lze zjistit ze statistiky vypracované při posledním průzkumu družstevních podniků: ilustruje důležitost družstev v hospodářství Společenství. V EU je asi 132 000 družstevních podniků s 83,5 milionu členů. Družstva v kandidátských zemích čítají dalších 23 mil. členů. V r. 1996 bylo 35 % družstev v primárním sektoru, 20 % v sekundárním sektoru a 45 % v terciárním sektoru. V EU družstva zaměstnávají asi 2,3 mil. osob (asi 2,3 % ekvivalentních placených zaměstnanců na plný úvazek). Důležitost družstev pro zaměstnanost se liší od 4,58 % ve Španělsku a 4,48 % ve Finsku do 0,57 % v Řecku a 0,66 % ve Spojeném království. Např. v r. 1996 byl podíl zemědělských družstev na trhu v Holandsku 83 %, ve Finsku 79 % a v Itálii 55 %. V lesnictví měla družstva ve Švédsku 60 % podíl na trhu a ve Finsku 31 %. V terciárním sektoru představovala družstva ve Francii více než 50 % bankovního trhu, ve Finsku 35 %, v Rakousku 31 % a v Německu 21 %. V maloobchodu měla spotřební družstva ve Finsku 35,5 % a ve Švédsku 20 % podíl na trhu. Ve zdravotní péči a zdravotnickém zásobování mají družstva ve Španělsku 21 % a v Belgii 18 % podíl na trhu.⁹⁴

To vedlo krátce po zformování Evropského společenství ke zrodu myšlenky na vytvoření společného právního rámce pro fungování družstev na evropské úrovni. Tato myšlenka byla vedena zejména snahou o vytvoření lepších podmínek pro ekonomický, ale i politický rozvoj družstev.

Význam družstev v Evropě i snaha o ulehčení jejich zejména přeshraniční spolupráce vyústily v myšlenku na zřízení „nadmárodního“ evropského družstva. Tyto snahy byly ovlivněny i principy, na nichž bylo zřízeno Evropské hospodářské sdružení a Evropská (akciová) společnost. Prvním uceleným návrhem byl návrh statutu

⁹⁴ Data (z let 1996–2003) převzata z „Družstva v evropském podnikání“, pracovní dokument úřadů komise, ec.europa.eu.

evropské družstevní společnosti, který vypracoval Evropský výbor zemědělských družstev (COGECA).⁹⁵

V roce 1990 předložil Koordinační výbor Asociací družstev Evropského společenství evropským institucím návrh upravující stanovy evropské družstevní společnosti. Při projednávání došlo ke změnám, bylo vyhotoveno několik revizí tohoto textu a upravené znění návrhu bylo publikováno jako dokument Rady Evropy č. 7211/1994⁹⁶.

Poté došlo pro určité rozpory k dočasnému odložení projednávání návrhu nařízení o evropské družstevní společnosti, a to až do roku 2000, kdy se aktivita obnovila a zintenzívnila. Výsledkem bylo přijetí nařízení Rady ES č. 1435/2003 ze dne 22. 7. 2003, o statutu evropské družstevní společnosti (pro pojem evropská družstevní společnost budu nadále ve své práci používat také jen zkratku SCE)⁹⁷. Na toto nařízení pak navazuje směrnice Rady ES 2003/72 ze dne 22. 7. 2003, kterou se doplňuje statut evropské družstevní společnosti s ohledem na zapojení zaměstnanců.

Nařízení o statutu evropské družstevní společnosti vyžadovalo v některých směrech přizpůsobení národní legislativy, uvedená směrnice pak provedení zákonem. Bylo ponecháno dosti dlouhé období pro toto přizpůsobení a doplnění národních legislativ, neboť nařízení vstoupilo v platnost až 18. 8. 2006. V ČR se tyto evropské akty projeví vydáním zákona č. 307/2006 Sb., o evropské družstevní společnosti, který nabyl účinnosti shodně s účinností uvedeného nařízení.

Evropská družstevní společnost je po evropském hospodářském sdružení a evropské (akciové) společnosti třetí formou přeshraniční obchodní korporace zřízené přímo legislativou EU. Pro její právní úpravu byla zvolena forma nařízení, což je přímo aplikovatelný právní akt, není třeba jej provádět zvláštním zákonem a má přednost před vnitrostátní právní úpravou. Toto nařízení však výslovně počítá s tím, že vnitrostátní zákonodárství jednotlivých států přijme určitou právní úpravu navazující na toto nařízení. Je to dáno celkovou koncepcí úpravy evropské družstevní společnosti, která v mnohém odkazuje na vnitrostátní úpravu družstev členských zemí a s touto právní úpravou počítá. Proto bylo nutno ji uvést do souladu s uvedeným naří-

⁹⁵ Scope II, Seminář Cecop, Brusel, 15.–16. dubna 2005, Evropská družstevní společnost, nový krok v evropském podnikovém právu (www.cecop.est.cz), str. 2.

⁹⁶ Český překlad vyšel např. jako příloha monografie: Římalová, O. – Holejšovský, J.: Družstva. C. H. Beck, Praha 1999.

⁹⁷ Někteří autoři používají pro označení uvedeného nařízení označení „Stanovy Evropského družstva“ (např. JUDr. František Helešic, Evropské družstvo, Družstevní Asociace ČR 2004). Shodně s JUDr. Dvořákem (Družstevní právo, 3. vyd., CH Beck Praha, 2006, str. 275) považují za nezbytné rozlišovat pojmy Stanovy evropské družstevní společnosti, což je konkrétní vnitřní dokument jednotlivé evropské družstevní společnosti, a Statut evropské družstevní společnosti, což je nařízení Rady EU (podle překladu publikovaného v systému EUR-Lex.

zením. Směrnice pak vyžaduje provedení zákonem, český zákonodárce splnil obě tyto své povinnosti přijetím zákona č. 307/2006 Sb.

Jeden z důvodů této přijaté koncepce implementace uvádí Komise ES takto: *„Přijetí statutu Evropské družstevní společnosti znamená, že členské státy budou povinny přijmout opatření k uvedení nařízení i direktivy do života. Komise se domnívá, že je to příležitost pro národní administrativu a další zúčastněné strany k rozvinutí iniciativy zaměřené na zlepšení družstevní legislativy a na vytvoření příznivějšího prostředí k zakládání nových družstev.“*⁹⁸

III. 2. POJEM A PRÁVNÍ ÚPRAVA EVROPSKÉ DRUŽSTEVNÍ SPOLEČNOSTI

Evropská družstevní společnost je nepochybně družstvem. Nařízení Rady ES č. 1435/2003 ze dne 22. 7. 2003, o statutu evropské družstevní společnosti (SCE) (dále též jen nařízení), respektuje v menší či větší míře všechny základní družstevní principy, tak jak je o nich pojednáno výše. Nařízení zavádí SCE jako zvláštního formu družstva, toto družstvo má nadnárodní (evropský) charakter. Družstvo předjímané nařízením není družstvem národním, jedná se o družstvo Evropské unie, které je zřízeno přímo na základě legislativy EU a počítá se s tím, že družstva zřízená dle tohoto nařízení – Evropské družstevní společnosti – budou působit ve více členských státech. Nařízení má vést k usnadnění rozvoje přeshraničních činností a spolupráce.

Nařízení neobsahuje definici SCE, lze ji tedy definovat prostřednictvím základních znaků uvedených v nařízení jako zvláštní formu družstva, která je právnickou osobou, jejíž upsaný základní kapitál SCE je rozvržen na vklady. Počet členů a základní kapitál SCE je proměnný. Členové ručí jen do výše svého upsaného vkladu, pokud stanovy nestanoví ručení omezené. Základním účelem SCE je uspokojování potřeb jejích členů nebo rozvoj jejich hospodářských a sociálních činností, zejména uzavíráním smluv se členy na dodávky zboží či poskytování služeb nebo na provedení prací takového druhu, který SCE provádí nebo obstarává. Pro celistvost této definice je třeba ještě doplnit, že SCE může být založena alespoň pěti fyzickými osobami s bydlištěm alespoň ve dvou členských státech nebo společnostmi založenými podle práva členského státu nebo fúzí družstev založených podle práva členského státu, která mají sídlo i správní ústředí ve Společenství, řídí-li se alespoň dvě tato

⁹⁸ Sdělení komise radě, evropskému parlamentu, hospodářskému a sociálnímu výboru a výboru regionů o podpoře družstevních společností v Evropě, Brusel 23. 2. 2004, COM (2004)18 (zdroj <http://eur-lex.europa.eu>)

družstva právem různých členských států nebo přeměnou družstva založeného podle práva členského státu, které má sídlo i správní ústředí ve Společenství, pokud má po dobu alespoň dvou let provozovnu nebo dceřinou společnost řídicí se právem jiného členského státu.

Činnost SCE by se měla řídit těmito zásadami:

- svou činnost by měla SCE vykonávat pro vzájemný prospěch jejích členů tak, aby každý člen měl užitek z její činnosti přiměřený k míře své účasti,
- členové SCE by měli být také zákazníci, zaměstnanci nebo dodavatelé, nebo by měli být jinak zapojeni do její činnosti,
- členové by měli vykonávat kontrolu rovným dílem, i když může být povoleno také vážené hlasování, odrážející příspěvní každého člena do SCE,
- měla by být omezena výše úroku z úvěru a členských vkladů SCE,
- zisky by se měly rozdělovat v poměru k obchodům s SCE nebo využít na krytí potřeb jejích členů,
- neměly by existovat žádné umělé překážky členství,
- při zrušení SCE by čistý obchodní majetek a rezervy měly být převedeny v souladu se zásadou neziskového převodu, to jest na jiný družstevní subjekt, který sleduje podobné cíle nebo cíle obecného zájmu.

Právní úprava SCE se řídí především nařízením, které však na řadě míst odkazuje na vnitrostátní právní úpravu družstev. Na režim SCE se použije právní úprava členského státu, ve kterém má SCE své sídlo. Nařízení nelze rozhodně označit za komplexní právní úpravu. Četnost odkazů na vnitrostátní právní úpravu znamená, že i přes jednotnost právní úpravy SCE si jednotlivá SCE zachovají do jisté míry svou „národní identitu“ a způsob právní úpravy v jednotlivých členských státech pak může hrát roli pro to, v jakém členském státě si SCE zvolí své sídlo.

Článek 8 nařízení výslovně stanoví hierarchii použití práva na režim SCE, když uvádí, že SCE se řídí:

- a) v první řadě nařízením;
- b) dále svými stanovami, pokud je to v tomto nařízení výslovně stanoveno⁹⁹;
- c) pokud jde o oblasti, které nařízení neupravuje nebo je upravuje pouze částečně, ve věcech, které upraveny nejsou:
 - právními předpisy přijatými členskými státy k provedení opatření Společenství, která se týkají konkrétně SCE;

⁹⁹ Fr. Helešic zdůrazňuje na str. 127 rozdíl mezi českou právní úpravou a nařízením, kdy EDS mohou upravit svými stanovami své vztahy pouze v případě, že je to nařízením výslovně povoleno. Viz Helešic F.: Evropské a české družstevní právo, Eurolex Bohemia 2006, str. 127, viz též následující poznámku.

- právními předpisy členských států, které by se vztahovaly na družstvo založené podle práva členského státu, ve kterém má SCE sídlo;

- svými stanovami stejným způsobem, jako u družstva založeného v souladu s právními předpisy členského státu, ve kterém má SCE sídlo.

„To v podstatě znamená, že stanovy budou obsahovat dvě kategorie ustanovení. První dle nařízení, u kterých platí, co není dovoleno, je zakázáno, a dále ustanovení dle národní právní úpravy, u které platí, co není zakázáno, je dovoleno“¹⁰⁰.

Pokud vnitrostátní právo stanoví zvláštní pravidla nebo omezení činnosti, již SCE vykonává, nebo určité kontroly orgánem dohledu, vztahují se neomezeně na SCE. Toto ustanovení zdůrazňuje, že úprava uvedená v nařízení je úpravou víceméně soukromoprávní a nezasahuje do veřejného práva, zejména pokud jde o regulaci jednotlivých činností.

Účelem SCE může být vedle uspokojování potřeb svých členů nebo rozvoj jejich hospodářských a sociálních činností také uspokojování potřeb členů prostřednictvím podpory jejich účasti na hospodářských činnostech v jedné nebo více SCE nebo vnitrostátních družstvech. To je pak dále zdůrazněno tím, že pokud stanovy neurčují jinak, nesmí SCE poskytovat užitek ze své činnosti nečlenům ani jim nesmí umožnit účast na svých činnostech.

III. 3. ZALOŽENÍ A VZNIK SCE

Můžeme rozlišovat tři základní formy založení SCE.

a) založení nové osoby bez právního předchůdce

Jedná se o klasické založení nové právnické osoby jejími zakladateli. Zakladateli SCE může dle nařízení být:

- alespoň pět fyzických osob s bydlištěm alespoň ve dvou členských státech,
- alespoň pět fyzických osob a společností ve smyslu čl. 48 odst. 2 Smlouvy a jiné veřejnoprávní nebo soukromoprávní právnické osoby založené podle práva členského státu, které mají bydliště v nejméně dvou různých členských státech nebo se řídí právem alespoň dvou různých členských států,
- společnosti ve smyslu čl. 48 odst. 2 Smlouvy a jiné veřejnoprávní nebo soukromoprávní právnické osoby založené podle práva členského státu, které se řídí právem alespoň dvou různých členských států.

¹⁰⁰ Dvořák, T.: Družstevní právo. C. H. Beck, Praha 2006, str. 278.

Členský stát může stanovit, že se na založení SCE může podílet i právnická osoba, jež nemá správní ústředí ve Společenství, pokud byla založena podle práva členského státu, má sídlo v tomto členském státě a má skutečnou a trvalou vazbu na hospodářství některého členského státu. Ustanovení § 2 zákona č. 307/2006 Sb., o evropské družstevní společnosti pak uvádí, že se na založení evropské družstevní společnosti, která bude mít zapsané sídlo na území České republiky, může účastnit i právnická osoba, jejíž skutečné sídlo leží mimo území členských států Evropské unie, jestliže je založena podle práva některého členského státu, má zapsané sídlo v členském státě a má trvalý a efektivní vztah k ekonomice členského státu¹⁰¹.

Uvedená ustanovení tedy zdůrazňují nadnárodnost SCE, kdy u všech zmíněných forem založení SCE se vyžaduje zapojení subjektů z alespoň dvou členských států, případně působnost jedné osoby ve více členských státech.

Nařízení neuvádí žádná bližší pravidla pro tento případ založení SCE. Postup při zakládání se tak řídí právem členského státu, kde bude umístěno sídlo zakládané SCE. Proto lze v tomto směru odkázat na předchozí část této práce, která pojednává o založení družstva dle české právní úpravy.

b) fúzi družstev založených podle práva členského státu, která mají sídlo i správní ústředí ve Společenství, řídí-li se alespoň dvě tato družstva právem různých členských států

SCE může být založena fúzí sloučením nebo splynutím, v případě fúze sloučením získává při uskutečnění fúze formu SCE nástupnické družstvo. V případě fúze splynutím se z SCE stává nová právnická osoba.

Pro fúzi SCE se primárně použijí ustanovení nařízení. U věcí, které nejsou upraveny nařízením nebo které jsou v nařízení upraveny pouze částečně, se použijí právní předpisy členského státu, kterým dané družstvo podléhá, upravující fúze družstev, a neexistují-li, právní předpisy uvedeného státu týkající se vnitrostátních fúzí akciových společností. V tomto směru lze odkázat na nový zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, o kterém je podrobnější zmínka výše. Lze dodat, že úprava obsažená v nařízení je takřka komplexní, pokud jde o použitelnost českého práva, pak přichází do úvahy u některých dalších náležitostech projektu fúze¹⁰² a jeho zveřejnění a ochrany věřitelů a držitelů obligací zúčast-

¹⁰¹ Toto ustanovení míří na společnosti se sídly v bývalých koloniích, kde stále platí předpisy bývalých metropolí (viz Dvořák, T.: Družstevní právo. C. H. Beck, Praha 2006, str. 282).

¹⁰² Čl. 22 odst. 3 nařízení zde ne zcela systémově odkazuje přímo na právní úpravu akciových společností.

něných družstev (čl. 28). Určité podrobnosti fúzí SCE pak upravuje i zákon o evropské družstevní společnosti.

Prvním krokem k fúzi vedoucí k založení SCE je vypracování projektu fúze. Ten vyhotoví řídicí nebo správní orgány fúzujících družstev a vypracují projekt fúze. Projekt fúze zahrnuje tyto údaje:

- firma a sídlo každého z fúzujících družstev a navrhovaná firma a sídlo SCE;
- výměnný poměr upsaných členských podílů a popřípadě výše doplatku na dorovnání. Nejsou-li žádné podíly, přesné rozdělení majetku a jeho hodnoty v podílech;
- podmínky rozložení podílů SCE;
- den, od kterého vznikne majiteli podílů SCE právo na podíl na zisku, a případné zvláštní podmínky týkající se tohoto práva;
- den, od kterého se pro účely účetnictví považují jednání fúzujících družstev za jednání SCE (rozhodný den fúze);
- zvláštní podmínky či výhody spojené s dluhopisy nebo jinými než podílovými cennými papíry, které podle článku 66 nezakládají členství v SCE;
- práva poskytnutá SCE držitelům podílů spojených se zvláštními právy a držitelům jiných než podílových cenných papírů nebo navrhovaná opatření vůči těmto osobám;
- opatření na ochranu práv věřitelů fúzujících družstev;
- případné zvláštní výhody poskytnuté znalcům, kteří přezkoumávají projekt fúze, nebo členům správních, řídicích, dozorčích nebo kontrolních orgánů fúzujících družstev;
- stanovy SCE;
- údaje o postupu, jímž se určí podmínky zapojení zaměstnanců podle směrnice 2003/72/ES.
- případné další záležitosti.

Správní nebo řídicí orgán každého z fúzujících družstev vypracuje podrobnou písemnou zprávu, ve které z právního a hospodářského hlediska vysvětlí a odůvodní projekt fúze a zejména výměnný poměr členských podílů. Ve zprávě se uvedou veškeré případné obtíže, které se vyskytly při oceňování.

Projekt fúze je pak třeba zveřejnit ve věstníku členského státu, který musí obsahovat alespoň tyto údaje:

- právní forma, firma a sídlo každého fúzujícího družstva;

- adresa místa nebo rejstříku, kde jsou uloženy stanovy a veškeré další listiny a údaje každého fúzujícího družstva, a číslo zápisu do tohoto rejstříku;
- údaje o opatřeních pro výkon práv věřitelů daného družstva;
- údaje o opatřeních pro výkon práv členů daného družstva;
- navrhovaná firma a sídlo SCE;
- podmínky, za kterých se určí den, ke kterému se fúze stává účinnou.

Každý člen má právo seznámit se nejméně jeden měsíc přede dnem konání valné hromady, která má rozhodnout o fúzi, se zásadními dokumenty, jako je projekt fúze, účetní závěrky zúčastněných družstev, zprávy znalců, zprávy orgánů družstva. Každý člen má rovněž právo na úplný opis těchto dokumentů, které musí obdržet za základě své žádosti od družstva zdarma.

Pro každé fúzující družstvo přezkoumá jeden nebo více nezávislých znalců jmenovaných dotčeným družstvem projekt fúze a vypracuje pro členy družstva písemnou zprávu. Umožňují-li to právní předpisy členských států, kterými se řídí fúzující družstva, může být pro všechna tato družstva vypracována společná zpráva. Zákon o SCE v tomto směru uvádí, že znalecký přezkum může být za všechna družstva zúčastněná na fúzi dvěma znalci společně. Společná znalecká zpráva o fúzi však není přípustná, stanoví-li tak právní řád členského státu, v němž má své zapsané sídlo některé z družstev zúčastněných na fúzi.

Návrh projektu fúze schvaluje valná hromada každého fúzujícího družstva.

Soulad fúze s právem se přezkoumá, pokud jde o část postupu týkající se každého fúzujícího družstva, podle právních předpisů platných pro fúze družstev členského státu, jehož právem se fúzující družstvo řídí, a neexistují-li, podle právních předpisů tohoto členského státu platných pro fúzi akciových společností. Speciální úpravu v tomto směru přináší zákon o evropské družstevní společnosti, který uvádí, že zákonnost fúze přezkoumává a splnění zákonných požadavků pro zápis SCE založenou fúzi do obchodního rejstříku osvědčuje notář, který vydá zvláštní osvědčení. „*Notář tak vlastně provádí přezkum namísto orgánu vedoucího příslušný národní obchodní rejstřík. Nejedná se však o kontrolu formálně procesní, nýbrž věcnou*“¹⁰³.

Shodně, jak je tomu u české právní úpravy fúzí, stanoví nařízení, že fúze a současné založení SCE nabývají účinku dnem, ke kterému je SCE zapsána do obchodního rejstříku. Zápis fúze se zveřejní v Obchodním věstníku a rovněž v Úředním věstníku Evropské unie. Po zápisu fúze do rejstříku uvědomí SCE bezodkladně členy slučovaného družstva o jejich zapsání do seznamu členů a o počtu jejich podílů.

¹⁰³ Dvořák, T.: Družstevní právo. C. H. Beck, Praha 2006, str. 287.

U fúze sloučením platí, že:

- jmění každého slučovaného družstva se převádí na přejímající právnickou osobu;
- členové každého slučovaného družstva se stávají členy přejímající právnické osoby;
- slučovaná družstva zanikají;
- přejímající právnická osoba nabývá právní formu SCE.

U fúze splnutím pak platí:

- jmění všech fúzujících družstev se převádí na SCE;
- členové fúzujících družstev se stávají členy SCE;
- fúzující družstva zanikají.

Právní úprava fúze v nařízení se nijak nedotýká požadavků na splnění zvláštních formalit vyžadovaných právními řády členských států, aby nabyl účinnosti převod určitého majetku, práv a závazků fúzujících družstev vůči třetím osobám, pak se tyto formality uplatní a musí být splněny buď fúzujícími družstvy, nebo SCE po jejím zápisu do rejstříku. To platí například pro převod nemovitostí, kdy je nezbytný zápis v katastru nemovitostí.

Na fúzi vzniklé SCE rovněž přechází všechna práva a povinnosti vyplývající z pracovněprávních vztahů v zúčastněných družstvech.

c) přeměnou družstva založeného podle práva členského státu, které má sídlo i správní ústředí ve Společenství, pokud má po dobu alespoň dvou let provozovnu nebo dceřinou společnost řídicí se právem jiného členského státu

Přeměna družstva na SCE nevede k zrušení družstva ani k vytvoření nové právnické osoby. Současně s přeměnou nemůže být přemístěno sídlo z jednoho členského státu do jiného.

Stejně jako u fúze je nezbytné vypracovat projekt přeměny a zprávu, která vysvětluje a odůvodňuje právní a hospodářská hlediska přeměny, jakož i její dopady na zaměstnanost, a uvádí důsledky přechodu na právní formu SCE pro členy a zaměstnance družstva. Projekt přeměny se zveřejní způsobem stanoveným právními předpisy jednotlivých členských států nejméně měsíc před konáním valné hromady svolané k rozhodnutí o přeměně. O schválení projektu SCE rozhoduje valná hromada dotyčného družstva, která rovněž schválí stanovy SCE.

Shodný s českou právní úpravou je i princip, že SCE nabývá právní subjektivity dnem, ke kterému je v členském státě, ve kterém má sídlo, zapsána do rejstříku určitého tímto členským státem v souladu s čl. 11 odst. 1.

Toto ustanovení uvádí, že každá SCE se v členském státě, ve kterém má sídlo, zapisuje do rejstříku určeného právními předpisy tohoto členského státu v souladu s právem, kterým se řídí akciové společnosti. Toto ustanovení může vyvolávat určité pochybnosti pro použití právní úpravy na postup při zápisu SCE do obchodního rejstříku. Protože se však v ČR zápis družstva i akciové společnosti do obchodního rejstříku řídí stejnými principy a pravidly, mám za to, že se v tomto směru použijí ustanovení zákona č. 307/2006 Sb., o evropské družstevní společnosti, ustanovení části druhé, hlavy II. obchodního zákoníku, ustanovení části první hlavy III. obchodního zákoníku a příslušná ustanovení občanského soudního řádu upravující rejstříkové řízení. Obdobně lze vykládat i další ustanovení nařízení, které uvádí, že se na SCE se obdobně použije právo, kterým se řídí akciové společnosti v členském státě, ve kterém má SCE sídlo, pokud jde o zveřejňování listin a údajů. Zde lze odkázat na úpravu zákona č. 307/2006 Sb. a ustanovení o sbírce listin části první hlavy III. obchodního zákoníku. Jak již jsem uvedl výše, považuji přímé odkazy na použití právní předpisy platné pro akciové společnosti za poněkud nesystematické, zejména u ustanovení o vzniku SCE fúzí, když jedno z úvodních ustanovení – čl. 20 – uvádí o rozhodném právu: „*U věcí, které tento oddíl neupravuje nebo které jsou v tomto oddíle upraveny pouze částečně, se v aspektech, které upraveny nejsou, na každé z družstev účastnících se založení SCE fúzí vztahují právní předpisy členského státu, kterým dané družstvo podléhá, upravující fúze družstev, a neexistují-li, právní předpisy uvedeného státu týkající se vnitrostátních fúzí akciových společností.*“ Domnívám se, že je vždy potřeba zkoumat jednotlivé případy a porovnávat právní úpravy platné pro akciové společnosti a družstva a nelze dávat přednost národní úpravě platné pro družstva, když nařízení výslovně odkazuje na úpravu akciových společností¹⁰⁴.

Oznámení o zápisu SCE do rejstříku a o výmazu z rejstříku se pro informaci zveřejňují v Úředním věstníku Evropské unie.

Nařízení výslovně uvádí, že SCE nemůže být zapsána do rejstříku, dokud není uzavřena dohoda o zapojení zaměstnanců podle článku 4 směrnice 2003/72/ES, přijato rozhodnutí podle čl. 3 odst. 6 uvedené směrnice nebo pokud uplynula doba pro vyjednávání podle článku 5 uvedené směrnice, aniž by byla uzavřena dohoda.

¹⁰⁴ Odlišně Helešic F.: Evropské a české družstevní právo, Eurolex Bohemia 2006, str. 151, 164.

Jednání před vznikem SCE je upraveno nařízením obdobně, jako je u nás platná úprava § 64 obchodního zákoníku, tedy nestanoví se výslovně, kdo je oprávněn za SCE jednat (může to být tedy prakticky kdokoli), ale pokud jednání těchto osob za zakládané SCE nebudou převzata touto SCE po jejím vzniku, ručí za ně fyzické osoby, společnosti nebo jiné právnické osoby, které provedly tyto úkony, společně a nerozdílně a neomezeně, nebylo-li dohodnuto jinak. I když to nařízení výslovně nestanoví, domnívám se, že pokud SCE tato jednání přijme, má se za to, že je z těchto jednání zavázána od samého počátku.

Do obchodního rejstříku se zapisují údaje stanovené zvláštními zákony pro družstva. Tímto zvláštním zákonem je pak zejména obchodní zákoník s tím, že údaje zapisované u družstev jsou podrobněji uvedené dříve v této práci.

Evropská družstevní společnost zakládá do sbírky listin obchodního rejstříku kromě listin, která do sbírky listin zakládají družstva, rovněž:

- a) návrh přemístění zapsaného sídla,
- b) stejnopis notářského zápisu o usnesení valné hromady o schválení návrhu přemístění zapsaného sídla,
- c) rozhodnutí soudu o neplatnosti usnesení valné hromady, kterým byl schválen návrh přemístění zapsaného sídla nebo kterým byla určena neplatnost návrhu přemístění zapsaného sídla,
- d) projekt změny právní formy družstva na evropskou družstevní společnost a jeho návrh,
- e) rozhodnutí soudu o neplatnosti usnesení členské schůze družstva, kterým byl schválen návrh projektu změny právní formy družstva na evropskou družstevní společnost nebo kterým byla určena neplatnost projektu změny právní formy družstva na evropskou družstevní společnost,
- f) projekt změny právní formy evropské družstevní společnosti na družstvo a jeho návrh,
- g) rozhodnutí soudu o neplatnosti usnesení valné hromady evropské družstevní společnosti, kterým byl schválen návrh projektu změny právní formy evropské družstevní společnosti na družstvo nebo kterým byla určena neplatnost projektu změny právní formy evropské družstevní společnosti na družstvo,
- h) listiny o pověření člena správní rady výkonem funkce předsedy správní rady,
- i) listiny osvědčující jmenování a odvolání nebo jiný způsob zániku funkce generálního ředitele a pověřeného ředitele nebo ředitelů evropské družstevní společnosti.

III. 4. ČLENSTVÍ V SCE

Pokud jde o členství v družstvu, jeho vznik a zánik, lze odkázat na předchozí části této práce, která se zabývá podrobně těmito otázkami u českých družstev. Velká část uvedeného se může použít i na SCE s určitými odlišnostmi, které jsou uvedeny zde.

Základní principy členství, v podstatě v souladu se základními zásadami družstev, stanoví preambule nařízení. Ta uvádí, že členové SCE by měli být také zákazníci, zaměstnanci nebo dodavatelé, nebo by měli být jinak zapojeni do její činnosti, členové by měli vykonávat kontrolu rovným dílem, i když může být povoleno také vážené hlasování, odrážející příspěvi každého člena do SCE.

Nařízení samostatně neurčuje způsoby vzniku členství, lze tedy odkázat na národní úpravu. Čl. 14 nařízení výslovně stanoví, že vznik členství (v tomto případě míněn originální vznik členství po vzniku SCE) musí být schválen řídicím nebo správním orgánem. Odmítnutí kandidáti členství se mohou odvolat k valné hromadě, která se koná po podání přihlášky o členství. Toto ustanovení vyvolává pochybnosti, zda se vztahuje jen na případy, kdy uchazeč o členství podá přihlášku do družstva a hodlá se stát novým členem, nebo zda lze první větu tohoto ustanovení nařízení vztáhnout i na případy, kdy má členství vzniknout v důsledku převodu členství ze stávajícího na nového člena. Nařízení nemá zvláštní úpravu pro převod členství, je pouze obecně připuštěn převod podílu v čl. 4 odst. 11. Mám tedy za to, že vnitrostátní úprava se použije v celém rozsahu, avšak s tím, že dle citovaného ustanovení je souhlas některého z orgánů vyžadován vždy a s ohledem na ustanovení čl. 15 pak lze dovést, že aby byl převod možný, je třeba, aby byl výslovně připuštěn ve stanovách.

Nařízení zavádí zvláštní kategorii členů, v našem prostředí dosud neznámou: tzv. investujícího člena. U SCE umístěných na našem území se však tato kategorie členů neuplatní, neboť nařízení ji připouští jen v těch případech, kdy to dovolují právní předpisy členského státu sídla SCE. Investujícími členy jsou dle nařízení osoby, které nebudou vyrábět nebo užívat zboží či služby SCE, které SCE přijme za členy – investory (neuživatele). Vznik takového členství musí schválit valná hromada nebo jiný orgán, který je k tomu valnou hromadou nebo stanovami zmocněn. Členové SCE, kteří jsou právními osobami, se považují za členy-uživatele na základě toho, že zastupují své vlastní členy, pokud jsou uživateli jejich členové, kteří jsou fyzickými osobami.

Členy SCE mohou být fyzické i právnické osoby s tím, že omezení mohou stanovit vlastní stanovy SCE, které mohou určovat i další podmínky členství. Nařízení příkladmo uvádí tyto:

- minimální výši upisovaného členského vkladu,
- podmínky vztahující se k předmětu činnosti SCE.

Určí-li tak stanovy, mohou být členové požádáni o zvýšení své účasti na základním kapitálu SCE.

SCE je stejně jako české družstvo povinno vést seznam svých členů, který musí být abecední a musí obsahovat alespoň jména a adresy, počty, případně i kategorií podílů každého člena. Každý, kdo má bezprostřední odůvodněný zájem, může na žádost nahlížet do seznamu a obdržet kopii celého nebo části seznamu za cenu, která nepřevyšuje správní náklady s tím spojené. Každá operace, která vede ke změně rozložení základního kapitálu nebo k jeho zvýšení či snížení, se zapisuje do seznamu členů nejpozději v měsíci následujícím po měsíci, v němž došlo ke změně. Význam seznamu členů je pak oproti naší právní úpravě podtržen tím, že tyto změny rozložení základního kapitálu jsou pro SCE a třetí osoby s bezprostředním odůvodněným zájmem účinné až po zápisu do seznamu členů, zápis do seznamu má tedy konstitutivní povahu. Členům se na žádost vydá písemné potvrzení o zapsání změny.

Oproti případům vzniku členství v SCE, které nařízení nevyjmenovává, uvádí se případy zániku členství takto:

- vystoupením z SCE,
- vyloučením, pokud člen závažným způsobem poruší své povinnosti nebo jedná v rozporu se zájmy SCE,
- umožňují-li to stanovy, převodem všech podílů na jiného člena nebo fyzickou či právnickou osobu, která nabyla členství,
- zánikem člena, pokud nejde o fyzickou osobu,
- následkem úpadku,
- smrtí,
- v ostatních případech určených ve stanovách nebo v právních předpisech o družstvech členského státu, ve kterém má SCE sídlo.

Tento výčet se nijak významně neodlišuje od způsobů zániku v českém družstvu, lze upozornit jen na některé zvláštnosti. U vystoupení z SCE stanoví nařízení na různých místech výslovně možnost vystoupení při určitých mimořádných okolnos-

tech, jako v případě změny stanov, fúze, přemístění sídla s tím, že v těchto případech stanoví i zvláštní výpovědní doby¹⁰⁵.

Úprava SCE nevyžaduje opakované porušení povinností či jednání proti zájmům SCE, oproti české právní úpravě postačí porušení jednotlivé. Fr. Helešic upozorňuje na velmi široké až neurčité vymezení důvodů tímto způsobem a dovozuje, že orgán SCE, který rozhoduje o vyloučení člena, má mnohem širší prostor než orgán našeho družstva při rozhodování o důvodech vyloučení člena¹⁰⁶. Nařízení výslovně stanoví, že o vyloučení rozhodne správní nebo řídicí orgán SCE (musí upravit stanovy), vyloučení je možné jen po předchozím vyjádření člena. Člen se proti takovému rozhodnutí může vždy odvolat k valné hromadě.

III. 5. STANOVY SCE

Stanovy jsou základním dokumentem SCE upravujícím jeho vnitřní poměry. Nařízení označuje za stanovy jednak listinu o registraci, jednak vlastní stanovy SCE, pokud jsou náplní jiného dokumentu. Dle naší právní úpravy, která se uplatní u družstev se sídlem na území ČR, se toto rozlišení neuplatní, neboť stanovy budou přijaty na ustavující schůzi (valné hromadě) SCE. Nařízení uvádí, že stanovy při založení SCE musí mít písemnou formu a mají být podepsány zakládajícími členy. Domnívám se, že pokud stanoví česká právní úprava povinnost osvědčit přijetí stanov ve formě notářského zápisu, není nutné opatřovat tento zápis ještě podpisy členů.

Stanovy SCE musí obsahovat tyto náležitosti:

- jméno SCE, jemuž bude předcházet, nebo za kterým bude následovat zkratka „SCE“, a když to bude přicházet v úvahu, také slovo „omezené“,
- popis cílů,
- jména fyzických osob a jména subjektů, kteří jsou zakládajícími členy SCE, s udáním jejich cílů a v druhém případě také registrovaných sídel,
- adresa registrovaného sídla SCE,
- podmínky a postupy při přijímání, vylučování a vystupování členů,
- práva a povinnosti členů a různé kategorie členství, pokud existují, a práva a povinnosti členů jednotlivých kategorií,
- nominální hodnota upsaných akcií, částka upsaného kapitálu a údaj, že výše kapitálu je proměnná,

¹⁰⁵ O délce výpovědních dob srov. Dvořák, T.: Družstevní právo. C. H. Beck, Praha 2006, str. 303, a Helešic, F.: Evropské družstvo, Družstevní asociace ČR, Praha 2004, str. 73.

¹⁰⁶ Helešic F.: Evropské a české družstevní právo, Eurolex Bohemia 2006, str. 199.

- specifická pravidla pro částku, která má být z přebytku, když to bude přicházet v úvahu, přidělena do zákonné rezervy,
- pravomoci a odpovědnost členů jednotlivých řídicích orgánů,
- ustanovení o jmenování a odvolávání členů řídicích orgánů,
- požadavky na většinu a kvórum,
- doba trvání družstva, má-li existovat po omezenou dobu.

Stanovy pak budou obsahovat náležitosti vyžadované národní právní úpravou družstev a také fakultativní náležitosti, které zmiňuje nařízení či vnitrostátní právní úprava družstev. Dále pak náležitosti v nařízení ani zákoně neupravené, které členové družstva budou považovat za vhodné pro vtělení do stanov, za podmínky, že tyto náležitosti nebudou v rozporu s nařízením či zákonem.

Změny stanov jsou výlučnou pravomocí valné hromady (členské schůze) SCE. Určitou zvláštností je ustanovení § 14 zákona o SCE, kde se připouští možnost změny stanov statutárním orgánem družstva: *„Ustanovení stanov evropské družstevní společnosti, která jsou v rozporu se smlouvou o způsobu a rozsahu zapojení zaměstnanců evropské družstevní společnosti uzavřenou podle tohoto zákona, jsou neplatná. Statutární orgán uvede stanovy do souladu se smlouvou o rozsahu a způsobu zapojení zaměstnanců bez zbytečného odkladu poté, co bude rozpor stanov se smlouvou o způsobu a rozsahu zapojení zaměstnanců evropské družstevní společnosti zjištěn; valná hromada o tom nerozhoduje, na nejbližším zasedání však musí být členové evropské družstevní společnosti informováni o rozsahu a důvodech provedených změn.“*

Zvláštní pozornost je pak ve stanovách SCE věnována sídlu a jeho přemístění. Význam sídla je podtržen zejména tím, že dle sídla SCE se určí právní úprava členského státu, která se subsidiárně použije na poměry SCE.

Sídlo SCE se musí nacházet v členském státu společenství a platí zásada, že sídlo musí být ve stejné zemi, kde skutečně sídlí ústřední orgány SCE.

Přemístění sídla je zvlášť podrobně upraveno. Přemístění sídla nemá jen význam ve smyslu fyzického přesunutí ústředí SCE, jak je zmíněno již výše, výběr sídla je důležitý i z hlediska právní úpravy použitelné na SCE: přemístěním sídla se tak mohou změnit i poměry SCE. Nařízení výslovně uvádí, že přemístění sídla nevede ke zrušení SCE ani k vytvoření nové právnické osoby. Proces přemístění sídla započíná tím, že řídicí nebo správní orgán vypracuje návrh na přemístění a zveřejní jej. Návrh uvádí stávající firmu, sídlo a identifikační číslo SCE a rovněž obsahuje:

- a) zamýšlené nové sídlo SCE;

- b) navrhované stanovy, včetně případně nové firmy SCE;
- c) zamýšlený časový plán přemístění;
- d) veškeré dopady přemístění na zapojení zaměstnanců v SCE;
- e) veškerá práva na ochranu členů, věřitelů a držitelů jiných práv.

Řídící nebo správní orgán dále vypracuje zprávu, která vysvětluje a odůvodňuje právní a hospodářská hlediska přemístění sídla a účinky na zaměstnanost a uvádí důsledky přemístění pro členy, věřitele, zaměstnance a držitele jiných práv.

Členové a věřitelé SCE, držitelé jiných práv, jakož i jiné subjekty, jež toto právo mohou vykonávat podle právních předpisů členského státu, jsou oprávněni nejméně jeden měsíc před valnou hromadou, která má rozhodnout o přemístění, prostudovat v sídle SCE návrh na přemístění a zprávu a na žádost obdržet zdarma kopie těchto dokumentů. Statutární orgán evropské družstevní společnosti uloží návrh přemístění zapsaného sídla do sbírky listin obchodního rejstříku a zveřejní jej v Obchodním věstníku. Návrh přemístění zapsaného sídla nesmí být schválen valnou hromadou dříve než 2 měsíce po zveřejnění návrhu v Obchodním věstníku. Každý člen, který na valné hromadě nebo na schůzi úseku nebo oddělení vyjádří nesouhlas s rozhodnutím o přemístění sídla, může do dvou měsíců od rozhodnutí valné hromady oznámit své vystoupení z SCE. Členství tohoto člena zaniká ke konci účetního období, ve kterém své vystoupení oznámil, a ve vztahu k němu není přemístění sídla SCE účinné.

O přemístění může být rozhodnuto nejdříve dva měsíce po zveřejnění návrhu. Valná hromada se o změně sídla usnáší většinou dvou třetin platných odevzdaných hlasů, ledaže právní předpisy platné pro družstva v členském státě, ve kterém se nachází sídlo SCE, stanoví vyšší většinu.

Nařízení dále zajišťuje ochranu práv věřitelů. Po splnění všech náležitostí vyžadovaných nařízením i vnitrostátní právní úpravou, může SCE požádat notáře o vydání zvláštního osvědčení potvrzujícího splnění všech úkonů a formalit, které musí být provedeny před přemístěním.

Pro vydání osvědčení je třeba předložit:

- a) návrh přemístění zapsaného sídla,
- b) stejnopis notářského zápisu osvědčující rozhodnutí valné hromady evropské družstevní společnosti, kterým byl návrh přemístění zapsaného sídla schválen,

- c) listiny osvědčující, že došlo ke zveřejnění 1) návrhu přemístění zapsaného sídla a 2) upozornění členům a věřitelům na jejich právo nahlížet v sídle evropské družstevní společnosti do určených dokumentů,
- d) zprávu představenstva nebo správní rady o důvodech návrhu přemístění zapsaného sídla,
- e) prohlášení všech členů představenstva a kontrolní komise nebo správní rady a generálního ředitele učiněné formou notářského zápisu, že 1) jim není známo, že by byl podán návrh na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady evropské družstevní společnosti, anebo žaloba na určení neplatnosti přemístění zapsaného sídla, anebo že veškerá řízení tohoto druhu byla pravomocně skončena, anebo že se veškeré oprávněné osoby tohoto práva vzdaly způsobem stanoveným zvláštním zákonem, 2) práva všech členů a věřitelů stanovená právními předpisy byla uspokojena nebo zajištěna, anebo že s těmito osobami byla uzavřena dohoda o jiném řešení vzájemných vztahů, anebo že jim není známo, že by někdo uplatnil vůči evropské družstevní společnosti jakékoliv právo, a 3) veškeré údaje a informace poskytnuté členům, věřitelům a notáři jsou úplné a správné.

Osvědčení, které vydá notář, má pak tyto náležitosti:

- a) jméno, příjmení a sídlo notáře,
- b) místo a datum vyhotovení osvědčení,
- c) obchodní firmu, zapsané sídlo, identifikační číslo a údaj o zápisu evropské družstevní společnosti, které se osvědčení vydává, do obchodního rejstříku,
- d) prohlášení notáře o provedení všech úkonů a splnění všech podmínek, které je evropská družstevní společnost povinna splnit,
- e) údaje o tom, jaké úkony byly provedeny a jaké podmínky byly splněny a jak se notář přesvědčil o jejich splnění,
- f) seznam všech listin, které byly notáři předloženy,
- g) otisk úředního razítka notáře a jeho vlastnoruční podpis.

Přemístění sídla SCE a související změny jejích stanov nabývají účinku dnem, ke kterému je SCE zapsána do rejstříku příslušného pro nové sídlo SCE. Rejstřík nového sídla uvědomí o novém zápisu SCE rejstřík starého sídla, jakmile je proveden. Starý zápis v rejstříku se vymaže až po obdržení tohoto oznámení, aniž o tom vydává rozhodnutí.

Nařízení upravuje i procesní následky přemístění sídla ve prospěch věřitelů družstva tak, že SCE, která přemístila své sídlo do jiného členského státu, je považo-

vána, pokud jde o veškeré pohledávky vzniklé před okamžikem přemístění podle odstavce 10, za SCE se sídlem v členském státě, ve kterém byla zapsána do rejstříku před přemístěním, i když byla žaloba podána po přemístění sídla.

III. 6. ORGÁNY SCE

Nařízení dosti podrobně upravuje strukturu orgánů SCE. Určitým novem je existence dvou systémů řízení SCE, a to dualistického a monistického. Protože monistický systém nebyl dosud pro družstva u nás upraven a protože nařízení počítá s vnitrostátní úpravou, je monistický systém dále rozveden i v zákoně o SCE.

SCE si tak může zvolit variantu, že bude řízena kontrolním a řídicím orgánem (dualistická soustava řízení), nebo pouze správním orgánem (monistická soustava řízení). „Kterou z těchto alternativ družstvo zvolí, je výlučně jeho záležitostí, Stanovy Evropského družstva je v tomto nijak neváží“.¹⁰⁷ Jednou zvolená soustava řízení není daná na vždy, SCE může změnou stanov rozhodnout v podstatě kdykoli o volbě druhé z variant.

Řízení SCE je založeno na demokratickém principu. Od naší právní úpravy ho odlišuje, kromě již zmíněné možnosti monistické soustavy řízení, i silná ingerence zaměstnanců do řízení družstva, o níž bude ještě dále v této práci podrobnější zmínka.

III. 6. 1. Valná hromada

Shodně jako u české úpravy družstev je vrcholným orgánem SCE shromáždění všech členů, pro které je v oficiálním překladu nařízení o statutu evropské družstevní společnosti užíván pojem valná hromada, proto se přidržím tohoto termínu, ačkoli někteří autoři používají pojmu členská schůze i pro SCE.¹⁰⁸

Valná hromada rozhoduje o záležitostech, ve kterých má výlučnou působnost na základě nařízení nebo na základě právního řádu členského státu, kterým se daná SCE řídí, a rovněž rozhoduje o věcech, které jí byly svěřeny do působnosti stanovami SCE.

Pro konání valné hromady odkazuje nařízení na právní úpravu v členském státě, samo však stanoví určité podstatné věci výslovně. Valná hromada SCE se koná nejméně jednou v kalendářním roce do šesti měsíců po uzávěrce účetního období,

¹⁰⁷ Helešic, F.: Evropské družstvo, Družstevní asociace ČR, Praha 2004, str. 80.

¹⁰⁸ Helešic, F.: Evropské družstvo, Družstevní asociace ČR, Praha 2004, str. 81 an.

nestanoví-li častější konání valné hromady právní předpisy členského státu, ve kterém se nachází sídlo SCE, vztahující se na družstva se stejným předmětem činnosti jako SCE. Členský stát však může stanovit, že první valná hromada se může konat kdykoli během osmnácti měsíců po vzniku SCE, což však v našem zákonodárství stanoveno nebylo.

Valnou hromadu může kdykoli svolat řídicí, správní nebo dozorčí orgán nebo jiný příslušný orgán či úřad v souladu s vnitrostátními právními předpisy vztahujícími se na družstva v členském státě, ve kterém se nachází sídlo SCE. Řídicí orgán je povinen svolat valnou hromadu na žádost dozorčího orgánu.

Pořad jednání valné hromady pořádané po uzávěrce účetního období zahrnuje alespoň schválení roční účetní závěrky a rozhodnutí o rozdělení zisku.

Členové SCE, kterých je více než 5 000 nebo kteří disponují alespoň 10 % z celkového počtu hlasů, mohou požádat SCE, aby svolala valnou hromadu, a stanovit její pořad jednání. Stanovy mohou minimální počet členů nebo procento hlasů snížit.

Valná hromada SCE se svolává písemným oznámením, které se jakýmkoli dostupným způsobem zašle všem osobám s právem účasti na valné hromadě. Oznámení lze podat i zveřejněním v úředním interním zpravodaji SCE.

Oznámení o konání valné hromady musí obsahovat alespoň tyto údaje:

- firmu a sídlo SCE,
- místo, datum a čas konání,
- případně druh valné hromady,
- pořad jednání s uvedením bodů, které je třeba projednat, a návrhů rozhodnutí.

Doba od odeslání oznámení uvedeného v odstavci 1 do zahájení valné hromady musí činit alespoň 30 dnů. Tato lhůta může být v naléhavých případech zkrácena na 15 dnů.

Členové SCE, kterých je více než 5 000 nebo kteří disponují alespoň 10 % z celkového počtu hlasů, mohou požadovat zařazení jednoho nebo více nových bodů na pořad jednání jakékoli valné hromady. Stanovy mohou minimální počet členů nebo procento hlasů snížit.

Každý člen má na valné hromadě právo se vyjádřit ke všem bodům zahrnutým na pořad jednání a hlasovat o nich.

Bez hlasovacího práva se mohou valné hromady účastnit členové orgánů SCE a držitelé dluhopisů a jiných než podílových cenných papírů ve smyslu článku 64, a umožňují-li to stanovy, jakékoli jiné osoby k tomu oprávněné podle práva členského

státu, ve kterém se nachází sídlo SCE. Osoba s hlasovacím právem má právo určit si v souladu se stanovami zmocněnce, který ji na valné hromadě zastupuje. Stanovy stanoví nejvyšší počet osob, které může zastupovat jeden zmocněnec. Stanovy mohou umožnit hlasování poštovní nebo elektronickou cestou; v tom případě určí i příslušné postupy.

„Nařízení neobsahuje obecnou úpravu neplatnosti usnesení valné hromady, použijí se tedy právní předpisy členského státu sídla SCE“¹⁰⁹.

III. 6. 2. Hlasovací právo

Každý člen SCE má bez ohledu na počet svých podílů jeden hlas, to ale neplatí bez výjimek. Umožňují-li to právní předpisy členského státu, ve kterém má SCE sídlo, mohou stanovy každému členu přidělit určitý počet hlasů, který se řídí podle jeho účasti na družstevní činnosti v jiné formě než kapitálové účasti. S ohledem na právní úpravu družstev v ČR je tato výjimka na SCE se sídlem v ČR aplikovatelná. Přidělené hlasy však u žádného členu nesmějí přesáhnout počet pěti hlasů nebo 30 % na celkovém počtu hlasů, podle toho, co je nižší.

Umožňují-li to právní předpisy členského státu, ve kterém má SCE sídlo, mohou stanovy SCE vyvíjející finanční nebo pojišťovací činnosti určit, že se počet hlasů přidělených každému členu řídí podle jeho účasti na družstevní činnosti včetně kapitálové účasti SCE. Přidělené hlasy však u žádného členu nesmějí přesáhnout počet pěti hlasů nebo 20 % na celkovém počtu hlasů, podle toho, co je nižší.

Umožňují-li to právní předpisy členského státu, ve kterém má SCE sídlo, mohou stanovy SCE, v níž je většina členů tvořena družstvy, určit rozdělení hlasů podle účasti členů na družstevní činnosti včetně kapitálové účasti v SCE nebo podle počtu členů každého zúčastněného družstva.

Přidělení hlasovacích práv členům-neuživatelům (investorům) stanovami se řídí právními předpisy členského státu, ve kterém má SCE sídlo. Členové-neuživatelé však mohou mít dohromady nejvýše 25 % všech hlasovacích práv.

Umožňují-li to v okamžiku vstupu tohoto nařízení v platnost právní předpisy členského státu, ve kterém má SCE sídlo, mohou stanovy umožnit účast zástupců zaměstnanců na valné hromadě nebo na schůzi úseku nebo oddělení za předpokladu, že zástupci zaměstnanců nebudou dohromady disponovat více než 15 % hlasovacích práv. Tato hlasovací práva zanikají přemístěním sídla SCE do členského státu, jehož právo takovou účast zástupců zaměstnanců neumožňuje.

¹⁰⁹ Helešic F.: Evropské a české družstevní právo, Eurolex Bohemia 2006, str. 311.

Určitou zvláštností, kterou lze do jisté míry považovat za prolomení zásady družstevní demokracie, je ustanovení čl. 59 odst. 4, dle kterého se přiznává hlasovací právo i zaměstnancům – nečlenům družstva, a to až do výše 15 % všech hlasovacích práv. Protože je tato možnost podmíněna vnitrostátní úpravou, toto ustanovení na SCE se sídlem v ČR nedopadá.

Valná hromada se může usnášet jen o bodech, které byly uvedeny v oznámení, případně o bodech, které se na pořad dostaly z podnětu menšiny členů podle článku 57.

Valná hromada se usnáší většinou platných odevzdaných hlasů přítomných nebo zastoupených členů. Stanovy určí předpoklady usnášeníschopnosti a většiny na valné hromadě.

Valná hromada se může usnášet o změně stanov pouze tehdy, je-li přítomna nebo zastoupena alespoň polovina z celkového počtu členů ke dni svolání valné hromady. Pokud by byla první valná hromada mající projednat změnu stanov neusnášeníschopná a pokud by byla svolána druhá (náhradní) valná hromada, pak již není třeba žádného kvora. Vždy však platí, že k přijetí usnesení o změně stanov je třeba dvou třetin odevzdaných hlasů, ledaže právní předpisy platné pro družstva v členském státě, ve kterém se nachází sídlo SCE, stanoví vyšší většinu.

Z každé valné hromady se pořídí zápis. Zápis obsahuje alespoň tyto údaje:

- místo a den konání,
- přijatá usnesení,
- výsledky hlasování.

K zápisu se připojí seznam účastníků, dokumenty týkající se svolání valné hromady a zprávy k jednotlivým bodům pořadu jednání předložené členům. Zápis a přiložené dokumenty se uchovávají po dobu nejméně pěti let. Každý člen obdrží na žádost za úhradu správních nákladů kopii zápisu a přiložených dokumentů. Zápis podepisuje předseda valné hromady.

Nařízení umožňuje konání dílčích schůzí členů SCE: nazývá je schůzemi úseku nebo oddělení. Tyto dílčí schůze se mohou konat u družstev, která provozují různé činnosti nebo činnosti ve více než jedné územní jednotce nebo mají více poboček nebo více než 500 členů. Možnost konání těchto schůzí musí být upravena ve stanovách, a to včetně bližších podrobností o způsobu rozdělení na úseky či oddělení a počtu zástupců v nich. Další podmínkou je, aby tuto možnost připouštěla i právní úprava členského státu sídla SCE. Česká právní úprava zná schůzi delegátů, což je obdoba úpravy schůzí úseků či oddělení. Na těchto schůzích si totiž členové zvolí

své zástupce na dobu nejvýše čtyř let, což je v podstatě obdoba delegátů. Takto zvolení zástupci tvoří valnou hromadu SCE a zastupují na ní svůj úsek nebo oddělení, kterým podávají zprávu o výsledcích valné hromady.

Každému členu, který o to na valné hromadě požádá, poskytne řídicí nebo správní orgán informace o záležitostech SCE týkající se věcí, o nichž může valná hromada podle čl. 61 odst. 1 rozhodovat. Tyto informace musí být v rámci možností poskytnuty na dotyčné valné hromadě. Řídicí nebo správní orgán může odmítnout poskytnutí těchto informací, pouze pokud by to mohlo SCE způsobit vážnou škodu nebo by šíření těchto informací bylo neslučitelné se zákonnou povinností mlčenlivosti. Člen, jehož žádost o informace byla zamítnuta, může požadovat, aby byl jeho dotaz a důvody zamítnutí uvedeny do zápisu z valné hromady.

III. 6. 3. Dualistický systém

Dualistický systém je systémem řízení družstev, který jako jediný dosud pro družstva znala česká právní úprava. Tento systém důsledně rozlišuje mezi kontrolním a řídicím orgánem.

Řídicí orgán (představenstvo SCE) odpovídá za řízení SCE a zastupuje ji při jednání s třetími osobami a před soudem. Členský stát může stanovit, že výkonný ředitel odpovídá za běžné vedení SCE za stejných podmínek, jaké platí pro družstva se sídlem na jeho území.

Oproti české právní úpravě platí, že pokud není určeno jinak, člena nebo členy řídicího orgánu jmenuje a odvolává dozorčí orgán. Zákon o SCE však připouští, aby členy řídicího orgánu volila valná hromada.

Členský stát však může vyžadovat nebo umožnit, aby ve stanovách SCE bylo určeno, že člena nebo členy řídicího orgánu jmenuje a odvolává valná hromada za stejných podmínek, jaké platí pro družstva se sídlem na jeho území.

Protože nařízení neurčuje žádné bližší údaje o minimálním či maximálním počtu členů představenstva, tato problematika má být upravena ve stanovách SCE a použijí se také vnitrostátní právní předpisy, zákon o SCE pak stanoví minimální počet na tři.

Nikdo nemůže být současně členem řídicího orgánu i dozorčího orgánu SCE. Pokud však poklesne počet členů řídicího orgánu pod stanovený počet, může dozorčí orgán ustanovit jednoho ze svých členů k výkonu funkce člena řídicího orgánu. Po tuto dobu se pozastavují funkce dotyčné osoby jako člena dozorčího orgánu. Na základě zmocnění nařízení pak zákon o SCE tuto dobu omezuje jen do nejbližšího zasedání valné hromady SCE, které zvolí nového člena představenstva. Dle mého názoru

ru tato možnost platí i v případech, kdy by jinak členy řídicího orgánu volila valná hromada SCE.

Schůze řídicího orgánu svolává a řídí předseda, kterého si jeho členi zvolí ze svého středu. Schůze se svolává buď z rozhodnutí předsedy, nebo na žádost některého z členů. Pokud není žádosti vyhověno do patnácti dnů, může schůzi řídicího orgánu svolat přímo člen či členové, kteří podali žádost.

Dozorčí orgán dohlíží na výkon povinností řídicího orgánu. Dozorčí orgán není oprávněn sám vykonávat řídicí pravomoci v SCE. Dozorčí orgán nemůže zastupovat SCE při jednání s třetími osobami. Zastupuje SCE vůči řídicímu orgánu nebo jeho členům v právních sporech nebo při uzavírání smluv.

Členy dozorčího orgánu jmenuje a odvolává valná hromada. Členové prvního dozorčího orgánu však mohou být jmenováni stanovami.

Počet členů dozorčího orgánu nechává nařízení na úpravě stanovami družstva. S ohledem na odkaz na vnitrostátní právní úpravu a úpravu zákona o SCE lze dovést, že minimální kontrolní orgán SCE zakládaného na našem území bude tříčlenný. Pokud jde o účast členů-neuživatelů, omezuje jejich počet v kontrolním orgánu nařízením na jednu čtvrtinu.

Řídicí orgán informuje dozorčí orgán nejméně jednou za tři měsíce o průběhu a předpokládaném vývoji podnikání SCE; přitom zohlední všechny informace o podnicích kontrolovaných SCE, které mohou mít výrazný vliv na průběh podnikání SCE. Kromě pravidelných informací podává řídicí orgán dozorčímu orgánu neprodleně informace o událostech, které by mohly mít významný dopad na SCE. Dozorčí orgán může od řídicího orgánu požadovat, aby mu poskytl jakékoli informace, které jsou potřebné pro výkon jeho dohledu. Dozorčí orgán může provádět nebo nechat provést veškerá šetření potřebná k výkonu jeho povinností.

I u dozorčího orgánu svolává a řídí jeho činnost předseda, kterého si zvolí členové orgánu ze svých členů, i zde však stanoví nařízení určitá omezení pro případ, kdy polovinu členů dozorčího orgánu jmenují zaměstnanci. Pak může být za předsedu zvolen pouze člen jmenovaný valnou hromadou.

III. 6. 4. Monistický systém

Zvláštností, která nemá na našem území tradici ani u jiných forem společností, je možnost zavedení monistické soustavy řízení SCE. Protože tento systém nebyl u nás pro družstva upraven, bylo nezbytné provést úpravu zvláštním zákonem č. 307/2006 Sb., o evropské družstevní společnosti. Podstatou monistického systému řízení je

existence tzv. správního orgánu, který v sobě spojuje jak funkce výkonné (řídící), tak i kontrolní.

Nařízení uvádí, že správní orgán řídí SCE a zastupuje ji při jednání s třetími osobami a před soudem. Členský stát může stanovit, že výkonný ředitel odpovídá za běžné řízení SCE za stejných podmínek, jaké platí pro družstva se sídlem na jeho území.

Minimální počet členů správního orgánu určuje zákon o SCE na tři. Členové-neuživatelé mohou tvořit nejvýše jednu čtvrtinu členů správního orgánu.

Členy správního orgánu případně i jejich náhradníky jmenuje valná hromada. Členové prvního správního orgánu však mohou být jmenováni stanovami.

Správní orgán zasedá v odstupech určených stanovami, nejméně však jednou za tři měsíce, aby projednal průběh a předpokládaný vývoj podnikání SCE, přičemž případně přihlédne ke všem informacím o podnicích kontrolovaných SCE, které mohou mít výrazný vliv na průběh jejího podnikání.

Schůze správního orgánu svolává předseda z vlastního podnětu, nebo na žádost nejméně jedné třetiny jeho členů. V žádosti se uvedou důvody pro svolání schůze. Pokud není žádosti vyhověno do patnácti dnů, mohou schůzi správního orgánu svolat přímo ti, kdo podali žádost.

Je-li členem správní rady právnická osoba, vykonává práva a povinnosti spojené s jejím členstvím ve správní radě fyzická osoba, která je k tomu zmocněna; plná moc musí mít písemnou formu. Zmocněnec musí splňovat stejné podmínky, jako kdyby byl členem správní rady osobně, kromě členství v evropské družstevní společnosti, a nesmí udělit další plnou moc za tímto účelem třetí osobě.

Předseda správní rady je volen členy správního orgánu a může jím být jen člen. Pokud jmenují polovinu členů správního orgánu zaměstnanci, může být za předsedu zvolen pouze člen jmenovaný valnou hromadou.

Předseda správní rady reprezentuje správní radu, organizuje a řídí její činnost a dohlíží na řádný výkon funkce orgánů evropské družstevní společnosti, zastupuje evropskou družstevní společnost v řízení před orgány veřejné moci proti osobám, které jsou orgánem evropské družstevní společnosti nebo jeho členem.

Správní rada není statutárním orgánem SCE, tím je generální ředitel, kterého jmenuje a odvolává správní rada. Generálnímu řediteli přísluší jednatelské oprávnění i obchodní vedení. Generálním ředitelem může být i předseda správní rady, který pak vykonává obě funkce současně.

Další funkcí v monistickém systému je pověřený ředitel, kterého jmenuje a odvolává na návrh generálního ředitele správní rada. Pověřený ředitel nesmí být členem správní rady, generálním ředitelem ani prokuristou evropské družstevní společnosti. Pověřený ředitel může být jeden, ale může jich být i více s tím, že rozsah působnosti pověřeného ředitele určí správní rada po předchozí dohodě s generálním ředitelem. Je-li jmenován více než jeden pověřený ředitel, platí, že je každý oprávněn k samostatnému obchodnímu vedení a k samostatnému jednání jménem evropské družstevní společnosti ve stejném rozsahu jako generální ředitel, ledaže stanovy nebo usnesení správní rady určují něco jiného.

U evropské družstevní společnosti monistické struktury se nezapisují do obchodního rejstříku údaje o představenstvu; místo nich se zapíše:

- a) jméno, příjmení a bydliště nebo obchodní firma nebo název, sídlo a identifikační číslo členů správní rady,
- b) jméno, příjmení a bydliště generálního ředitele,
- c) jméno, příjmení a bydliště pověřeného ředitele nebo ředitelů,
- d) den vzniku a zániku funkce předsedy správní rady,
- e) pověření člena správní rady výkonem funkce předsedy správní rady a doba, na kterou je pověření uděleno,
- f) určení, zda je statutárním orgánem předseda správní rady nebo generální ředitel, který není předsedou správní rady,
- g) způsob jednání správní rady a statutárního orgánu,
- h) způsob jednání jednoho nebo více pověřených ředitelů.

Je-li členem správní rady právnická osoba, zapisuje se i jméno, příjmení a bydliště fyzické osoby, která bude vykonávat práva a povinnosti člena správní rady jménem právnické osoby.

III. 6. 5. Členství v orgánech SCE

S ohledem na to, že nařízení neobsahuje obecnou úpravu toho, kdo může být členem voleného orgánu družstva, se domnívám, že se zde plně použije pro SCE se sídlem na území ČR ustanovení § 238 odst. 1 obchodního zákoníku¹¹⁰.

Členové orgánů SCE jsou jmenováni na dobu určenou ve stanovách, která však nesmí být delší než šest let, a mohou být jmenováni opětovně, pokud stanovy v tomto směru nestanoví nějaká omezení. Členem orgánů může být i právnická oso-

¹¹⁰ Tedy to, že orgánem družstva nebo jeho členem může být jen člen družstva s tím, že práva na účast zaměstnanců dané nařízením nebo národní úpravou nejsou tímto dotčena.

ba¹¹¹, pokud to ovšem připouští stanovy SCE. Právnická osoba je povinna určit fyzickou osobu jako zástupce pro výkon jejích funkcí v dotyčném orgánu. Na tohoto zástupce se vztahují stejné podmínky a povinnosti, jako kdyby byl osobně členem orgánu. Předsedou správní rady, který je generálním ředitelem, a generálním ředitelem a pověřeným ředitelem může být dle zákona o SCE jen fyzická osoba.

Nařízení rovněž stanoví omezení pro členství v orgánu, když stanoví, že členem orgánu ani zástupcem člena – právnické osoby nesmí být ten, kdo nemůže být členem odpovídajícího orgánu družstva dle právní úpravy státu, kterou se řídí právní úprava SCE.

Určitou zajímavostí je, že nepřítomní členové orgánu se mohou nechat zastoupit při rozhodování tak, že zmocní jiného člena orgánu nebo náhradníka, který byl současně s nimi jmenován k jejich zastupování¹¹².

Členové řídicích, dozorčích a správních orgánů odpovídají za výkon své funkce v souladu s právními předpisy vztahujícími se na družstva v členském státě, ve kterém se nachází sídlo SCE.

III. 7. MAJETKOVÁ ÚČAST V SCE

Vyjádřením finanční účasti člena na SCE je jeho vklad. Souhrn členských vkladů se pak nazývá upsaným základním kapitálem. Obdobně jako u českých družstev je základní kapitál SCE variabilní. Základní kapitál SCE se vyjadřuje v národní měně. Upsaný základní kapitál musí činit alespoň ekvivalent částce 30.000,- €. S ohledem na českou právní úpravu pak bude třeba při založení SCE určit i zapisovaný základní kapitál, i když prakticky to nebude mít žádný význam. Limit 30.000,- € není absolutní, pokud právní předpisy členského státu vyžadující vyšší upsaný základní kapitál u právnických osob vykonávajících určité druhy činností se použijí také na SCE se sídlem v tomto členském státě. V podmínkách ČR to bude prakticky použitelné jen na SCE – pojišťovnu a SCE – družstevní záložnu.

Kapitál se může skládat pouze z majetku, jehož hospodářská hodnota je zjištělná. Členský vklad nemůže spočívat v závazcích na provedení práce nebo poskytnutí služeb. Pro ocenění nepeněžitých vkladů se použijí v podmínkách ČR ustanovení obchodního zákoníku pro ocenění vkladu u družstev, o čemž je pojednáno výše. Oproti české právní úpravě je v nařízení výslovně určeno, že pokud jde o jmenování

¹¹¹ Nařízení stanoví: *Společnost* ve smyslu článku 48 Smlouvy

¹¹² Podle: Helešic, F.: Evropské družstvo, Družstevní asociace ČR, Praha 2004, str. 93.

znalců a ocenění nepeněžitých vkladů, použije se na SCE obdobně právo upravující akciové společnosti v členském státě, ve kterém má SCE sídlo.

Peněžité vklady musí být v den upsání splaceny alespoň z 25 % jmenovité hodnoty. Zůstatek musí být splacen do pěti let, neurčí-li stanovy kratší dobu. Nepeněžité vklady musí být plně splaceny v den upsání.

Stanovy SCE musí určit částku, pod kterou nesmí upsaný základní kapitál poklesnout v důsledku vyplacení podílu člena, který přestává být členem SCE. Tato částka nesmí být nižší než 30.000,- €. Pokud by hrozil pokles pod tuto částku, nároky členů, kteří přestávají být členy SCE, na vyplacení podílu se pozastavují po dobu, kdy by vyplacení podílu mělo za následek pokles upsaného základního kapitálu pod stanovenou minimální částku.

Základní kapitál lze zvýšit následnými úpisy členů nebo přijetím nových členů a snížit úplným nebo částečným vyplacením podílů. S ohledem na variabilitu základního kapitálu SCE se tyto změny nezveřejňují ani nezapisují do obchodního rejstříku.

Nařízení pak používá pojem podíl, který je vyjádřením účasti člena v SCE a odpovídá jeho vkladu. Stanovy mohou určit, že různé druhy podílů jsou spojeny s různými nároky při rozdělování zisku. Podíly, které jsou spojené se stejnými nároky, patří do jednoho druhu. Podíly znějí na jméno¹¹³. Jmenovitá hodnota podílů v rámci jednoho druhu podílů musí být shodná. Je určena ve stanovách. Členský podíl nelze vydat v nižší částce, než je jeho jmenovitá hodnota.

Jeden člen může mít více podílů. Stanovy určí minimální počet podílů, které musí být upsány pro nabytí členství v SCE. Určí-li stanovy, že většinu na valné hromadě musí tvořit členové, kteří jsou fyzickými osobami, a stanoví-li pro členy, kteří se chtějí účastnit na činnosti SCE, požadavek úpisu, nesmějí podmínit členství úpisem více než jednoho podílu.

Jmenovitou hodnotu vydaných podílů lze zvýšit jejich sloučením, případně snížit rozdělením.

SCE nesmí upisovat vlastní podíly, nakupovat je ani je přijímat jako záruku, ať již přímo, či prostřednictvím osoby jednající vlastním jménem, avšak na účet SCE.

Na návrh správního nebo řídicího orgánu může valná hromada, v souladu s požadavky usnášeníschopnosti a většiny potřebné pro změnu stanov, rozhodnout o zvýšení upsaného základního kapitálu prostřednictvím částečné nebo úplné kapitalizace rezerv použitelných k rozdělení. Nové podíly se členům rozdělí v poměru k jejich vkladům na dosavadním základním kapitálu.

¹¹³ Nejedná se však o cenný papír – viz Dvořák, T.: Družstevní právo. C. H. Beck, Praha 2006, str. 323.

Není-li stanovami SCE při jejím založení určeno jinak, ručí členové jen do výše svého upsaného vkladu. Ručí-li členové SCE omezeně, přidá se ke jménu SCE dodatek „s ručením omezeným“.

Dojde-li k zániku členství jinak než převodem, má člen právo na vyplacení podílu na upsaném základním kapitálu sníženém o poměrnou část případných ztrát započítaných k tíži základního kapitálu SCE. Částky odečtené jako ztráty se vypočítají na základě účetní rozvahy účetního období, v němž vznikl nárok na vyplacení podílu. Stanovy určí bližší podrobnosti a lhůtu, která se musí pohybovat mezi 6 měsíci až třemi roky.

Na podnikání SCE se majetkově mohou účastnit i nečleni, a to formou cenných papírů, jimž jsou přiznány určité zvláštní výhody. Stanovy mohou určit, že se držitelé dluhopisů a jiných než podílových cenných papírů vydaných SCE mohou scházet na zvláštních shromážděních. Před přijetím jakéhokoliv rozhodnutí valné hromady souvisejícího s právy a zájmy těchto držitelů může zvláštní shromáždění vydat stanovisko, které dají zástupci jmenovaní zvláštním shromážděním na vědomí valné hromadě.

Rozdělení zisku.

Primárně se ze zisku tvoří rezervní fond, do kterého se odvádí minimálně 15 % zisku do doby, než je výše rezervního fondu rovna výši základního kapitálu.

Dále mohou stanovy určit pravidla pro výplaty dividendy členům v poměru k rozsahu jejich obchodů uskutečněných s SCE nebo prací, které pro ni provedli. Touto dividendu lze více než jako podíl na zisku chápat jako odměnu členům za jejich přínos družstvu. S takovou formou dividend v našem právním prostředí nemáme mnoho zkušeností a proto se při praktickém využití nezbude než inspirovat ze zahraničí.

Zbýlý zisk po odečtení přídělu do rezervního fondu, dividend a přenesené ztráty a zvýšený o přenesený zisk a o částky z rezerv představuje zisk, který lze rozdělit. O rozdělení rozhoduje valná hromada, která se zabývá účetní závěrkou, a ta může zisk:

- přenést do dalšího období,
- odvést do zákonného nebo stanovami určeného rezervního fondu,
- poskytnout na výnos ze splacených vkladů a jejich ekvivalentů ve formě platby v hotovosti nebo přidělení podílů.

Stanovy ale mohou také rozdělení zisku zcela vyloučit.

III. 8. ZRUŠENÍ SCE SOUDEM NEBO JINÝM PŘÍSLUŠNÝM ORGÁNEM ČLENSKÉHO STÁTU A PŘEMĚNA SCE

S ohledem na českou právní úpravu může o zrušení SCE autoritativně rozhodnout pouze soud, ačkoli se nařízení zmiňuje i o jiném orgánu státu. O zrušení se rozhoduje na žádost osoby s oprávněným zájmem nebo příslušného orgánu. O zrušení soud rozhodne, pokud došlo k:

- poklesu počtu členů pod limit stanovený v čl. 2 odst. 1 nařízení,
- poklesu upsaného základní kapitál pod 30.000,- €,
- porušení povinnosti přezkoumání fúze podle čl. 34.

Soud předtím, než SCE zruší, může stanovit lhůtu k nápravě. Nedojde-li ve stanovené lhůtě k nápravě, rozhodne soud o zrušení.

SCE se také může přeměnit na družstvo řídicí se právem členského státu, ve kterém se nachází její sídlo. Rozhodnutí o přeměně lze učinit nejdříve po uplynutí dvou let od jejího zápisu do rejstříku a po schválení prvních dvou ročních účetních závěrek.

III. 9. ZAPOJENÍ ZAMĚSTNANCŮ

Právo zaměstnanců na zapojení se do řízení SCE je novým a dosti evropským prvkem. Právním na zapojení do rozhodování se rozumí takové postupy, kterými mohou zaměstnanci SCE přímo či nepřímo působit na rozhodování orgánů SCE. Toto právo obsahuje zejména:

- a) právo na informace a projednání,
- b) právo volit a být volen, jmenovat, doporučovat nebo souhlasit nebo nesouhlasit s volbou nebo jmenováním členů správní rady nebo kontrolní komise evropské družstevní společnosti (dále jen „právo vlivu“).

Pro uplatnění práv zaměstnanců se zřizuje vyjednávací výbor. Zaměstnanci mohou svá práva začít realizovat poté, co zakladatelé přijmou záměr založit SCE.

Na každých i započatých 10 % zaměstnanců, počítaných z celkového počtu zaměstnanců, se volí jeden člen vyjednávacího výboru.

Vyjednávací výbor má právo na informace o založení SCE i na přiměřené finanční, organizační a věcné podmínky pro svou činnost.

Jednání o způsobu a rozsahu zapojení zaměstnanců evropské družstevní společnosti nesmí být delší než 6 měsíců ode dne konání ustavující schůze vyjednávacího výboru. Strany se však mohou dohodnout na prodloužení této lhůty. Celková doba jednání o způsobu a rozsahu účasti zaměstnanců evropské družstevní společnosti však nesmí být delší než jeden rok ode dne konání ustavující schůze vyjednávacího výboru.

Již založená SCE pak znovu ustaví vyjednávací výbor, jestliže o to požádá písemnou formou nejméně 10 % zaměstnanců evropské družstevní společnosti nebo jejich zástupci.

Výsledkem vyjednávání je uzavření nebo neuzavření smlouvy o způsobu a rozsahu zapojení zaměstnanců evropské družstevní společnosti, která musí mít písemnou formu a musí obsahovat alespoň:

- a) oblast působnosti dohody,
- b) složení výboru zaměstnanců, počet jeho členů a rozdělení míst ve výboru zaměstnanců,
- c) rozsah oprávnění výboru zaměstnanců vůči představenstvu, kontrolní komisi, správní radě, generálnímu řediteli a pověřenému řediteli při poskytování informací a postup při poskytování informací a projednávání zapojení zaměstnanců,
- d) četnost zasedání a způsob svolání výboru zaměstnanců,
- e) věcné, finanční a organizační předpoklady činnosti výboru zaměstnanců,
- f) den vstupu smlouvy v účinnost,
- g) dobu, na kterou byla smlouva uzavřena,
- h) situace, kdy je povinností zahájit nové jednání o zapojení zaměstnanců evropské družstevní společnosti, a postupy pro tyto případy.

Strany se mohou dohodnout, že zaměstnanci evropské družstevní společnosti budou mít právo vlivu. V takovém případě musí smlouva o zapojení obsahovat vymezení práva vlivu, zejména pak postupy pro volbu, odvolání, doporučení nebo zamítání členů správní rady nebo kontrolní komise zaměstnanci nebo jejich zástupci, práva těchto členů a údaj, kolik členů správní rady nebo kontrolní komise evropské družstevní společnosti mohou zaměstnanci nebo jejich zástupci volit, odvolávat, doporučovat nebo zamítat, popřípadě s jejichž volbou nebo odvoláním mohou nesouhlasit.

Zaměstnanci evropské družstevní společnosti, která byla založena pouze fyzickými osobami nebo fyzickými osobami a pouze jednou právnickou osobou, jež do-

hromady zaměstnávají alespoň 50 zaměstnanců v nejméně dvou členských státech, mají právo na zapojení; ustanovení § 37 až 69 platí obdobně s tím, že zúčastněnou právníckou osobou se rozumí evropská družstevní společnost.

V SCE založené jinak než fúzí pak vzniká výbor zaměstnanců, pro jehož ustanovení platí, že na každých i započatých 10 % zaměstnanců evropské družstevní společnosti, kteří jsou zaměstnáni ve stejném členském státě, počítaných z celkového počtu zaměstnanců evropské družstevní společnosti ve všech členských státech, se volí jeden člen výboru zaměstnanců.

Do působnosti výboru zaměstnanců náleží všechny záležitosti, které se týkají evropské družstevní společnosti, jejích dceřiných společností a organizačních složek, a dále ty záležitosti, které přesahují pravomoci rozhodovacích orgánů v jednom členském státě.

Představenstvo nebo správní rada a generální ředitel evropské družstevní společnosti jsou povinni pravidelně nejméně jednou za každé účetní období předložit výboru zaměstnanců zprávu o veškeré činnosti evropské družstevní společnosti a jejích dalších perspektivách.

Zpráva musí obsahovat podrobné údaje o činnosti a stavu evropské družstevní společnosti, a to zejména údaje o:

- a) organizační strukturu evropské družstevní společnosti, jejích dceřiných společností a organizačních složkách s rozlišením, v kterém členském státě se jednotlivé dceřiné společnosti a organizační složky nacházejí,
- b) připravovaných významnějších organizačních a ekonomických změnách, zejména přemístění jedné nebo více organizačních složek,
- c) předpokládaných důsledcích připravovaných organizačních a hospodářských změn na vývoj zaměstnanosti zejména se zřetelem na možnost hromadného propouštění,
- d) hospodářské a finanční situaci evropské družstevní společnosti,
- e) pravděpodobném vývoji její podnikatelské a jiné činnosti,
- f) plánech přemístění sídla, fúze, rozdělení nebo změny právní formy evropské družstevní společnosti na družstvo,
- g) jiných významnějších opatřeních a zamýšlených projektech.

Představenstvo nebo správní rada a generální ředitel evropské družstevní společnosti jsou povinni předem poskytnout výboru zaměstnanců návrh programu každého zasedání představenstva a kontrolní komise nebo správní rady, kopie všech do-

kumentů předkládaných na zasedání valné hromady a informovat jej o rozhodnutích přijatých všemi orgány evropské družstevní společnosti nebo poskytnout kopie všech zápisů o těchto rozhodnutích.

Představenstvo nebo správní rada a generální ředitel evropské družstevní společnosti jsou povinni bez zbytečného odkladu informovat výbor zaměstnanců o všech skutečnostech, které mohou ve větším rozsahu negativně ovlivnit oprávněné zájmy zaměstnanců evropské družstevní společnosti. Zaměstnanci evropské družstevní společnosti budou vždy informováni alespoň o přemístění nebo zániku jedné nebo více organizačních složek, pozbytí účasti nebo zrušení s likvidací jedné nebo více dceřiných společností nebo o hromadném propouštění.

Výbor zaměstnanců evropské družstevní společnosti rozhodne o:

- a) rozdělení míst ve správní radě nebo kontrolní komisi evropské družstevní společnosti, která připadají zaměstnancům evropské družstevní společnosti, mezi zástupce zaměstnanců z jednotlivých členských států,
nebo
- b) způsobu, kterým budou zaměstnanci evropské družstevní společnosti nebo jejich zástupci z jednotlivých členských států volit nebo jmenovat nebo doporučit k volbě členy správní rady a kontrolní komise nebo vyjadřovat souhlas či nesouhlas s volbou určitých osob.

III. 10. HODNOCENÍ

Vznik SCE byl výsledkem dlouhodobého procesu a na výsledku je znát, že je dítětem kompromisu. Myšlenky a základní principy SCE jsou vhodné a odpovídají principům družstevnictví. Zvolené řešení je velmi složité, kombinuje nařízení přímo závazné ve všech členských státech, směrnici, kterou je třeba v národních úpravách provést, a ponechává také SCE výrazné znaky národních družstev podle národní právní úpravy státu, ve kterém má SCE sídlo. V podmínkách České republiky pak může být překážkou pro založení SCE i povinná minimální výše upisovaného kapitálu. Jednotlivá evropská družstva, vzniklá podle nařízení, se tak mohou velmi značně lišit. Lze konstatovat, že po účinnost nařízení i souvisejícího zákona v ČR k žádnému rozvoji SCE u nás nedošlo. Dle neoficiálních informací rejstříkových soudů ČR nebyla k dnešnímu dni v obchodním rejstříku zapsána žádná SCE. Masivní rozvoj nezaznamenaly SCE ani v ostatních evropských státech a jejich vznik probíhá pomaleji, než se před-

pokládalo. Následující přehled¹¹⁴ uvádí počet dosud vzniklých SCE k 8. 5. 2010 (označení * znamená, že v tomto státě působí SCE založená v jiném státu prostřednictvím své pobočky) :

Rakousko	0
Belgie	2
Bulharsko	0
Kypr	0
Česká republika	0
Dánsko	0
Estonsko	0
Finsko*	0
Francie*	0
Německo	1
Řecko	0
Maďarsko	2
Island	0
Irsko	0
Itálie	5
Lotyšsko	0
Lichtenštejnsko	1
Litva	0
Lucembursko	0
Malta*	0
Nizozemsko	1
Norsko	0
Polsko	0
Portugalsko	0
Rumunsko	0
Slovensko	3
Slovinsko	0
Španělsko*	1
Švédsko	1

¹¹⁴ Údaje převzaty z „Study on the implementation of the Regulation 1435/2003 on the Statute for European Cooperative Society (SCE)“ – text zveřejněn na <http://www.coopseurope.coop>.

Spojené král.	0

Celkem	17

SCE vznikají především v zemích s dlouhou tradicí a podporou družstevnictví, jako je například Itálie, Belgie a Švédsko, poněkud překvapivý je druhý nejvyšší počet vzniklých SCE na Slovensku, se kterým nás pojí obdobná právní úprava.

Domnívám se, že určitou brzdou rozvoje SCE obecně, a především v podmínkách ČR, je skutečnost, že k uchopení problematiky SCE je třeba pracovat s více právními předpisy na různé úrovni. To v našich podmínkách umocňuje již i tak roztržitou právní úpravu družstev.

Nařízení do budoucna počítá s přehodnocením nové úpravy a v rámci tohoto přehodnocení se bude třeba vypořádat i s výše uvedenými nedostatky.

ZÁVĚR

Právní úprava družstev má řadu specifických a charakteristických prvků, které družstva odlišují od jiných forem právnických osob. Tato práce se soustředila zejména na českou právní úpravu, do níž však podstatně zasahuje i právní úprava evropská, právě s ohledem na vznik Evropské družstevní společnosti. Nařízení upravující SCE odkazuje na národní úpravu družstev, proto by bylo v podmínkách ČR neúplné podat výklad o SCE bez současného vysvětlení národní právní úpravy.

Nové vlivy, které se projevují i do navrhované nové úpravy družstev, více zdůrazňují právě ty prvky, které jsou pro družstva typické a které jsou vyjádřeny v základních principech, na nichž družstevnictví stojí již od jeho počátku. Nicméně navrhovaná právní úprava vychází z platné právní úpravy družstev, ponechává dosavadní principy a pojmy a lze ji charakterizovat především jako zpřesnění dosavadní právní úpravy.

Nelze však očekávat, že pouhá změna právní úpravy družstev přispěje ke změně jejich vnímání v naší společnosti, aby mohla začít hrát podstatnější roli při uspokojování rozmanitých potřeb různých osob, ať již při jejich podnikatelské činnosti, nebo při uspokojování potřeb sociálních, což je trend v současnosti velmi využívaný družstvy jak ve vyspělých státech, tak v zemích rozvojových. Mám za to, že i dosavadní právní úprava poskytuje dostatek prostoru pro vytváření a rozvoj družstev v širokém spektru možných činností typických pro družstva. Obecně lze přivítat i koncepci návrhu právní úpravy družstev, která se nesnaží přinést změny za každou cenu, ale spíše vycházet z toho, co je v současné právní úpravě použitelné, a odstraňovat nedostatky dosavadní koncepce a přispívat k jejímu zpřesnění. Potřebnou změnou je právní úprava sociálních družstev, která by se však měla promítnout i do souvisejících předpisů daňových a sociálních, aby mohla přinést zamýšlený účinek. Platí však, že samotná právní úprava může být jen dobrým či horším rámcem, ve kterém si družstva své místo musí nalézt sama.

Podstatným znakem družstev je přímé zapojení členů na činnosti družstva, které je odlišuje od jiných forem podnikatelských seskupení, což může přinášet výhody, zejména lepší přizpůsobení výrobků a služeb poskytovaných družstvem jeho členům,

ale na druhé straně to může být brzdou dalšího rozvoje družstev, zejména pokud jde o přístup ke kapitálu, pokud je majetek vložený členy nedostatečným. Obdobně je tomu i u procesu rozhodování, kdy demokratičnost a prosazování principu jeden člen – jeden hlas zajišťuje kontrolu členů, avšak může činit proces rozhodování pomalejším a neoperativním.

Výše uvedené charakteristiky jsou pro družstva typické a právní úprava jak česká, tak i evropská tyto body reflektuje a do jisté míry se je snaží různými modifikacemi družstevních principů i řešit. Přísné a doslovné lpění na základních družstevních principech by mohlo být brzdou rozvoje družstev, na druhé straně přibližování družstev obchodním společností (jako jeden extrém) nebo neziskovým organizacím (jako extrém druhý) by vedlo k marginalizaci družstev.

Jen vyvážená právní úprava, která základní družstevní principy přizpůsobí měnícím se podmínkám, umožní další rozvoj družstev. Myšlenka Evropské družstevní společnosti je jistě dobrým krokem přiblížení družstev současnému prostředí, kde hranice států hrají stále menší roli. Avšak její provedení považují za dosti složité, a jak se zdá, vznik právní úpravy SCE lze hodnotit spíše jako symbolické zdůraznění významu družstevnictví, a nikoli jako podstatný přínos pro praktické fungování evropského družstevnictví či významný nový prvek v evropské ekonomice.

SYNOPSIS

This rigorous thesis focuses on selected aspects of the legal arrangement of cooperatives and their central axes in the description of the legal arrangement of cooperatives in the Czech Republic and the European Cooperative Society (*Societas Cooperativa Europaea*), as new legal entities ensuing from the EU legislation. The legal first section of the thesis deals with the arrangement of Czech cooperatives. The second part of the work presents a proposal for the new legal arrangement of cooperatives in the Czech Republic and the penetration of cooperatives into the field of the social economy. The third section then analyses the European Cooperative Society.

SUMMARY

This rigorous thesis aims to characterise selected aspects of the legal arrangement of cooperatives. In the first section the work focuses on the valid legal arrangement in the Czech Republic. It deals briefly with the history of cooperatives and the development of the legislation concerning cooperatives. The thesis subsequently focuses in more detail on the individual circuits of the legal arrangement of cooperatives, namely the establishment and launch of a cooperative, the statutes of the cooperative, its statutory bodies, assets and the investment of members in the cooperative, and also focuses in further detail on issues in connection with membership of the cooperative, in particular the establishment and dissolution of the cooperative.

The next section of the work deals with the legal arrangement of cooperatives "de lege ferenda", in particular with the conception and evaluation of the newly proposed legal arrangement for cooperatives contained in the recodification of Czech civil and commercial law which is in preparation. The work also focuses on the connection of co-operatives to the social economy, an explanation of this term and the institute of the social enterprise.

The last section of the work concentrates on the European Cooperative Society (Societas Cooperativa Europaea). The thesis deals with the development of the philosophy of anchoring this type of legal entity, which ensues from the principles of the cooperative society and is intended to simplify the securing of cross-border business or other activities. The work also characterises the fundamental characteristics of the legal arrangement in EC Council Directive no. 1435/2003 dated 22 July 2003, on the status of the European Cooperative Society and the connected legal prescriptions issued by the EU, and the accompanying Czech law. The work describes the fundamental principles by which the European Cooperative Society is governed, thus in particular the relationship between the regulations within EC Council Directive no. 1435/2003, the regulations within the statutes of the European Cooperative Society and the regulations of the national legal arrangements of cooperatives within the state of the seat of the European Cooperative Society.

The thesis also deals in further detail with the establishment and launch of SCE, membership of SCE, the statutes and bodies of SCE, explaining the unknown difference between the One-tier system and Two-tier system of management within the Czech legal order. The work also analyses investment in SCE, cases of cancellation and transformation of SCE and the principle of engagement of SCE employees.

PRÁVNÍ PŘEDPISY

- Zákon č. 513/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů (obchodní zákoník)¹¹⁵
- Zákon č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů (občanský zákoník)
- Zákon č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů (občanský soudní řád)
- Zákon č. 70/1873 ř. z. (o výdělkových a hospodářských společenstvech)
- Zákon č. 133/1903 ř. z. (o revizi společenstev výdělkových a hospodářských),
- Zákon č. 69/1949 Sb. o jednotných zemědělských družstvech
- Zákon č. 53/1954 Sb. o lidových družstvech a družstevních organizacích
- Zákon č. 49/1959 Sb., o jednotných zemědělských družstvech
- Zákon č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník
- Zákon č. 122/1975 Sb., o zemědělském družstevnictví ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 90/1988 Sb., o zemědělském družstevnictví ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 94/1988 Sb., o bytovém, spotřebním a výrobním družstevnictví
- Zákon č. 162/1990 Sb., o zemědělském družstevnictví ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 176/1990 Sb., o bytovém, spotřebním, výrobním a jiném družstevnictví ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon) ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 21/1992 Sb. o bankách ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 42/1992 Sb., o úpravě majetkových vztahů a vypořádáním majetkových nároků v družstvech ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmu ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům a doplňují některé zákony (zákon o vlastnictví bytů) ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁵ Je-li v této práci uveden odkaz na zákonné ustanovení bez uvedení konkrétního názvu nebo čísla zákona, je tím míněn obchodní zákoník.

Zákon č. 363/1999 Sb. o pojišťovnictví a o změně některých souvisejících zákonů ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 250/2000 Sb. o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 189/2004 Sb., o kolektivním investování ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 378/2005 Sb., ze dne 19. srpna 2005, o podpoře výstavby družstevních bytů ze Státního fondu rozvoje bydlení, a o změně zákona č. 190/2004 Sb. O dluhopisech (zákon o podpoře výstavby družstevních bytů) ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 307/2006 Sb. o evropské družstevní společnosti ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška č. 250/2005 Sb., o závazných formulářích na podávání návrhů na zápis do obchodního rejstříku

Nařízení Rady ES č. 1435/2003 ze dne 22. 7. 2003, o statutu evropské družstevní společnosti

Směrnice Rady ES 2003/72 ze dne 22. 7. 2003, kterou se doplňuje statut evropské družstevní společnosti s ohledem na zapojení zaměstnanců

NÁVRHY PRÁVNÍ ÚPRAVY A DŮVODOVÉ ZPRÁVY:

Návrh paragrafovaného znění družstevního zákona a Důvodová zpráva k návrhu paragrafovaného znění družstevního zákona /verze říjen 2000/. Pracovní materiál DA ČR

Důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 Sb. Parlamentní tisk č. 257 z r. 1999

Důvodová zpráva k zákonu č. 307/2006 Sb. Parlamentní tisk č. 1181 z r. 2005

Důvodová zpráva k návrhu zákona o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)

(zdroj: Ministerstvo spravedlnosti ČR, zveřejněno na:

<http://obcanskyzakonik.justice.cz> a dále jako sněmovní tisk 836/0 – VI. n. z.

o obchodních korporacích – EU Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, 5. volební období)

Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku (zdroj: Ministerstvo spravedlnosti ČR, zveřejněno na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz>)

Věcný záměr obchodního zákona – návrh pro jednání vlády, nedatováno, zveřejněno na: <http://portal.justice.cz>

KOMENTÁŘE PRÁVNÍ ÚPRAVY A VÝBĚRY JUDIKATURY:

Čáp, J. – Koníř, V.: Družstva a jejich transformace (komentář zákonné úpravy).

SEVT a Frances, 1992

Dědič, J. a kol., Obchodní zákoník, komentář, díl IV., Bova Polygon, 2002

Holub, M. – Fiala, J. – Bičovský, J.: Občanský zákoník. Poznámkové vydání s judikaturou., 6. vyd., Linde, Praha 1998

Kozel, R.: Komentář novely obchodního zákoníku 2001. Sagit 2001-03-11

Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku. 2. díl. Linde, Praha 1998

Pelikánová, I.: Komentář k zák. 513/1991. ASPI 1998

Přehled judikatury ve věcech družstev, Sestavila JUDr. Ivana Štenglová, ASPI Publishing s.r.o., Praha 2004

Štenglová, I. – Plíva, S. – Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. 4. vydání. C. H. Beck, Praha 1996

LITERATURA

- Čáp, J. – Koníř, V.: Družstva a jejich transformace (komentář zákonné úpravy). SEVT a Frances, 1992
- Dvořák, T.: Družstevní právo. C. H. Beck, Praha 2006
- Eliáš, K.: Obchodní společnosti. C. H. Beck, Praha 1994
- Hagen Henry – Rámcem družstevní legislativy, Kancelář pro družstevní legislativu MDS v Praze 1998
- Helešic, F.: Právní úprava družstev ve vyspělé Evropě a u nás, Ediční středisko PFUK v Praze, 1997
- Helešic, F. : První slovník českého družstevního práva, Prospektrum, Praha 2002
- Helešic, F.: Evropské družstvo, Družstevní asociace ČR, Praha 2004
- Helešic F.: Evropské a české družstevní právo, Eurolex Bohemia 2006
- Helešic F.: Družstevní právo v kostce, Eurolex Bohemia 2006
- Helešic F.: Základy teorie evropského a českého družstevního práva, C. H. Beck, Praha 2009
- Holub, M. – Fiala, J. – Bičovský, J.: Občanský zákoník. Poznámkové vydání s judikaturou., 6.vyd., Linde, Praha 1998
- Keller, Jan: Soumrak sociálního státu. SLON, Praha 2005
- kolektiv autorů: Co je dobré vědět o bytovém družstvu. ŠČMBD/ŠEL, 1998
- kolektiv autorů: Příručka k převodům družstevních bytů podle zákona č. 72/1994 Sb. ŠČMBD/ŠEL, 1995
- Pekárek, M.: Majetková účast občanů v družstvech a její právní aspekty. MU Brno, 1999
- Pelikánová, I. a kol.: Obchodní právo. I. díl. 2. přepracované vydání. Codex Bohemia, 1998
- Římalová, O. – Holejšovský, J.: Družstva. C. H. Beck, Praha 2004

Články a příspěvky ve sbornících:

- Aimová, M.: Podíly společníků na obchodních společnostech a družstvu. In: Účetnictví 1/1998, str. 30–32
- Čáp, J.: Majetkové vztahy v současném družstvu. Část I.–VI. In: Právo a podnikání 3/93, 4/93. ASPI
- Čáp, Z.: Mezinárodní družstevní principy a právní úprava družstev v právu ČR, In: Acta Universitatis Bruenensis Iuridica No. 182, 1997, str. 19 an.
- Fiedler, F.: Společenstva výdělková a hospodářská čili svépomocná. In: Ottův slovník naučný. Svazek XXIII. J. Otto, 1900
- Galačíková, A.: Některé problémy tzv. „vypořádacího podílu“ v družstvu. In: Obchodní právo 3/1995, str. 13 an.
- Helešic, F.: Tvorba družstevního práva Evropské unie. In: Obchodní právo 9/1997, str. 2 an.
- Korecká, V. – Pokorná, J. : Ještě k právním následkům smrti fyzické osoby – společníka obchodní společnosti a člena družstva. In: Právní praxe 1/1996, str. 23 an.
- Korecká, V. – Průchová, I. – Pokorná, J.: K některým otázkám majetkové účasti členů družstev na podnikání družstva. In: Právo a podnikání 6/1994, str. 7 an.
- Oehm, J.: Několik kritických poznámek k právní úpravě bytových družstev. In: AUC Iuridica 2/1998, str. 71 an.
- Pekárek, M.: Vypořádání majetkových nároků vyplývajících z členství v družstvu v případě smrti člena. In: Právní praxe 4/1994, str. 205 an.
- Příkryl, I.: Právní úprava družstev u nás a v Evropě, www.ivanprikryl.cz
- Seifertová, E.: Dočká se družstevní peněžnictví oživení? In: Hospodářské noviny, 21. 2. 2001
- Suchánek, J.: K právní úpravě majetkové účasti na zajištění činnosti družstva. In: Právník 5/1994, str. 420 an.
- Turi Filipo: Evropská družstevní společnost: Potenciál pro sociální ekonomiku, Associazione generale cooperative Italiane (český překlad: www.cecop-est.cz/scope2)
- Pezzini Enzo: Evropská družstevní společnost, Nový krok v evropském podnikovém právu, Scope II, seminář Cecop Brusel 15.–16. 4. 2005 (český překlad: www.cecop-est.cz/scope2)
- Eva Seifertová: Dočká se družstevní peněžnictví oživení? In: Hospodářské noviny, 21. 2. 2001

Tisková zpráva Asociace družstevních záložen z 3. 3. 2007. Zdroj:
<http://www.asociacedz.cz/>

Dokumenty ICA na <http://www.coop.org> (What is co-operative)

Klíčová slova

Družstvo

Evropská družstevní společnost

Key terms

Cooperative

European Cooperative Society